

ความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม
ตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE STUDY OF CRIMINAL LIABILITY OF AN ORGANIZER FROM ACTION OF PERSON WHO
TAKES PART IN A PUBLIC ASSEMBLY OF THE PUBLIC ASSEMBLY ACT B.E. 2558

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws
Common Course
FACULTY OF LAW
Chulalongkorn University
Academic Year 2021
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำ
ของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.
2558

โดย

น.ส.บุรณิมา อรุณนิมิตกุล

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ดร.ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณะบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บูรณินา อรุณนิมิตกุล : ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558. (THE STUDY OF CRIMINAL LIABILITY OF AN ORGANIZER FROM ACTION OF PERSON WHO TAKES PART IN A PUBLIC ASSEMBLY OF THE PUBLIC ASSEMBLY ACT B.E. 2558) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ดร.ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมาะสมของการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตั้งแต่ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดอาญา โครงสร้างความรับผิดทางอาญา รวมถึงหลักความรับผิดที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) และนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมต่อไป

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่ากรณีที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสองกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดในทางอาญาจากการกระทำของผู้ชุมนุมนั้นมีปัญหาที่สำคัญ 2 ประการ

1. การกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมไม่เป็นไปตามหลักการกำหนดความรับผิดในทางอาญาทั่วไปที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดเฉพาะแต่การกระทำของตนเองเท่านั้น โดยที่เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะในต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ทำการเลือกมาศึกษาวิจัยเปรียบเทียบแล้วพบว่าในต่างประเทศไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมเช่นเดียวกับรูปแบบของกฎหมายไทย

2. การกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมจำเป็นต้องพิจารณาถึงนิยามคำว่า “ผู้จัดการชุมนุม” ประกอบด้วย ซึ่งการกำหนดคำนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 ประกอบกับมาตรา 10 วรรคสองนั้น บัญญัติไว้อย่างกว้างจนส่งผลให้บุคคลจำนวนมากอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมทั้งที่ไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริง โดยที่เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศแล้วพบว่ามีกรกำหนดคำนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุมไว้ชัดเจนกว่าซึ่งเหมาะแก่การนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 เพื่อให้การกำหนดว่าบุคคลใดอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมมีความชัดเจนมากขึ้น และ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมการกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม โดยเปลี่ยนเป็น ให้ผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมต่างต้องรับผิดทางอาญาจากการกระทำของตนเอง เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลมากยิ่งขึ้น

สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280136734 : MAJOR LAWS

KEYWORD: ORGANIZER/ PUBLIC ASSEMBLY AND VICARIOUS LIABILITY

Booranima Arunnimitkul : THE STUDY OF CRIMINAL LIABILITY OF AN ORGANIZER FROM ACTION OF PERSON WHO TAKES PART IN A PUBLIC ASSEMBLY OF THE PUBLIC ASSEMBLY ACT B.E. 2558. Advisor: Pramote Sermsilatham, Ph.D.

This thesis aims to study the definition of the “organizer” of the public assembly and its criminal liability resulting from the act of a participant in such assembly under Section 31 paragraph 2 of the Public Assembly Act B.E. 2558 (2015). The researcher examines the theories of criminal sanction and punishment, the structure of the criminal offense, and the principle of vicarious liability, and analyze its implication on statutes of England, South Korea, Malaysia, and Singapore. Consequently, this thesis will present the appropriate guidelines regarding the criminal liability of the public assembly organizer from the participant's act.

The study finds that Section 31 paragraph 2 of the Public Assembly Act B.E. 2558 (2015), stipulating the organizer’s criminal liability for the act of participants, causes two important problems:

1. the criminal liability of the organizer does not align with the general criminal principle, being a person should only be liable for his act. This comparative study shows that the public assembly laws of other jurisdictions do not punish the organizer for the act of the participant; and

2. the organizer's criminal liability for the participant's act shall be examined with the definition of the “organizer.” Section 4 and Section 10 paragraph 2 of the Public Assembly Act B.E. 2558 (2015) provide a broad definition of the organizer resulting in a large group of individuals falling within the scope of “organizer,” whether they are de facto organizers. The study shows that the public assembly laws of other jurisdictions provide clearer definitions of the organizer, which could be implemented in Thai law.

Therefore, the research proposes the amendment of the definition of the “organizer” under the Section 4 of the Public Assembly Act B.E. 2558 (2015) to have a clearer definition. In addition, the clause on the organizer’s criminal liability for the act of the participant should be amended to the organizer and participant being liable for their own acts, to comply with the international standard.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2021

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ดร. ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม ที่ให้ความกรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ท่านอาจารย์ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ตั้งแต่เริ่มต้นค้นคว้าวิจัย ให้ความกรุณาตรวจทานและติดตามความคืบหน้าของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วยความเอาใจใส่ และให้ความช่วยเหลือรอบด้านในการแนะนำแนวทางการค้นหาข้อมูล ตลอดจนสละเวลาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและชี้แนะแนวทางแก้ไข จนกระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้แนะนำแนวทางในการค้นคว้าข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้เขียน และกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สามารถนำเสนอผลการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา คุณตา และคุณป้าของผู้เขียน ผู้ที่ให้การสนับสนุนผู้เขียนในทุกด้าน และคอยให้กำลังใจผู้เขียนตลอดการทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงขอกราบขอบพระคุณคุณยายผู้ล่วงลับของผู้เขียนที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เขียนในการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้เขียนสามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ มาได้จนสำเร็จ

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนตั้งแต่เริ่มต้นจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ขอขอบคุณคุณศิรดา พันธกิจไพบูรณ์ คุณชวณิตี บุตรดี คุณรุจาภรณ์ ปริตรสถานติก และขอขอบคุณคุณนรภัทร นาควิจิตร พี่ชายที่น่ารักที่มีส่วนช่วยเหลือให้เกิดการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณวันชพร บติการ ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ รวมถึงคุณกรณ์พงศ์ กิจวรพัฒน์ ที่คอยให้กำลังใจแก่ผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนผ่านความยากลำบากนี้ไปได้

ในท้ายที่สุด ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

บุรณิมา อรุณนิมิตกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
ตารางที่.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 สมมติฐาน	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 ความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลตามกฎหมายไทย	7
2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำหนดความผิดอาญา.....	7
2.1.1 วัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา.....	8
2.1.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา	11
2.2 โครงสร้างความรับผิดในทางอาญา.....	14
2.2.1 การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ.....	15
2.2.2 การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด	23
2.2.3 การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ	24
2.3 หลักความรับผิดที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability).....	24

2.3.1 ความรับผิดตามกฎหมายแพ่ง	25
2.3.2 ความรับผิดตามกฎหมายอาญา	27
บทที่ 3 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมายไทย	32
3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ	32
3.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ	34
3.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ	40
3.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม	44
3.2 แนวทางการอุดช่องว่างกฎหมายก่อนการมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 255846	
3.2.1 แนวทางการตีความคำว่าผู้จัดการชุมนุม	46
3.2.2 แนวทางการดำเนินคดีอาญาต่อผู้จัดการชุมนุม	48
3.3 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558	
.....	65
3.3.1 คำนิยามของผู้จัดการชุมนุม	66
3.3.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม	68
บทที่ 4 กฎหมายที่เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะในต่างประเทศ.....	77
4.1 ประเทศอังกฤษ	78
4.1.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม	79
4.1.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม.....	80
4.1.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุม	81
4.1.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)	89
4.2 ประเทศเกาหลีใต้	91
4.2.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม	93
4.2.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม.....	94

4.2.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุม	94
4.2.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)	101
4.3 ประเทศสิงคโปร์	103
4.3.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม	105
4.3.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม	106
4.3.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุม	107
4.3.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)	115
4.4 ประเทศมาเลเซีย	118
4.4.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม	120
4.4.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม	121
4.4.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุม	122
4.4.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)	128
บทที่ 5 บทวิเคราะห์ความเหมาะสมของการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558	132
5.1 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558	132
5.2 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม	141
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	149
6.1 บทสรุป	149
6.1.1 การกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม	149

6.1.2 การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม150

6.2 ข้อเสนอแนะ153

6.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม153

6.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม154

บรรณานุกรม155

ประวัติผู้เขียน162

ตารางที่

หน้า

ตาราง 1 ตารางเปรียบเทียบการรับรองเสรีภาพในการชุมนุมตามมาตรฐานสากล77

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การชุมนุมสาธารณะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการแสดงออกของบุคคลในสังคม การใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะนี้อาจสะท้อนถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคม เช่น ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ด้านสังคมเศรษฐกิจ การนัดหยุดงาน และการประท้วงเพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการ เป็นต้น การชุมนุมสาธารณะแสดงถึงความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมว่าเมื่อมนุษย์ประสบปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต ย่อมต้องมีปฏิกริยาโต้ตอบโดยแสดงออกมาเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา¹ โดยวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหานั้นอาจเป็นไปได้หลายแนวทาง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อประชาชนไม่มีหนทางอื่นใดในการแก้ไขปัญหานั้นแล้ว จึงมีความจำเป็นต้องจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะอันเป็นทางเลือกสุดท้ายของคนในสังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรองเสรีภาพในการชุมนุม (Freedom of Assembly) เพื่อเป็นหลักประกันของบุคคลในสังคมในการแสดงออกเพื่อเรียกร้อง สนับสนุน คัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นที่มีต่อสังคม

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) โดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การรองรับและคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะที่เป็นไปด้วยความสงบและปราศจากอาวุธมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 และยิ่งปรากฏอยู่จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 44² ซึ่งได้รับรองให้ประชาชนมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมจะกระทำได้เพียงกรณีที่มีบัญญัติกฎหมาย เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ หมายถึง สิทธิตามกฎหมายที่ให้อำนาจ

¹ ทิพย์พาพร ดันตีสุนทร โสพล จริ่งจิตร, การชุมนุมสาธารณะ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา, 2555), หน้า 1.

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 44 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

ประชาชนมีเสรีภาพในการชุมนุมรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หรือเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลกระทำการหรือไม่กระทำการใดภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด³ เสรีภาพในการชุมนุมเป็นเสรีภาพที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิดตามแนวคิดสิทธิมนุษยชน⁴ ประชาชนจะแสดงความคิดเห็นผ่านการรวมตัวกันโดยการชุมนุมสาธารณะ

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อที่ 21 เกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ (The Right of Peaceful Assembly) วางหลักเกณฑ์ให้กฎหมายสามารถกำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้จัดการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ต้องกระทำการตามที่กฎหมายบัญญัติ หากฝ่าฝืนต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อผลจากการกระทำของบุคคลอื่น ถ้ามีพยานหลักฐานอันควรเชื่อว่าการชุมนุมอาจคาดหมายได้หรือสามารถป้องกันไม่ให้เกิดภัยอันตรายนั้นได้ แต่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้ป้องกันไม่ให้เกิดภัยอันตรายนั้นเกิดขึ้น หรือเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมเป็นผู้ยั่วยุส่งเสริมให้บุคคลอื่นกระทำความผิด⁵

ในช่วงแรกประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะ ประเทศไทยได้อาศัยกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งมาบังคับใช้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติการจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 เป็นต้น เมื่อไม่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อใช้บังคับการชุมนุมสาธารณะ จึงไม่มีบทกำหนดค่านियามคำว่า ผู้จัดการชุมนุม รวมถึงไม่มีบทบัญญัติที่ลงโทษแก่ผู้จัดการชุมนุมเป็นการเฉพาะ รวมถึงไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใดที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายจากการกระทำของผู้ชุมนุม ต่อมาประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะ คือพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุม เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีตลอดจนสุขอนามัยของประชาชนหรือความสะอาดของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และไม่กระทบสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

³ หุด แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 (กรุงเทพฯ: นำเชียการพิมพ์, 2512), หน้า 54.

⁴ สมชาย แสวงการ, "สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะอย่างมีความรับผิดชอบตามกฎหมาย," ใน รายงานการอบรมหลักสูตรหลักนิตริธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ปีพ.ศ. 2558, (2558), หน้า 3.

⁵ Human Rights Committee, "General Comment No. 37 (2020) on the Right of Peaceful Assembly (Article 21)," (International Covenant on Civil and Political Rights 2020), p. 11.

พระราชบัญญัติการประชุมสภาฯ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดนิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้ใน มาตรา 4 โดยบัญญัติว่า “ผู้จัดการชุมนุม หมายความว่า ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และให้ หมายความว่ารวมถึงผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดผู้อื่นมา่วมการ ชุมนุมสาธารณะโดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการ ชุมนุมนั้น” และยังได้ขยายคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้เพิ่มเติมในมาตรา 10 วรรคสอง โดยบัญญัติ ไว้ว่า “ให้ถือว่าผู้เชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมา่วมชุมนุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไม่ว่าจะด้วย วิธีการใด ๆ รวมทั้งผู้ขออนุญาตใช้สถานที่หรือเครื่องขยายเสียงหรือขอให้ทางราชการอำนวยความสะดวก ในการชุมนุมเป็นผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะตามวรรคหนึ่ง” อันเป็นการกำหนดนิยาม ของผู้จัดการชุมนุมในความหมายที่กว้างเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตาม อำเภोजในการกำหนดว่าผู้ใดสมควรเป็นผู้จัดการชุมนุมตามความหมายของพระราชบัญญัติฉบับนี้ บ้าง อีกทั้งยังส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนที่ประสงค์จะออกมาเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ แต่ เกรงกลัวว่าตนจะต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุมแล้วต้องมีภาระหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบ การชุมนุมสาธารณะ และอาจต้องรับโทษทางอาญาหากไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด

ผู้จัดการชุมนุมมีบทบาทสำคัญในการดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปด้วยความ สงบและปราศจากอาวุธ พระราชบัญญัติการประชุมสภาฯ พ.ศ. 2558 กำหนดหน้าที่ของ ผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 15⁶ และผู้จัดการชุมนุมยังมีหน้าที่แจ้งการชุมนุมสาธารณะตามมาตรา 10 วรรคแรก⁷ หากผู้จัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15(4)(5)(6) หรือ(7) ผู้จัดการชุมนุมต้องระวาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 15 ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

(2) ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ ตลอดจนดูแล และรับผิดชอบให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติตามมาตรา 16

(3) แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุมตามมาตรา 16 และเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(4) ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการดูแลการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปตาม (1) และ (2)

(5) ไม่ยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16

(6) ไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกาถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น

(7) ไม่ใช่เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 10 ผู้ใดประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ ให้แจ้งการชุมนุมต่อ ผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง

โทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 31 วรรคหนึ่ง⁸ หากการกระทำตามมาตรา 31 วรรคหนึ่งเป็นเหตุให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณสุขประเภทอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 31 วรรคสอง ซึ่งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการที่ผู้ชุมนุมไปกระทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบสาธารณสุขประเภทใด โดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่มีการกระทำและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของผู้ชุมนุมแต่ประการใด อันเป็นการกำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่น

การที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของผู้ชุมนุมโดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องประการใดในการกระทำของผู้ชุมนุม อาจทำให้ประชาชนไม่กล้าที่จะเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะเนื่องจากอาจต้องรับผิดชอบต่อการชุมนุมสาธารณะในฐานะผู้จัดการชุมนุม อีกทั้งในระหว่างที่มีการจัดการชุมนุมสาธารณะมีผู้เข้าร่วมการชุมนุมเป็นจำนวนมากจนไม่สามารถระบุได้ว่าบุคคลใดเป็นผู้เข้าร่วมชุมนุมตัวจริง หากมีผู้ประสงค์ร้ายเข้าสวมรอยเป็นผู้ชุมนุม อาจทำให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของบุคคลนั้น ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้แก่ผู้จัดการชุมนุมมากเกินไปจนสมควรกว่าเหตุ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้ผู้จัดการชุมนุมได้รับการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมสมดังวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

1.2 สมมติฐาน

การที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม การบัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้เป็นกรณีที่ไม่สอดคล้องต่อหลักเกณฑ์ในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาโดยทั่วไปที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาแต่เฉพาะการกระทำของตนเอง นอกจากนี้ค่านิยมของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติ

⁸ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 ผู้จัดการชุมนุมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15(4)(5)(6) หรือ(7) หรือผู้ชุมนุมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16(3)(4)(5)(6)(7) หรือ(8) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคมระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณสุขประเภทอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ฉบับนี้ก็สามารถตีความได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นหากมีการแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมมีความรับผิดชอบเฉพาะกรณีที่เกิดจากการกระทำของตนเองและกำหนดค่านิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้อย่างชัดเจน จะทำให้คุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมของผู้จัดการชุมนุมได้อย่างเหมาะสมและได้สัดส่วนเป็นไปตามหลักสากลมากยิ่งขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาถึงค่านิยมของผู้จัดการชุมนุมและความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของบุคคลอื่นในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ศึกษาเปรียบเทียบ การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของผู้ชุมนุมในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.3.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย กับพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 รวมทั้งศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมาเพื่อวิเคราะห์และหารูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสารจากห้องสมุด หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ เอกสารประกอบการสัมมนา รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ในสาขานิติศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงค่านิยมของผู้จัดการชุมนุมและความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของบุคคลอื่นในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.6.2 ทำให้ทราบถึงการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของผู้ชุมนุมในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมให้สอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบในทางอาญา อย่างเหมาะสมและได้สัดส่วนกับหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมตามหลักสากล

บทที่ 2

ความรับผิดทางอาญาของบุคคลตามกฎหมายไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29⁹ วางหลักไว้ว่าบุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ดังนั้นการกระทำจึงเป็นสาระสำคัญของการที่จะกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่บุคคล ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2¹⁰ วางหลักไว้ว่าบุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าบุคคลที่จะต้องรับโทษทางอาญานั้นจะต้องเป็นบุคคลที่กระทำความผิด โดยการกระทำนั้นต้องมีกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ ณ ขณะนั้นกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา

หลักทั่วไปของการกำหนดความรับผิดในทางอาญาบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาก็แต่เฉพาะในกรณีที่ตนเองเป็นผู้กระทำความผิด ไม่จำเป็นต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น แต่อย่างไรก็ตามก็มีบางกรณีที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลใดต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น แต่เป็นเพียงข้อยกเว้นของหลักความรับผิดทางอาญาของบุคคลซึ่งต้องมีความสัมพันธ์พิเศษระหว่างตัวบุคคลอันจะกล่าวต่อไป ในบทนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำหนดความผิดอาญา โดยแบ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาและหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา และกล่าวถึงโครงสร้างความรับผิดในทางอาญาอันเกิดจากการกระทำของตนเองที่เป็นหลักทั่วไป รวมถึงหลักความรับผิดที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability)

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำหนดความผิดอาญา

ความผิดทางอาญาเป็นการกระทำใดที่กฎหมายเห็นว่ากระทบกระเทือนต่อผู้อื่นหรือความสงบสุขของส่วนรวมอย่างร้ายแรงและสมควรได้รับโทษทางอาญา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความผิดทางอาญา

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

¹⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ได้แก่การกระทำหรือการไม่กระทำ ที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ การกำหนดความผิดทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐการปกครอง เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยโดยทั่วไป และเมื่อมีการกำหนดความรับผิดชอบก็ต้องมีการกำหนดโทษประเภทโทษในกฎหมายอาญาระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ประกอบด้วย ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยรัฐจะเป็นผู้บังคับและลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา¹¹ กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดและต้องรับโทษ และเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้ว่าการกระทำใดหรือไม่กระทำการใดเป็นความผิด และกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดไว้ด้วย ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจะต้องได้รับโทษ¹²

2.1.1 วัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมเกิดปัญหาขัดแย้งขึ้น หากไม่มีกฎหมายใดเข้ามาควบคุมจะทำให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นมาตรฐานเดียวกันด้วยการบัญญัติความผิดที่มีโทษทางอาญา โดยรัฐพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง เพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อยของสังคมตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายอาญา กล่าวคือกฎหมายอาญามีขึ้นเพื่อแก้แค้นและแก้ไข ทั้งในพฤติกรรมและแง่จิตใจโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้ 1) ห้ามปรามและป้องกันพฤติกรรมอันนำไปสู่พฤติกรรมที่คุกคามต่อสวัสดิภาพและผลประโยชน์ของสาธารณชนและเอกชน 2) ควบคุมบุคคลที่มีพฤติกรรมที่อาจจะกระทำความผิดอาญา 3) เตือนบุคคลทั่วไปไม่ให้ละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมายรวมถึงสร้างจิตสำนึกไปด้วย 4) ป้องกันและรักษาไว้ซึ่งสถาบันสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันของรัฐ¹³

หลักการสำคัญของการลงโทษคือเพื่อแก้แค้น แก้ไขและข่มขู่ อันเป็นความประสงค์ของการลงโทษโดยสามารถจำแนกได้ 5 ประการดังนี้¹⁴

1) เพื่อแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับความผิด (Retribution) ความประสงค์นี้มีแนวคิดมาจากการที่เชื่อว่าบุคคลทั่วไปมีเจตจำนงอิสระ (Free will) ในการตัดสินใจกระทำการบางอย่าง ดังนี้

¹¹ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563), หน้า 15.

¹² เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (ประเทศไทย: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2551), หน้า 1.

¹³ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, หน้า 15-16.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 217-219.

บุคคลจึงสมควรต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นๆ ของตน เมื่อกระทำผิดแล้วก็ต้องรับโทษให้สาสมกับความผิดที่ตนเองได้กระทำลง การลงโทษตามความประสงค์นี้หากพิเคราะห์ดูแล้วจะเห็นว่าไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ในอนาคตของส่วนรวมหรือส่วนตัวของผู้กระทำผิดแต่ประการใด และหากเกิดประโยชน์จริงก็เป็นเพียงผลมาจากการลงโทษเท่านั้น และถึงแม้ไม่เกิดประโยชน์ใดขึ้นเลยแต่อย่างไรก็ตามผู้กระทำก็ได้รับโทษอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของตนแล้ว อันเป็นความประสงค์โดยตรงของการแก้แค้นทดแทนความผิดเพื่อรักษาความยุติธรรมเอาไว้ แนวคิดนี้ไม่มีเหตุผลโทษเว้นแต่เป็นการกระทำของผู้กระทำอ่อนอายุหรือวิกลจริต ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่มีการกำหนดเจตจำนงอิสระอย่างเต็มที่

2) เพื่อป้องกันความผิด (Deterrence) เป็นวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อสร้างประโยชน์สังคมสอดคล้องกับแนวคิดมากจากอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งอาจต้องลงโทษอย่างรุนแรงเพื่อให้คนทั่วไปเกรงกลัว โดยหวังว่าโทษจะมีผลต่อคนในสังคมไม่ให้เอาเยี่ยงอย่างและมีผลต่อผู้กระทำผิดให้หวาดกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดอีก จึงอาจทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่ผู้รับโทษ การนำแนวคิดนี้มาใช้จะต้องคำนึงหลายปัจจัยมาประกอบกัน เช่น ความแตกต่างในลักษณะของความผิด โอกาสที่จะก่อให้เกิดการกระทำความผิด การบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค เป็นต้น

3) เพื่อดัดนิสัยผู้กระทำความผิด (Reformation) การลงโทษทางอาญาแก่บุคคลนอกจากโทษประหารชีวิต ผู้รับโทษอาจหันโทษออกกลับคืนสู่สังคม จึงเป็นการที่ดีที่จะนำแนวคิดการลงโทษนี้มาใช้แก้ไขปรับปรุงตัวผู้กระทำความผิด การกระทำความผิดของแต่ละบุคคลอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น อุปนิสัยส่วนตัวของผู้กระทำ การเลี้ยงดูจากครอบครัว การศึกษาอบรมสิ่งแวดล้อม โอกาสในการกระทำความผิด เป็นต้น จากการที่ผู้กระทำความผิดแต่ละคนมีปัญหาที่แตกต่างกันจึงควรที่จะหาวิธีที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเขาในการปรับปรุงแก้ไขให้บุคคลเหล่านั้นกลับตัวเป็นคนดีเมื่อพ้นโทษแล้ว การใช้แนวคิดนี้มีจุดบกพร่องตรงที่คำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียวจนทำให้ละเลยผู้เสียหาย อันก่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอย่างมาก ในกรณีต้องโทษจำคุกแนวคิดนี้จะพยายามหลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะสั้น และจะต้องไม่พิจารณาว่าเป็นการลงโทษเพื่อป้องกันทั่วไป ตลอดจนไม่คำนึงถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากผู้กระทำความผิด ดังนั้น ถ้าจะใช้แนวความคิดนี้ก็ควรคำนึงถึงการชดเชยให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย

4) เพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคม (Incapacitation) เป็นแยกตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอันเป็นวิธีการป้องกันสังคมอย่างหนึ่ง การนำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อไม่ให้ผู้กระทำมีโอกาสรื้อกลับมากระทำความผิดอีกอาจเป็นการชั่วคราวหรือเป็นการถาวร

5) เพื่อสร้างจิตสำนึก (Consciousness) เป็นส่วนหนึ่งของการป้องกันไม่ให้บุคคลกระทำความผิด โดยการลงโทษเพื่อสร้างจิตสำนึกของบุคคลทั่วไปไม่ให้เกิดการละเมิดกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมาย

การที่จะกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดและต้องรับโทษทางอาญา กฎหมายอาญามีความจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนว่ากฎหมายเหล่านั้นมุ่งคุ้มครองสิ่งใดบ้าง กฎหมายอาญาที่ดีจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดอาญาอย่างน้อย 6 ประการดังต่อไปนี้¹⁵

1) คุ้มครองป้องกันตัวบุคคลรวมถึงคุ้มครองสัตว์ จากการกระทำโดยเจตนาอันเป็นการกระทำโดยโหดเหี้ยม หรือการประกอบกรรมทางเพศด้วยวิธีการไม่พึงประสงค์ต่างๆ คุ้มครองป้องกันบุคคลจากภัยอันตรายบางประการที่เกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา เช่น ภัยบนถนน ภัยจากยาพิษ เป็นต้น คุ้มครองป้องกันกลุ่มบุคคลที่อ่อนไหวต่อสังคมที่อาจถูกชักจูงให้กระทำความผิดได้ง่าย เช่น ผู้เยาว์ บุคคลผู้มีจิตไม่สมประกอบ คุ้มครองป้องกันบุคคลจากการทำร้าย กดขี่ หรือขูดรีด อันเกิดจากตัวบุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลเหล่านั้น เช่น หลอกให้ร่วมประเวณี เป็นต้น

2) คุ้มครองป้องกันสภาวะจิตใจของสมาชิกในสังคม เป็นการคุ้มครองสภาวะจิตใจของบุคคลให้รอดพ้นจากความกระทบกระเทือนจากการกระทำที่แม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้ใหญ่และยินยอมต่อการกระทำนั้นแล้วแต่ถือว่าผิดธรรมชาติ คุ้มครองป้องกันการกระทำบางประเภทซึ่งหากกระทำท่ามกลางสาธารณชนแล้ว จะกระทบกระเทือนจิตใจบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก รวมทั้งป้องกันพฤติกรรมบางกรณีที่อาจก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในหมู่ประชาชน

3) คุ้มครองป้องกันทรัพย์สินส่วนบุคคล เป็นการป้องกันทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อโกง หรือการทำให้เสียทรัพย์สิน เป็นต้น

¹⁵ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการขั้นพื้นฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562), หน้า 49-50.

4) คุ้มครองป้องกันสาธารณชน เป็นการป้องกันความไม่สะดวกสบายที่อาจเกิดแก่สาธารณชน เช่น การกีดขวางทางสัญจร การปิดกั้นทางสาธารณะ รวมถึงการใช้สภาพบังคับทางอาญาเพื่อเก็บรวบรวมภาษีอากร

5) คุ้มครองป้องกันรักษาไว้เพื่อสถาบันทางสังคม รวมทั้งเพื่อบังคับให้เกิดความเมตตากรุณาเท่าที่จำเป็น เช่น ไม่ช่วยเหลือผู้ที่กำลังตกอยู่ในภยันตราย

6) คุ้มครองเพื่อบังคับใช้วิธีการต่างๆ ที่จะทำให้วัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวไปบรรลุผล

2.1.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา

กฎหมายอาญาเป็นสิ่งที่กำหนดว่าการกระทำของบุคคลเป็นความผิดและลงโทษได้ ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายต้องมีข้อจำกัดรวมทั้งขอบเขตที่ชัดเจนและแน่นอน เนื่องจากมาตรการบังคับทางอาญาเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รุนแรงที่สุด บุคคลอาจถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพที่พึงได้รับ กฎหมายอาญาจึงจำเป็นต้องเตือนล่วงหน้าว่าการกระทำใดสามารถกระทำได้ ต้องจำกัดการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่รัฐ และต้องบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนเพื่อที่บุคคลจะได้พิจารณาและตรวจสอบได้อย่างรอบคอบเพื่อความเป็นธรรม¹⁶

การจะพิจารณาว่าการกระทำในลักษณะใดบ้างที่สมควรกำหนดให้เป็นความผิดอาญาหรือพฤติกรรมใดที่เป็นอาชญากรรมนั้น มีนักกฎหมายหลายท่านเสนอความคิดเห็นไว้ เช่น

การที่จะกำหนดว่าการกระทำใดสมควรเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ เฮอเบิร์ต แอล แพ็กเกอร์ (Herbert Leslie Packer) ได้ให้หลักการ 6 ประการ¹⁷ ดังนี้

1) การกระทำนั้นคนส่วนมากเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม และคนส่วนมากไม่อาจให้อภัยในการกระทำเช่นนั้นได้

2) เมื่อกำหนดให้การกระทำที่เกิดขึ้นเป็นความผิดอาญาแล้วจะต้องไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษประการอื่น ๆ

¹⁶ คณพล จันทน์หอม, หลักพื้นฐานกฎหมายอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563), หน้า 64.

¹⁷ Herbert L. Packer, The Limits of the Criminal Sanction (California: Standford University Press, 1968), p. 296.

3) การกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดอันมีลักษณะเป็นการปราบปรามไม่ให้คนในสังคมกระทำความผิดนั้น จะต้องไม่ทำให้คนในสังคมเห็นว่าเป็นการลดการกระทำที่สังคมเห็นว่าถูกต้องให้ลดน้อยลงไป

4) เมื่อกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาแล้ว ต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

5) การใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการกระทำดังกล่าวจะไม่มีผลทำให้เกิดการใช้กระบวนการนั้นอย่างเกินขีดความสามารถทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ

6) การใช้กฎหมายอาญาในการควบคุมเป็นวิธีการที่ดีที่สุดแล้วในการจัดการกับกรณีที่เกิดขึ้น ไม่มีมาตรการควบคุมอื่นใดที่เบากว่าการกำหนดความผิดอาญามาควบคุมได้

นอกจากนี้ลอน แอล ฟูลเลอร์ (Lon L. Fuller) ได้เสนอแนวทางในการกำหนดความผิดอาญาที่สอดคล้องกับศีลธรรมไว้ 8 ประการ ดังนี้¹⁸

1) ต้องมีการวางหลักเกณฑ์ในการบังคับใช้ เพื่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจนในสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะควบคุม

2) ต้องเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ไปยังอนาคต ไม่ใช่มุ่งย้อนไปในอดีต กล่าวคือกฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง การที่กฎหมายมีเป็นย้อนหลังเป็นกรณีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะทำให้บุคคลจะต้องถูกลงโทษจากการกระทำในอดีตซึ่งในขณะนั้นกระทำความผิดอย่างไม่เป็นความผิด

3) หลักเกณฑ์ในการควบคุมต้องมีการเผยแพร่ให้ทราบโดยทั่วกัน บุคคลทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนทราบว่ากระทำใดของตนที่จะถูกควบคุมหรือถูกบังคับโดยกฎหมายนั้น

4) หลักเกณฑ์ต้องมีชัดเจนและแน่นอน กฎหมายจะต้องชัดเจนพอที่จะทำให้บุคคลทราบว่ากระทำของตนเองเป็นความผิด

5) หลักเกณฑ์ต้องไม่มีลักษณะขัดแย้งกับกฎหมายอื่น ๆ หากกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ขัดกันเองนั้นจะทำให้พลเมืองที่อยู่ภายใต้กฎหมายเกิดความสับสนว่าจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายใด ดังนั้นกฎหมายที่บังคับใช้จะต้องไม่ขัดแย้งกับกฎหมายฉบับอื่นที่บังคับอยู่เช่นเดียวกัน

¹⁸ Austin M. Chinhengo, *Essential Jurisprudence* (London: Cavendish Pub. Ltd., 1995), p. 68.

6) หลักเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อควบคุมต้องสามารถบังคับใช้ได้จริง กฎหมายที่บัญญัติออกมาต้องสามารถบังคับใช้ได้จริง เพราะหากออกหลักเกณฑ์ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้จริงย่อมไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติให้การกระทำเหล่านั้นเป็นความผิด

7) หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการควบคุมต้องไม่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความแน่นอนชัดเจนเป็นสาระสำคัญของระบบกฎหมายเพราะการที่พลเมืองจะกระทำการใดย่อมต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดหรือไม่ หากกฎหมายไม่มีความชัดเจนและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ย่อมทำให้ประชาชนไม่ทราบว่าการกระทำใดเป็นความผิด

8) หลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดต้องสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบดูแลและบังคับใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนทราบผลที่อาจเกิดขึ้นหากไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์

เมื่อทราบแล้วว่าการกระทำใดที่สมควรกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา การนำกฎหมายอาญามาบังคับใช้กับคนในสังคมเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยนั้นมีความจำเป็นต้องใช้อย่างจำกัด เนื่องจากกฎหมายอาญากระทบต่อสิทธิเสรีภาพของสาธารณชน กฎหมายอาญามีหลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัดปริมาณของกฎหมายอาญา (Limiting Principles) โดยมีแนวคิดว่าการใช้โทษอาญาต้องมีข้อจำกัด ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางประการ หรือในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม โดยมีหลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัดดังนี้¹⁹

1) กฎหมายอาญาไม่ควรนำมาใช้โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้บุคคลเชื่อฟังและผลของการไม่เชื่อฟังคือผลร้ายในทางแก้แค้นตอบแทนเท่านั้น แนวคิดนี้เป็นของซีซาร์ เบคคาเรีย ผู้ยึดถือในแนวทางอรรถประโยชน์นิยม ที่เคยยื่นข้อเสนอไว้ว่า “การป้องกันอาชญากรรมย่อมดีกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิด สิ่งนี้ควรเป็นเป้าหมายในอุดมคติของการออกกฎหมายที่ดี”

2) กฎหมายอาญาไม่ควรนำมาใช้เพื่อลงโทษพฤติกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย กล่าวคือกฎหมายอาญาไม่ควรกำหนดการกระทำใดให้เป็นความผิด หากการกระทำนั้นไม่ได้มีความชั่วร้ายอยู่ในตัวของการกระทำเอง

¹⁹ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, ทัศนคติอาญา ทัศนคติโทษ และกระบวนการขึ้นพื้นฐาน, หน้า 51-57.

3) กฎหมายอาญาไม่ควรนำมาใช้หากมีวิธีการอื่นที่ทำให้เกิดความทุกข์เวทนาน้อยกว่า อันจะสามารถบรรลุจุดประสงค์เดียวกันได้ กล่าวคือหากมีมาตรการอื่นที่ดีกว่าการกำหนดโทษทางอาญาเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดก็ควรที่จะใช้มาตรการนั้นก่อน กฎหมายอาญาควรนำมาใช้กับการกระทำที่เป็นความผิดอาญาอย่างแท้จริงและควรเป็นมาตรการสุดท้ายในการนำมาบังคับใช้

4) กฎหมายอาญาไม่ควรนำมาใช้ หากผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดน้อยกว่าผลร้ายที่บุคคลจะได้รับจากการลงโทษ กล่าวคือเป็นการชั่งน้ำหนักระหว่างผลดีและผลเสียของการกำหนดความผิดอาญา หากการกระทำที่มีผลร้ายจากการกระทำมากกว่าผลร้ายที่เกิดจากการลงโทษ ก็สมควรที่จะกำหนดให้การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญา

5) กฎหมายอาญาไม่ควรนำมาใช้เพื่อที่จะบังคับให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตนเอง กล่าวคือแม้ว่าการกระทำของบุคคลอาจจะผิดศีลธรรม แต่ถ้าการกระทำนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น รัฐก็ไม่ควรที่จะกำหนดให้การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญา

2.2 โครงสร้างความรับผิดในทางอาญา

เมื่อกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดทางอาญาแล้ว การที่มีผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะต้องได้รับการวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นกระทำผิดและต้องรับโทษหรือไม่ ในหัวข้อนี้จะพิจารณาถึงโครงสร้างความรับผิดในทางอาญา ซึ่งเป็นเสมือนเครื่องมือชี้วัดว่าบุคคลที่กระทำการนั้นมีความผิดทางอาญาและต้องรับโทษหรือไม่ ตามหลักกฎหมายอาญาบุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อมีการกระทำซึ่งเป็นข้อพิจารณาความรับผิดในเบื้องต้น การกระทำคือการเคลื่อนไหวหรือไม่ เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้บังคับของจิตใจโดยรู้สำนึก²⁰ โครงสร้างความรับผิดทางอาญามีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ 1) การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ 2) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด 3) การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ การพิจารณาว่าบุคคลใดจะต้องรับผิดในทางอาญาหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าการกระทำครบองค์ประกอบความผิดหรือไม่ การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิดหรือไม่ และการกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษหรือไม่ตามลำดับ เมื่อการกระทำของบุคคลใดมีองค์ประกอบครบสามประการนี้แล้วบุคคลนั้นย่อมตกเป็นผู้กระทำความผิดอาญาที่จะต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนด หากการกระทำไม่ครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติตามข้อแรก ก็ไม่

²⁰ แสง บุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551), หน้า 35.

จำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุยกเว้นความผิดและเหตุยกเว้นโทษอีก หรือถ้าหากการกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ และปรากฏว่ามีเหตุยกเว้นความผิดก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุยกเว้นโทษอีก²¹

2.2.1 การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ

การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ ต้องมีการกระทำครบ 4 ข้อ 1) มีการกระทำ 2) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายนอก 3) การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายใน 4) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ

1) การกระทำ หมายความว่า ความถึงการเคลื่อนไหวร่างกายหรือการไม่เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้บังคับของจิตใจโดยรู้สำนึก การกระทำในทางอาญาอาจพิจารณาตามลำดับได้ดังนี้ มีความคิดที่จะกระทำ มีการตกลงใจที่จะกระทำตามที่คิดไว้ และต้องได้กระทำไปตามที่ตกลงใจนั้น อันเป็นการกระทำที่แสดงออกภายนอกโดยการเคลื่อนไหวร่างกายภายใต้บังคับของจิตใจ ซึ่งอาจจะกระทำโดยตนเองหรือกระทำโดยผ่านผู้อื่น²² นอกจากนี้การกระทำหมายความว่าความรวมถึงกรณีที่ไม่เคลื่อนไหวร่างกายตามที่ได้คิดไว้ด้วย หากการเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายนั้นไม่ได้เป็นผลมาจากความคิดและตกลงใจที่จะกระทำการบางอย่างก็ไม่ถือว่ารู้สำนึก เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายของคนละเมอ คนถูกสะกดจิตหรืออาการจากโรคลมชัก ให้ถือว่าเคลื่อนไหวของบุคคลที่ไม่รู้สำนึกนั้นไม่มีการกระทำตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59²³ เกิดขึ้น บุคคลเหล่านี้จึงไม่ต้องรับผิดในทางอาญา²⁴ อย่างไรก็ตามแม้ว่าการกระทำโดยไม่รู้สำนึกหรือไม่สามารถควบคุมตนเองได้จะไม่ต้องรับผิดในทางอาญา แต่ก็ไม่ใช่ทุกกรณีที่เคลื่อนไหวร่างกายโดยไม่รู้สำนึกแล้วจะไม่ต้องรับผิด มีคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ R v Brady (2006) ศาลพิพากษาให้จำเลยที่ดื่มสุราและเสพสารเสพติด

²¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 86.

²² แสง บุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, หน้า 35.

²³ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

กระทำโดยเจตนา ได้แก่กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะที่ผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้

กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่

การกระทำ หมายความว่า ความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย

²⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 96-97.

อย่างหนักจนเป็นเหตุให้หล่นจากระเบียงบันไดไปทับนักเต้นคอกหักถึงแก่ความตาย แม้ว่าจำเลยจะไม่มีสติ ไม่รู้สำนึกแต่ศาลก็พิพากษาว่าจำเลยกระทำการโดยเจตนา²⁵

1.1) การกระทำโดยเคลื่อนไหวร่างกาย โดยหลักแล้วการกระทำทั่วไปจะเป็นการกระทำโดยเคลื่อนไหวร่างกาย การกระทำโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกายจะเป็นข้อยกเว้น เช่น แดงนำไม้ไปตีหัวดำ การกระทำของแดงนั้นมีการเคลื่อนไหวร่างกายและรู้สำนึกถึงการกระทำของตนเอง ซึ่งอาจพิจารณาได้ดังนี้ แดงมีความคิดที่จะนำไม้ไปตีหัวดำ โดยแดงมีการตกลงใจว่าจะนำไม้ตีหัวดำ และแดงได้กระทำการนำไม้ไปตีหัวดำตามที่ตกลงใจอันสืบเนื่องมาจากความคิดของแดง

1.2) การกระทำโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกาย เป็นข้อยกเว้นของการกระทำโดยทั่วไป และเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำ การกระทำโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกายแบ่งได้ 2 ประเภทคือ กระทำโดยละเว้นและกระทำโดยงดเว้น

(1) การกระทำโดยละเว้น เป็นการกระทำโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยทั่วไปที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด เป็นการไม่กระทำตามที่ทั่วไปที่กฎหมายกำหนด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของสาธารณชนหรือเพื่อให้การบริหารงานของรัฐเป็นไปด้วยความสะดวกเรียบร้อย โดยกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดทันทีที่มีพฤติการณ์แสดงว่าไม่กระทำหรือกระทำอย่างอื่นแทน เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374²⁶ ได้บัญญัติให้บุคคลต้องกระทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี ซึ่งหากไม่กระทำจะถือว่าเป็นความผิดโดยการละเว้น²⁷ เป็นต้น

(2) การกระทำโดยงดเว้น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคท้าย ได้บัญญัติไว้ว่า “การกระทำให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย” การกระทำโดยงดเว้นเป็นการไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก โดยมีหน้าที่ที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผลซึ่งไม่ใช่เพียงหน้าที่ตามศีลธรรม แต่เป็นหน้าที่โดยเฉพาะที่ต้องทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลเช่นนั้นขึ้น²⁸ การจะพิจารณาว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นการกระทำโดยงดเว้นหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าการไม่เคลื่อนไหวร่างกายนั้นเป็นการไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกหรือไม่

²⁵ Catherine Elliott & Frances Quinn, *Criminal Law*, 11 ed. (United Kingdom: PEARSON, 2016), p. 15.

²⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่นแต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

²⁷ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1*, หน้า 120.

²⁸ Kadish and Paulsen, *Criminal Law and Its Processes*, 3 ed. (Boston Toronto: Little, Brown and Company, 1975), p. 82.

กล่าวคือบุคคลนั้นต้องทราบข้อเท็จจริงและผลที่อาจเกิดขึ้นจากการงดเว้นไม่กระทำการดังกล่าว โดยบุคคลนั้นมีหน้าที่โดยเฉพาะที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผล แต่ก็ยังเพิกเฉยไม่ได้กระทำการใดเพื่อป้องกันผลนั้น กฎหมายจึงให้ถือว่าบุคคลนั้นมีการกระทำเกิดขึ้นอันเป็นการกระทำโดยงดเว้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการงดเว้นเป็นการยุติความรับผิดชอบที่ตนมีอยู่ตั้งแต่ต้นและทำให้ผู้งดเว้นมีความรับผิดชอบ²⁹

หน้าที่โดยเฉพาะที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผล³⁰ ได้แก่

(2.1) หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องกระทำ เช่น หน้าที่ของบิดามารดาที่ต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1564³¹

(2.2) หน้าที่อันเกิดจากสัญญา เป็นกรณีที่บุคคลมีหน้าที่ตามสัญญาที่จะต้องกระทำการ หน้าที่ตามสัญญานี้อาจเป็นหน้าที่ต่อคู่สัญญาหรือเป็นหน้าที่ต่อบุคคลที่สาม³² เช่น คนดูแลความปลอดภัยของผู้มาว่ายน้ำในสระว่ายน้ำ นอกจากคนดูแลความปลอดภัยจะมีหน้าที่ที่กระทำต่อนายจ้างตามสัญญาแล้ว ยังมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำต่อผู้มาว่ายน้ำในสระว่ายน้ำทุกคนด้วย

(2.3) หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อน ๆ ของตน เป็นกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำการอย่างหนึ่งไว้และต่อมางดเว้นไม่กระทำเพื่อป้องกันผลไม่ให้เกิดขึ้นจากการกระทำครั้งแรกของตน เช่น แดงช่วยจูงคนพิการข้ามถนน ต่อมาเห็นรถประจำทางวิ่งผ่านมาจึงปล่อยคนพิการไว้ตามถนน เช่นนี้ถือว่าเมื่อแดงได้ลงมือช่วยแล้ว แดงมีหน้าที่ต้องช่วยให้ตลอดคือต้องพาข้ามพ้นถนนการที่แดงทิ้งคนพิการไว้กลางถนนถือเป็นการงดเว้นสิ่งที่ตนมีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผลไม่ไห้คนพิการถูกรถชน โดยเป็นหน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อน ๆ ของตน

²⁹ ภพพร พายทอง, "การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ที่มีลักษณะเป็นการละเว้นหรือเป็นการงดเว้นหน้าที่เพื่อป้องกันผล" (หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 42.

³⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง จำกัด, 2562), หน้า 104-105.

³¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1564 บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้

³² ปกป้อง ศรีสนิท, กฎหมายอาญาชั้นสูง, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563), หน้า 151.

(2.4) หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่อง เป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน ความสัมพันธ์พิเศษนี้ทำให้ผู้กระทำความผิดมีหน้าที่ซึ่งหากไม่กระทำตามหน้าที่ถือว่าเป็นการงดเว้นจากการที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผลโดยเป็นการงดเว้นจากหน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ บุคคลอาจมีหลายหน้าที่ในขณะเดียวกันก็ได้

ตัวอย่าง เขียวเป็นตำรวจและเป็นบิดาของดำซึ่งเป็นบุตรผู้เยาว์ของเขียว เขียวเห็นแดงกำลังจะยิงดำ เผอิญเขียวอยากให้ดำตายเลยเพิกเฉยปล่อยให้แดงยิงดำจนถึงแก่ความตาย เช่นนี้ต้องถือว่าเขียวกระทำการฆ่าดำโดยงดเว้น เนื่องจากเขียวมีหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1564 ที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ หน้าที่ดังกล่าวเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันผลคือความตายของดำ แต่หากเขียวไม่ได้เป็นบิดาของดำ เป็นเพียงตำรวจเห็นแดงกำลังจะยิงดำ เผอิญอยากให้ดำตาย เขียวจึงเพิกเฉยไม่ขัดขวางหรือจับกุมแดงอันเป็นเหตุให้ดำถึงแก่ความตาย เช่นนี้ไม่ถือว่าเขียวทำการฆ่าดำโดยงดเว้น เพราะแม้เขียวที่เป็นตำรวจมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันไม่ให้แดงยิงดำซึ่งเป็นหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 ที่จะทำให้เขียวมีความผิดหากละเว้นไม่ปฏิบัติหน้าที่ แต่อย่างไรก็ตามหน้าที่ดังกล่าวก็เป็นหน้าที่โดยทั่วไปของเขียวในฐานะเป็นเจ้าของพนักงาน ไม่ใช่หน้าที่ที่ต้องทำเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลคือความตายของดำ³³

2) การกระทำครอบงำประกอบภายนอกประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ผู้กระทำการกระทำ วัตถุประสงค์แห่งการกระทำ การกระทำของผู้กระทำจะต้องถึงขั้นที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ผู้กระทำจึงจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา โดยการกระทำจะต้องถึงขั้นลงมือ

2.1) ผู้กระทำการกระทำใดที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดต้องมีผู้กระทำความผิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะหากไม่มีผู้กระทำแล้วก็ย่อมไม่มีผู้ใดมารับโทษอันเกิดจากการกระทำ ความรับผิดชอบในทางอาญาจะเกิดขึ้นแก่บุคคลเท่านั้น สัตว์และสิ่งของย่อมไม่มีความรับผิดชอบในทางอาญา การลงโทษไม่ว่าจะเป็นประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สินล้วนแต่เป็นการลงโทษแก่บุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดอาญาอาจแบ่งได้เป็นผู้กระทำความผิดเอง ผู้กระทำความผิดโดยอ้อม และผู้ร่วมกระทำความผิด³⁴

³³ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญาภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2546), หน้า 175-176.

³⁴ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 128.

(1) ผู้กระทำความผิดเอง หมายความว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเองโดยตรง หมายความว่ารวมถึงการใช้สัตว์เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด และ การใช้บุคคลผู้ไม่มีการกระทำเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด

(2) ผู้กระทำความผิดโดยอ้อม เป็นกรณีบุคคลใดใช้หรือหลอกบุคคลซึ่งมีการกระทำ ให้กระทำความผิดโดยผู้ถูกใช้หรือถูกหลอกไม่ต้องรับผิดชอบกระทำโดยเจตนาเพราะไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้น ๆ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคสามที่วางหลักไว้ว่าถ้าผู้กระทำไม่ได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดจะถือว่าผู้นั้นไม่มีเจตนา และเมื่อปรากฏว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาบุคคลนั้นก็ไม่สามารถรับผิดชอบในทางอาญาได้ ผู้ถูกใช้ถือเป็นผู้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด³⁵ (Innocent Agent) ส่วนผู้ใช้ให้ผู้อื่นกระทำความผิดในกรณีนี้ถือเป็นผู้กระทำความผิดโดยทางอ้อม และให้การกระทำที่เกิดขึ้นถือเสมือนว่าผู้ใช้ให้ผู้อื่นกระทำความผิดเป็นผู้กระทำความผิดเอง

(3) ผู้ร่วมกระทำความผิด เป็นกรณีที่มีผู้เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยผู้ที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำนั้นด้วย ผู้ร่วมกันกระทำความผิดอาจเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน

ตัวการ เป็นกรณีที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีเจตนากระทำความผิดอย่างเดียวกันและมีการร่วมกันกระทำความผิดด้วยโดยได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83³⁶ หากมีเจตนาแต่ไม่ได้มีการกระทำร่วมกันหรือมีการกระทำร่วมกันแต่ไม่ได้มีเจตนาร่วมกันก็ไม่ถือว่าเป็นตัวการร่วมกัน การร่วมกันกระทำความผิดระหว่างบุคคลพิจารณาได้จากพฤติการณ์ประกอบการกระทำ เช่น การแบ่งหน้าที่กันทำเพื่อให้ความผิดสำเร็จ อาจเป็นการกระทำส่วนหนึ่งของการกระทำทั้งหมดโดยไม่จำเป็นว่าทุกคนต้องได้กระทำความผิด การอยู่ร่วมกันในที่เกิดเหตุในลักษณะที่สามารถเข้าช่วยเหลือผู้กระทำผู้อื่นได้ทันที ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้วยตนเองหรือห้ามปรามไม่ให้ผู้อื่นเข้าไปยุ่ง แต่หากอยู่ห่างออกไปไม่เป็นตัวการ³⁷

การที่จะพิจารณาว่าการกระทำของบุคคลเป็นการกระทำในลักษณะเป็นตัวการร่วมกันหรือไม่ ศาลจะพิพากษาโดยพิจารณาว่าในระหว่างผู้กระทำความผิดนั้นมีการสมคบกันมาก่อน

³⁵ เกียรติจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 129.

³⁶ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83 ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตัวการ ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

³⁷ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, หน้า 128-129.

หรือไม่ ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2459 - 2460/2562 ที่พิพากษาว่าจำเลยทั้งสี่ไม่จำเป็นต้องรับผิดฐานพยายามฆ่าผู้เสียหาย เนื่องจากจำเลยทั้งสี่ไม่ได้มีพฤติการณ์สมคบกันที่จะใช้มีดทำร้ายผู้เสียหายเช่นเดียวกันกับบน. แต่จำเลยทั้งสี่มีเพียงเจตนาทำร้ายผู้เสียหาย จึงต้องรับผิดฐานร่วมกันทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ซึ่งการสมคบกันเป็นตัวการนั้นแตกต่างจากหลักการสมคบตามระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เนื่องจากหลักการสมคบนั้น แม้ยังไม่ถึงขั้นเป็นตัวการกฎหมายก็กำหนดให้เป็นความผิดแล้ว

หลักการสมคบ (Conspiracy) การสมคบกันกระทำความผิดนั้นเป็นกรณีที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงกันกระทำความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยกฎหมายถือว่าเป็นความผิดสำเร็จทันทีที่สมคบกันแม้ว่าผู้สมคบกันยังไม่ได้ลงมือกระทำความผิดตามที่ตกลงไว้ก็ตามเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การสมคบกันกระทำความผิดเป็นการเริ่มต้นแห่งความผิดก่อนที่จะนำไปสู่ความผิดอื่นต่อไป (Inchoate Crime) ซึ่งในความเป็นจริงแล้วขณะที่สมคบกันมีความเป็นไปได้น้อยมากที่จะเกิดความเสียหายหรือแทบไม่มีเลย เพราะการกระทำความผิดที่ผู้สมคบมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดขึ้นยังไม่มีลงมือกระทำให้สำเร็จ³⁸ การที่ต้องกำหนดให้การสมคบเป็นความผิดตามกฎหมายนั้น เพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดอาญา โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้ามาแทรกแซงการกระทำของบุคคลตั้งแต่ตอนที่บุคคลใดมีพฤติการณ์ที่อาจกระทำความผิดขึ้นในภายหน้าแม้ว่ายังไม่มีลงมือกระทำความผิดสำเร็จ³⁹ โดยอาจเกิดจากการพยายามกระทำความผิดแล้วแต่ล้มเหลว หรือแม้หลังจากการสมคบจะไม่มีไปกระทำความผิด ซึ่งแม้ว่าการกระทำความผิดจะไม่สำเร็จ ผู้ที่ร่วมสมคบกันก็มีความรับผิดทางอาญาแล้ว⁴⁰

หลักการสมคบในประเทศไทยปรากฏอยู่ในกฎหมายที่กำหนดเป็นการเฉพาะให้การสมคบเป็นความผิด เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 210⁴¹ พระราชบัญญัติมาตรการในการ

³⁸ สุรจิต พัฒนสาร, "ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอั้งยี่ : ช่องโหว่ในประเทศไทย" (นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 102.

³⁹ Andrew Ashworth, *Principles of Criminal Law*, 5 ed. (United States: OXFORD, 2006), p. 455.

⁴⁰ กฤตชัย ลิขิตจิตตยะ, "การนำมาตรการสมคบมาใช้กับกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา" (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 57.

⁴¹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 210 ผู้ใดสมคบกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในภาค 2 นี้ และความผิดนั้นมีกำหนดโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นช่องโหว่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 8⁴² พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 9⁴³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 9⁴⁴ โดยหลักพื้นฐานของความผิดฐานสมคบคือผู้สมคบทุกคนจะต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ที่ลงมือกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ร่วมสมคบได้ตกลงกัน การสมคบกันกระทำความผิดเป็นหลักความรับผิดชอบทางอาญาทั่วไปของบุคคลที่ใช้ครอบคลุมทุกฐานความผิดที่มีการสมคบกัน ผู้สมคบทุกคนไม่จำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องกันแม้ไม่เคยพบเจอกันก็ยังเป็นผู้สมคบกันอยู่⁴⁵

ผู้ใช้ เป็นกรณีที่บุคคลใดมีเจตนาที่จะกระทำความผิดโดยการก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ชูเชิญ จ้าง วาน หรือยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีการอื่นใด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 84⁴⁶ ซึ่งการกระทำของผู้ถูกใช้ต้องเป็นการกระทำโดยเจตนากระทำความผิด

⁴² พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 8 ผู้ใดสมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้นั้นสมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าได้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพราะเหตุที่ได้มีการสมคบกันตามวรรคหนึ่ง ผู้สมคบกันนั้นต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

⁴³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ผู้ใดสมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดฐานฟอกเงิน ต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ถ้าได้มีการกระทำความผิดฐานฟอกเงินเพราะเหตุที่ได้มีการสมคบกันตามวรรคหนึ่ง ผู้สมคบกันนั้นต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ในกรณีที่ความผิดได้กระทำถึงขั้นลงมือกระทำความผิด แต่เนื่องจากการเข้าขัดขวางของผู้สมคบทำให้การกระทำนั้นกระทำไปไม่ตลอดหรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล ผู้สมคบที่กระทำการขัดขวางนั้น คงรับโทษตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งเท่านั้น

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกลับใจให้ความจริงแห่งการสมคบต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะมีการกระทำความผิดตามที่ได้สมคบกัน ศาลจะไม่ลงโทษผู้นั้นหรือลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้

⁴⁴ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 9 ผู้ใดสมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดตามมาตรา ๖ ต้องระวางโทษไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ถ้าผู้สมคบกันกระทำความผิดคนหนึ่งคนใดได้ลงมือกระทำความผิดตามที่ได้สมคบกันผู้ร่วมสมคบด้วยกันทุกคนต้องระวางโทษตามที่ได้บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นอีกกระทงหนึ่งด้วย

ในกรณีที่ความผิดได้กระทำถึงขั้นลงมือกระทำความผิด แต่เนื่องจากการเข้าขัดขวางของผู้สมคบทำให้การกระทำนั้นกระทำไปไม่ตลอด หรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล ผู้สมคบที่กระทำการขัดขวางนั้นต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกลับใจให้ความจริงแห่งการสมคบต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะมีการกระทำความผิดตามที่ได้มีการสมคบกัน ศาลจะไม่ลงโทษหรือลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

⁴⁵ Jacqueline Martin and Tony Storey, *Unlocking Criminal Law*, 5 ed. (New York: Routledge, 2015), pp. 152-153.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 84 ผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ชูเชิญ จ้าง วานหรือยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด ผู้นั้นเป็นผู้ให้กระทำความผิด

กล่าวคือผู้ถูกใช้ต้องรู้ว่าการกระทำตามที่ถูกใช้นั้นเป็นความผิด⁴⁷ และผู้ถูกใช้ต้องไม่เจตนากระทำ ความผิดนั้นอยู่ก่อนแล้ว หากผู้ถูกใช้ไม่รู้ว่าการกระทำของตนเองตามที่ถูกใช้นั้นเป็นความผิดจะถือว่า ผู้ถูกใช้ไม่มีเจตนาในการกระทำความผิดไม่ต้องรับผิดในทางอาญา (Innocent agent) แต่ถ้าผู้ถูกใช้ รู้ตัวว่าตนเองถูกใช้ให้กระทำความผิดและผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ ผู้ใช้เป็นผู้ที่มีเจตนาร้ายต่อผู้เสียหายโดยตรงและเป็นต้นเหตุแห่งการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษผู้ใช้ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเองแต่ก็เป็นผู้ก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิด ซึ่งหากไม่มีผู้ใช้ที่มีเจตนาร้ายต่อผู้เสียหาย ผู้ถูกใช้ก็คงไม่ลงมือกระทำความผิด

ผู้สนับสนุน เป็นผู้ที่ได้กระทำโดยเจตนาด้วยประการใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตามไม่เป็นข้อสำคัญตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 86⁴⁸ โดยการช่วยเหลือนั้นอาจเป็นการกระทำบางส่วนที่ไม่ใช่เป็นการเข้าไปร่วมใน ลักษณะของการเป็นผู้กระทำความผิดโดยตรง แต่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับประโยชน์และแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รู้ถึงการสนับสนุนการกระทำความผิดนั้น ผู้สนับสนุนถือเป็นผู้กระทำความผิด อุปกรณ์ของผู้กระทำความผิดหลักต้องรับโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น

2.2) การกระทำ ผู้กระทำจะต้องกระทำถึงการถึงขั้นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็น ความผิด ผู้กระทำจึงจะต้องรับผิดในทางอาญา ซึ่งโดยหลักแล้วหากเป็นการกระทำโดยเจตนา การกระทำจะต้องถึงขั้นลงมือผู้กระทำถึงจะต้องรับผิดจากการกระทำของตนเอง

2.3) วัตถุประสงค์แห่งการกระทำ หมายถึงวัตถุประสงค์ที่ผู้กระทำมุ่งหมายกระทำต่อโดยอาจเป็น บุคคลหรือทรัพย์สิน เป็นต้น

ถ้าความผิดมิได้กระทำลงไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ถูกใช้ไม่ยอมกระทำ ยังไม่ได้กระทำ หรือเหตุอื่นใด ผู้ใช้ต้องระวางโทษเพียง หนึ่งในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ และถ้าผู้ถูกใช้เป็นบุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปี ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ ลูกจ้างหรือผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้ใช้ ผู้ที่มีฐานะยากจน หรือผู้ต้องพึ่งพาผู้ใช้เพราะเหตุป่วยเจ็บหรือไม่ว่าทางใด ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้ใช้กึ่งหนึ่งของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับผู้นั้น

⁴⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 140.

⁴⁸ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 86 ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีรู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น

3) การกระทำครบองค์ประกอบภายใน เป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของผู้กระทำ ไม่ได้แสดงออกมาให้เห็นเป็นประจักษ์ ดังนั้นจึงต้องอาศัยพฤติการณ์ต่าง ๆ ของผู้กระทำแสดงออกมาภายนอกเป็นหลักในการวินิจฉัยสภาพจิตใจของผู้กระทำในขณะกระทำ เจตนาอาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ เจตนาตามความเป็นจริง และเจตนาโดยผลของกฎหมาย นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสองและวรรคสาม⁴⁹ แสดงให้เห็นว่าการที่จะถือว่าผู้กระทำมีเจตนา นั้น ผู้กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิด และผู้กระทำจะต้องประสงค์ต่อผลของการกระทำของตน หรือต้องเล็งเห็นผลของการกระทำของตนนั้น⁵⁰

นอกจากการกระทำโดยเจตนาจะเป็นความผิดแล้ว การกระทำโดยประมาท ก็เป็นความผิดด้วยตามที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วางหลักไว้ว่าบุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา รวมถึงกรณีที่บุคคลกระทำโดยประมาทและกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท⁵¹

4) ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ การที่จะมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ ต้องปรากฏว่าผู้กระทำมีเจตนากระทำโดยรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิด หากเป็นความผิดที่ต้องการผลก็พิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำดังกล่าวหรือไม่

2.2.2 การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด

การกระทำที่กฎหมายยกเว้นความผิด หมายความว่า การกระทำนั้นไม่เป็นความผิด หากการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่มีกฎหมายยกเว้นความผิด ผลที่เกิดขึ้นก็คือผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดในทาง

⁴⁹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

กระทำโดยเจตนา ได้แก่กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้

กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่

การกระทำ ให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยตนเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย

⁵⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 149.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 277.

อาญา เช่น เรื่องการกระทำโดยป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68⁵² อันเป็นการกระทำลงไปโดยมีอำนาจที่ชอบด้วยกฎหมาย

2.2.3 การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ

การกระทำที่กฎหมายยกเว้นโทษ หมายความว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดแต่กฎหมายยกเว้นโทษให้ แม้ไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิดตามโครงสร้างข้อที่สอง แต่ถ้ามีกฎหมายยกเว้นโทษ ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับโทษในทางอาญา เช่น เรื่องการกระทำผิดด้วยความจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 67⁵³ อันเป็นการถูกบังคับซึ่งกฎหมายเห็นว่าผู้กระทำไม่มีทางเลือกที่ดีกว่าหรือผู้กระทำไม่รู้ผิดชอบ การกระทำของผู้กระทำนั้นเป็นความผิดแต่สมควรได้รับการยกเว้นโทษ

2.3 หลักความรับผิดที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability)

บุคคลต้องรับโทษทางอาญาเมื่อได้กระทำความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด ซึ่งโดยทั่วไปความผิดนั้นต้องเกิดจากการกระทำของตนเอง เป็นผู้กระทำความผิดโดยอ้อม หรือเป็นผู้ร่วมกระทำความผิด แต่มีข้อยกเว้นที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดทางอาญาที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งต้องมีกฎหมายบัญญัติความรับผิดไว้เป็นการเฉพาะ หลักเรื่องความรับผิดจากการกระทำของผู้อื่น (Vicarious Liability) มีที่มาจากกฎหมายละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหลักการดังกล่าวไม่ใช่หลักทั่วไปของกฎหมายอาญา แม้บุคคลอาจต้องรับผิดจากการกระทำของผู้อื่นที่ลงมือกระทำความผิดโดยเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน แต่ในกรณีเหล่านี้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดเองไม่ใช่การรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นตามหลักกฎหมายละเมิด ดังนั้นการที่จะให้บุคคลซึ่งไม่ได้กระทำความผิด ร่วมรับผิดหรือรับผิดแทนผู้ลงมือกระทำความผิดจึงจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายพิเศษเป็นการเฉพาะ รวมทั้งควรนำมาปรับใช้และตีความอย่างเคร่งครัด⁵⁴

⁵² ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 68 ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด

⁵³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 ผู้ใดกระทำความผิดด้วยความจำเป็น

(1) เพราะอยู่ในที่บังคับ หรือภายใต้อำนาจซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ หรือ

(2) เพราะเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากอันตรายที่ใกล้จะถึงและไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นใดได้ เมื่ออันตรายนั้นตนมิได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะความผิดของตน

ถ้าการกระทำนั้นเป็นการเกินสมควรแก่เหตุแล้ว ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

⁵⁴ สุชาติ ธรรมาพิทักษ์, ทฤษฎีสถานภาพของนิติบุคคลกับความรับผิดทางอาญา (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2541), หน้า 32.

ความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) หมายถึงความรับผิดที่ผู้ต้องรับผิดไม่ได้มีการกระทำร่วมกับผู้กระทำความผิด แต่ต้องรับผิดโดยฐานะหรือความสัมพันธ์ของตนที่มีต่อผู้กระทำความผิดนั้น⁵⁵ กล่าวคือ การที่จะกำหนดให้บุคคลใดต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นนั้น ผู้ที่ต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นจะต้องมีความสัมพันธ์บางอย่างหรือหน้าที่บางประการต่อตัวผู้ลงมือกระทำความผิด อันทำให้บุคคลนั้นต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น หลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นมักจะเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับกิจการบางอย่างที่กฎหมายประสงค์ให้ผู้ประกอบกิจการนั้นรับผิดชอบในบรรดาการกระทำของบุคคลที่ตนจัดหามาดำเนินการ⁵⁶ โดยหลักการนี้มักจะปรากฏอยู่ในความรับผิดตามกฎหมายแพ่ง แต่ก็มีบางกรณีที่น่าไปใช้กับความรับผิดทางอาญาดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

2.3.1 ความรับผิดตามกฎหมายแพ่ง

หลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ตามกฎหมายแพ่งมักปรากฏอยู่ในความรับผิดในทางละเมิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420⁵⁷ ได้บัญญัติความรับผิดในทางละเมิดโดยกำหนดให้บุคคลใดที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ผู้นั้นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น โดยทั่วไปแล้วผู้ใดเป็นผู้กระทำละเมิดบุคคลนั้นก็ต้องเป็นผู้ที่รับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดนั้น

ความรับผิดในทางละเมิดจากการกระทำของบุคคลอื่นของกฎหมายไทยเกิดขึ้นด้วยบทบัญญัติของกฎหมายและมีลักษณะเป็นข้อยกเว้นความรับผิดจากการกระทำของตนเอง⁵⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้บุคคลอื่นนอกจากผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทน

⁵⁵ วชิร วรรณลี และธนพงษ์ วงศ์เสรี, คำถาม - แนวคำตอบ หลักและทฤษฎีกฎหมายอาญา (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2564), หน้า 113.

⁵⁶ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536), หน้า 477.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

⁵⁸ อนันต์ จันทร์โอภากร, "โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด," ใน หนังสือรวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์, (กรุงเทพฯ: พี.เค. พรินตติ้งเฮาส์, 2531), หน้า 102.

แก่ผู้เสียหายในมาตรา 425⁵⁹ และมาตรา 429⁶⁰ โดยวัตถุประสงค์ของการสร้างความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่นนั้นนักนิติศาสตร์มีเจตนารมณ์เพื่อมุ่งหมายจะเยียวยาผู้เสียหายให้อยู่ในฐานะเสมือนความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้น โดยต้องการชดเชยเยียวยาผู้เสียหายให้ดีที่สุดจึงเกิดแนวคิดที่จะให้มีบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์บางประการกับผู้กระทำละเมิดมาเป็นผู้รับผิดชอบหรือรับผิดชอบแทนผู้กระทำละเมิด⁶¹ แม้ว่าผู้เสียหายจะสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำละเมิดได้ แต่กฎหมายก็เพิ่มโอกาสให้แก่ผู้เสียหายเรียกเอาจากผู้ร่วมรับผิดชอบ อันมีความสัมพันธ์พิเศษบางประการกับผู้กระทำละเมิดและอยู่ในฐานะที่ตามธรรมดาสามารถใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้ดีกว่าผู้กระทำละเมิด⁶² การกำหนดให้นายจ้างหรือบิดามารดาต้องรับผิดชอบจากการกระทำของลูกจ้างหรือบุตรผู้เยาว์เป็นการนำหลักความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาปรับใช้แก่กรณี

กรณีนายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดที่เกิดจากการกระทำของลูกจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 425 การที่กำหนดให้นายจ้างต้องรับผิดชอบจากการกระทำของลูกจ้างเนื่องจากนายจ้างกับลูกจ้างนั้นมีความสัมพันธ์กันตามสัญญาจ้างแรงงานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 575⁶³ โดยนายจ้างเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานะที่สามารถควบคุมบังคับบัญชา รวมถึงดูแลลูกจ้าง ดังนั้นหากบุคคลที่อยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาหรือดูแลไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น กฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย⁶⁴ อย่างไรก็ตามนายจ้างต้องรับผิดชอบจากการกระทำของลูกจ้าง เฉพาะแต่ในกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่นในระหว่างที่เป็นลูกจ้างและลูกจ้างกระทำละเมิดในทางการที่จ้าง⁶⁵ นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ตัวการต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ตัวแทนได้กระทำไปในการกระทำกิจการ

⁵⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในการที่จ้างนั้น

⁶⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็ยังคงรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น

⁶¹ ศันสน์ภรณ์ โสคติพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกควรได้, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563), หน้า 195.

⁶² จิตติ ดิงศกัทธิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วย จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกควรได้ ละเมิด (มาตรา 395 - 452) (กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศกัทธิย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), หน้า 218.

⁶³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 575 อันว่าจ้างแรงงานนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าลูกจ้าง ตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่านายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้

⁶⁴ อนันต์ จันทร์โอภากร, “โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด”, หน้า 102.

⁶⁵ ศักดิ์ สอนงชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ละเมิด และความรับผิดทางละเมิด (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2556), หน้า 104.

แพนตัวการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 427 ที่ให้นำบทบัญญัติมาตรา 425 และ มาตรา 426 มาบังคับใช้โดยอนุโลมโดยมีลักษณะเช่นเดียวกับความรับผิดของนายจ้างในการทำละเมิด ของลูกจ้าง

กรณีบิดามารดาต้องร่วมรับผิดกับบุตรผู้เยาว์ในผลแห่งละเมิดที่เกิดจากการกระทำของบุตร ผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 429 การที่กำหนดให้บิดามารดาต้องรับผิดจาก การกระทำละเมิดของบุตรผู้เยาว์เนื่องจากบิดามารดามีส่วนในการบกพร่องในหน้าที่อบรมสั่งสอน เลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ให้เป็นคนดีของสังคม⁶⁶ กฎหมายครอบครัวกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาที่ มีต่อบุตร กำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่บิดามารดาในการช่วยเหลือและอบรมสั่งสอนบุตร และมีอำนาจ ปกครองในการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ แต่อย่างไรก็ตามบิดามารดาอาจไม่ต้องใช้คำสั่งใหม่ ทดแทนแก่ผู้เสียหาย หากพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น

2.3.2 ความรับผิดตามกฎหมายอาญา

1) ความรับผิดของสมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรจากการกระทำของสมาชิกอัยย์หรือ พรรคพวกช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 213⁶⁷

ความรับผิดทางอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 213 วางหลักให้สมาชิก อัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรที่อยู่ด้วยในขณะที่กระทำความผิด หรืออยู่ด้วยในที่ประชุมแต่ไม่ได้คัดค้านใน การตกลงให้กระทำความผิดนั้น และบรรดาหัวหน้า ผู้จัดการ หรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในอัยย์หรือช่อง โจร ต้องรับผิดจากการกระทำของสมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรคนหนึ่งคนใดที่ได้กระทำความผิด ตามความมุ่งหมายของอัยย์หรือช่องโจร มาตรา 213 เป็นบทบัญญัติที่ลงโทษผู้ที่ เป็นสมาชิกอัยย์หรือ พรรคพวกช่องโจรให้ต้องได้รับโทษสำหรับความผิดที่สมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรบางคนกระทำ ลง ซึ่งเป็นการกำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability)⁶⁸

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4548/2540 กำหนดให้หัวหน้า ผู้จัดการ หรือผู้มีตำแหน่งในอัยย์ หรือช่องโจรต้องรับผิดในการกระทำของบรรดาสมาชิกของอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรที่ได้กระทำ

⁶⁶ อนันต์ จันทร์โอภากร, “โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด”, หน้า 104.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 213 ถ้าสมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรคนหนึ่งคนใดได้กระทำความผิดตามความมุ่ง หมายของอัยย์หรือช่องโจรนั้น สมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรที่อยู่ด้วยในขณะที่กระทำความผิด หรืออยู่ด้วยในที่ประชุมแต่ไม่ได้ คัดค้านในการตกลงให้กระทำความผิดนั้น และบรรดาหัวหน้า ผู้จัดการ หรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในอัยย์หรือช่องโจรนั้น ต้องระวางโทษ ตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นทุกคน

⁶⁸ คณพล จันทน์หอม, คำอธิบายกฎหมายอาญาคความผิด เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563), หน้า 335.

ความผิดตามความมุ่งหมายของอั้งยี่และช่องโจรนั้นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 213 แม้ว่าตนเองจะไม่ได้อยู่ ไม่ได้ร่วมคิด ร่วมตกลงใจหรือสั่งการใด ๆ เลยก็ตาม การที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 213 กำหนดให้หัวหน้า ผู้จัดการ หรือผู้ที่มีตำแหน่งในอั้งยี่และช่องโจรต้องร่วมรับผิดชอบจากการกระทำของสมาชิก แม้ว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดนั้นเอง กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์และสวัสดิภาพของสาธารณชนเป็นสำคัญ

2) ความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลจากการกระทำของนิติบุคคล

การที่ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบจากการกระทำของนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมาย เพียงแต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและบริหารงานของผู้แทนนิติบุคคล ดังนั้นผู้แทนนิติบุคคลที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแสดงเจตนาออกแทนนิติบุคคลจึงต้องมีข้อผูกมัดให้ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบต่อความประสงค์ที่ผู้แทนนิติบุคคลได้แสดงออกไปแทนนิติบุคคล⁶⁹ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. 2560 ได้แก้ไขการกำหนดความผิดรับผิดอาญาของผู้แทนนิติบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อผู้แทนนิติบุคคลมากกว่ากฎหมายเดิม จากเดิมที่ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบร่วมกันกับนิติบุคคลเพียงเพราะตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่เท่านั้น โดยไม่ได้คำนึงว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้แทนนิติบุคคลผู้นั้นมีอำนาจในการแสดงเจตนาแทนนิติบุคคลอย่างแท้จริงหรือไม่ ต่อมาจึงมีการเปลี่ยนแปลงเป็น “กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย” กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของนิติบุคคล หากปรากฏว่าการกระทำความผิดของนิติบุคคลเกิดจากการสั่งการของผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้แทนนิติบุคคลละเว้นการสั่งการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลไปกระทำความผิด หากมีการฟ้องร้องผู้แทนนิติบุคคลให้รับผิดชอบอาญาจากการกระทำของนิติบุคคล โจทก์จะมีหน้าที่ต้องนำสืบ ผู้แทนนิติบุคคลไม่ต้องมารับภาระในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนว่าตนมีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่

⁶⁹ สุธีรา อุปัทธางกูร, "ความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามหลักสิทธิมนุษยชน," ใน เอกสารวิชาการส่วนบุคคล สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, (2560), หน้า 9.

การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบจากการกระทำของนิติบุคคลเนื่องจากมี นักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้แทนนิติบุคคล (Representative) ไม่ได้หมายถึงบุคคล ธรรมดาทุกคนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของนิติบุคคล แต่หมายความเฉพาะบุคคลธรรมดาที่ เสมือนจิตวิญญาณและมีอำนาจตัดสินใจประหนึ่งว่าเป็นการกระทำและเจตนาของนิติบุคคลเอง โดย ผู้แทนนิติบุคคลสามารถควบคุมและสั่งการแทนนิติบุคคลได้ ความประสงค์ใด ๆ ของผู้แทนนิติบุคคล จึงเปรียบเสมือนความประสงค์ของนิติบุคคลและได้รับรองโดยกฎหมาย⁷⁰ ดังนั้นหากนิติบุคคลไป กระทำความผิดใด ๆ จึงสมควรที่จะให้ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบการกระทำนั้นด้วย เพราะการ กระทำความผิดของนิติบุคคลก็เป็นผลอันเนื่องมาจากการควบคุมและสั่งการของผู้แทนนิติบุคคล

ความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลจากการกระทำของนิติบุคคลของกฎหมายไทย ปรากฏอยู่ใน พระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 63 พระราชบัญญัติสงวนและ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 59 พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 60 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 59 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 72 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 61 พระราชบัญญัติมาตราซึ่งดวงวัด พ.ศ. 2542 มาตรา 88 เป็นต้น

3) ความรับผิดของบิดามารดาจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 26(3)⁷¹ กำหนดให้บิดามารดาต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์หากปรากฏว่ากระทำการบังคับ ชูเชิญ ชักจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็ก ประพฤติตนไม่สมควรหรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติน่าสงสัยต่อการกระทำผิด โดยมาตรา 78⁷² วางหลักไว้ให้ผู้ฝ่าฝืนมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท

⁷⁰ ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดทางอาญา ของ นิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลของประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 27-28.

⁷¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 26 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการ ดังต่อไปนี้

(3) บังคับ ชูเชิญ ชักจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควรหรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติน่าสงสัยต่อการ กระทำผิด

⁷² พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 78 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับ ไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 26 มีโทษตามกฎหมายอื่นที่หนักกว่าก็ให้ลงโทษตามกฎหมายนั้น แม้ว่าบุตรผู้เยาว์จะยังไม่ได้ไปกระทำความผิดเพียงแต่มีความประพฤดิเสี่ยงต่อการกระทำผิด บิดามารดาก็มีความผิดตามมาตรา 26(3) แล้ว ผู้เยาว์ในความหมายตามพระราชบัญญัติฉบับนี้หมายความว่าบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะไม่ว่าจะโดยอายุหรือโดยการสมรส โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 19 วางหลักไว้ว่าบุคคลจะบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุยี่สิบปีบริบูรณ์ ส่วนการบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของมาตรา 1448

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการปกป้องคุ้มครองเด็กและสนับสนุนพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน ทั้งการป้องกันไม่ให้เด็กตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิด และคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนไม่ให้เป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง โดยมีวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติต่อเด็กด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและมีพัฒนาการที่เหมาะสมอันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว⁷³ แต่อย่างไรก็ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แท้จริงนั้นไม่ได้มุ่งลงโทษบิดามารดา เพียงแต่ประสงค์ให้การลงโทษนี้เป็นกลไกทางสังคมในการสร้างความดูแลเอาใจใส่แก่บิดามารดาให้ดูแลรับผิดชอบบุตรของตนเองตามบทบาทหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อเป็นการส่งเสริมความมั่นคงและความสัมพันธ์อันดีของสถาบันครอบครัว

การที่กฎหมายกำหนดให้บิดามารดาต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของบุตรผู้เยาว์เนื่องจากบิดามารดาและบุตรมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกันเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด กล่าวคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1566⁷⁴ กำหนดให้บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา โดยผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิกำหนดที่อยู่ของบุตร ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน ให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักตัวบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1567⁷⁵ ซึ่งการกำหนดให้บิดามารดา

⁷³ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, หลักกฎหมายการดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 126.

⁷⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1566 บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดาในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) มารดาหรือบิดาตาย
- (2) ไม่แน่นอนว่ามารดาหรือบิดามีชีวิตอยู่หรือตาย
- (3) มารดาหรือบิดาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (4) มารดาหรือบิดาต้องเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลเพราะจิตฟั่นเฟือน
- (5) ศาลสั่งให้อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดา
- (6) บิดาและมารดาตกลงกันตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ตกลงกันได้

⁷⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1567 ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิ

ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์เป็นเรื่องการกำหนดความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) เนื่องจากบิดามารดาต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์แม้ว่าตนเองไม่มีการกระทำใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 157/2548 บิดามีหน้าที่ในการดูแลอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้มีความประพฤติดี ไม่กระทำการใดที่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย คดีนี้บิดาทราบอยู่แล้วว่าบุตรของตนมีอาวุธปืนพกพารูปร่างคล้ายปากกาซึ่งประกอบขึ้นเอง ไม่มีเครื่องหมายทะเบียน 1 กระบอก และกระสุนอีก 6 นัด แต่บิดาไม่ได้ห้ามปรามกลับส่งเสริมและยินยอมให้บุตรพกพาอาวุธปืนพร้อมกระสุนไปโรงเรียน จนบุตรได้ก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับนักเรียนโรงเรียนคู่อริและได้ใช้อาวุธปืนปากกายิงใส่กลุ่มนักเรียนดังกล่าวอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ศาลพิพากษาว่าบิดามีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 26(3) ประกอบมาตรา 78 จากคำพิพากษานี้แสดงให้เห็นว่าการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาแก่บิดามารดาจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์มีความจำเป็นเนื่องจากสาเหตุของปัญหาการก่ออาชญากรรมของบุตรผู้เยาว์ก็มาจากการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดามารดา รวมถึงการมีความระมัดระวังไม่ให้บุตรผู้เยาว์ไปกระทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น หากกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาให้แก่บิดามารดาด้วยแล้วก็จะช่วยลดปัญหาการก่ออาชญากรรมของผู้เยาว์ได้อีกทางหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การที่จะกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิดอาญานั้นจะต้องเป็นกรณีที่กระทบกระเทือนต่อผู้อื่นหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างร้ายแรง หลักทั่วไปของการกำหนดความรับผิดชอบในทางอาญามูลฐานจะต้องรับผิดชอบทางอาญาแต่เฉพาะในกรณีที่ตนเองเป็นผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น กรณีความรับผิดชอบของสมาชิกอั้งยี่หรือพรรคพวกช่องโจรจากการกระทำของสมาชิกอั้งยี่หรือพรรคพวกช่องโจร ความรับผิดชอบของผู้แทนนิติบุคคลจากการกระทำของนิติบุคคล ความรับผิดชอบของบิดามารดาจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์

-
- (1) กำหนดที่อยู่ของบุตร
 - (2) ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน
 - (3) ให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป
 - (4) เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

บทที่ 3

ความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมายไทย

การชุมนุมสาธารณะเป็นวัฒนธรรมที่อยู่ควบคู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน การชุมนุมเป็นการแสดงออกของประชาชนในสังคมนั้นๆ โดยอาจแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม มาตรา 14⁷⁶ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมเอาไว้ จึงทำให้รัฐธรรมนูญฉบับต่อมาส่วนใหญ่ก็บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมไว้ ต่อมาประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ในช่วงแรกประเทศไทยยังไม่ได้มีกฎหมายบังคับใช้ในเรื่องการชุมนุมสาธารณะเป็นการเฉพาะ ศาลจึงได้นำกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิงมาบังคับใช้เป็นรายกรณี แต่ด้วยเหตุจำเป็นหลายประการจึงทำให้มีการออกพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ กำหนดหน้าที่แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะ และกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิด

ในบทนี้จะกล่าวถึงหลักเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะว่าประเทศไทยมีแนวคิดคุ้มครองและควบคุมเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะของประชาชนอย่างไร รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมสาธารณะเป็นประการแรก ประการที่สองกล่าวถึงแนวทางการอุดช่องว่างกฎหมายก่อนมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 และประการสุดท้ายกล่าวถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 โดยการกล่าวถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจะมุ่งเน้นไปที่ความรับผิดชอบทางอาญาที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม และกล่าวถึงคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม

3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ

การชุมนุมสาธารณะ (Public Assembly) ประกอบด้วยการประชุม (Assembly) และการเดินขบวน (Procession) โดยการชุมนุมหรือการเดินขบวนในที่สาธารณะมีความเป็นมาอย่างยาวนาน

⁷⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 มาตรา 14 ภายในบังคับแห่งบทกฎหมายบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ

ตั้งแต่สมัยจักรวรรดิโรมันที่จักรพรรดิคอนสแตนตินเข้าถือศาสนาคริสต์ในสมัยศตวรรษที่ 4 ชาวโรมันได้นับถือศาสนาคริสต์ตามพระองค์ และได้มีการเดินขบวนไปตามท้องถนนในกรุงโรมอันเป็นที่สาธารณะเพื่อเฉลิมฉลองการเข้ารีต อันเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อหรือศรัทธาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมของประเทศที่นับถือศาสนาคริสต์ ต่อมาจึงมีการนำวัฒนธรรมนี้มาใช้เพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพโดยจัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวนในที่สาธารณะ⁷⁷ จนมีการรับรองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะกันอย่างแพร่หลายทำให้เสรีภาพในการชุมนุมเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่งที่มนุษย์พึงมี

เสรีภาพในการชุมนุมมีการให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

“เสรีภาพในการชุมนุม” (Right of Assembly) Black’s Law Dictionary ให้ความหมายไว้ว่า เป็นสิทธิที่ประชาชนจะชุมนุมกันโดยสงบ และยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อรัฐบาล⁷⁸

ไพโรจน์ ชัยนาม นักวิชาการทางกฎหมายของไทยได้อธิบายความหมายของ “เสรีภาพในการชุมนุม” ไว้ว่า การเข้ามารวมอยู่กันเพียงครั้งคราวของบุคคลหลายคนเพื่อสนทนา หรือโต้เถียงเรื่องใด ๆ การรวมตัวกันเช่นนี้จะมีความผิดก็ต่อเมื่อมีความประสงค์ผิดกฎหมาย⁷⁹

หยุด แสงอุทัย ก็ได้ให้ความหมายของ “เสรีภาพในการชุมนุม” ไว้ว่าเป็นเสรีภาพที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะบุคคลจะต้องมาพบปะเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จึงจะสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งและสิทธิทางการเมืองได้ถูกต้อง⁸⁰

วิชญ์ เครืองาม ได้อธิบายในเชิงขยายความเอาไว้ว่า “เสรีภาพในการชุมนุม” เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพราะประชาชนจะมาชุมนุมรวมกลุ่มกันเพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ⁸¹

จากคำนิยามของเสรีภาพในการชุมนุมข้างต้นทำให้สรุปความได้ว่า เสรีภาพในการชุมนุมเป็นเสรีภาพในการรวมตัวของประชาชนโดยเจตนาเป็นการชั่วคราวในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่สาธารณะ

⁷⁷ ปกรณ์ นิลประพันธ์, "การตรากฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะ," *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ* ฉบับที่ 3 (ธันวาคม 2555): 3.

⁷⁸ Henry Campbell, *Black’s Law Dictionary*, 6 ed. (St. Paul, Minn.: West Publishing, 1990), p. 115.

⁷⁹ ไพโรจน์ ชัยนาม, *คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรนิติ, 2495), หน้า 461.

⁸⁰ หยุด แสงอุทัย, *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511*, หน้า 54.

⁸¹ วิชญ์ เครืองาม, "เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น," *วารสารนิติศาสตร์* 2525, ปีที่ 11, ฉบับที่ 4 (2527): 570-571.

เพื่อเป้าประสงค์บางประการ เช่น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงเพื่อการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายและการปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันของคนในสังคม โดยประเด็นที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนนั้นอาจเป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจ การนัดหยุดงานและการประท้วง เป็นต้น

เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะเป็นหลักการสำคัญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และถือได้ว่าเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เสรีภาพในการชุมนุมมีพื้นฐานสำคัญมาจากเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น⁸² นอกจากนี้เสรีภาพในการชุมนุมยังได้รับการสนับสนุนจากเสรีภาพขั้นพื้นฐานด้านอื่น เช่น เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการพิมพ์ เสรีภาพในการเลือกตั้ง เป็นต้น เสรีภาพในการชุมนุมเป็นเสรีภาพในการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความคิดเห็น เรียกร้อง สนับสนุน คัดค้าน และแสดงออกเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข เยียวยาหรือหาทางออกให้กับปัญหานั้น

อย่างไรก็ตามการใช้เสรีภาพในการชุมนุมไม่สามารถใช้ได้ตามอำเภอใจ การใช้เสรีภาพในการชุมนุมต้องอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมายเสมอ เนื่องจากการใช้เสรีภาพในการชุมนุมนั้น อาจทำให้กระทบต่อเสรีภาพด้านอื่นของสาธารณชนที่ไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ เช่น เสรีภาพในการเดินทาง ดังนั้นผู้ชุมนุมจึงต้องใช้เสรีภาพภายในขอบเขตไม่ให้กระทบต่อเสรีภาพอื่น ๆ ของสาธารณชนมากเกินไป การใช้เสรีภาพในการชุมนุมเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายและอาจต้องได้รับโทษทางอาญา หากกระทำการใดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด ในส่วนนี้จะกล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะและแนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ

3.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหน้าที่ของรัฐ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงต้องมีการคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐมีหน้าที่ต้องให้การรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

⁸² จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, "เสรีภาพในการชุมนุมในที่สาธารณะ : หลักทั่วไปและข้อจำกัด," *บทบัญญัติ ปีที่ 65 ฉบับที่ 4* (ธันวาคม 2552): 1.

เป็นหลัก เนื่องจากมนุษย์ได้สละสิทธิและเสรีภาพบางประการให้แก่รัฐ เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบ

การคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมต้องเป็นไปตามหลักนิติรัฐ กล่าวคือ เป็นการปกครองตามเจตจำนงโดยรวมที่มีเหตุผลและมีวัตถุประสงค์ที่ดีที่สุดสำหรับสังคมเป็นการทั่วไปเพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเป็นไปด้วยความสงบสุข หลักนิติรัฐประกอบด้วยหลักการย่อยหลายประการ เช่น หลักการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการจำกัดสิทธิเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นต้น⁸³

1) หลักการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน การที่รัฐจะเข้าไปจัดการกับสิทธิหรือเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ รัฐจะต้องให้ความเคารพต่อขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยการใช้อำนาจของรัฐจะกระทำได้อ้อมเมื่อมีกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตยให้อำนาจไว้แล้วเท่านั้นจึงจะสามารถกระทำได้ การกำหนดให้รัฐกระทำการใดที่อาจกระทบสิทธิหรือเสรีภาพของปัจเจกชนได้นั้น จะกระทำได้อ้อมเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

2) หลักการแบ่งแยกอำนาจ เป็นหลักที่มุ่งหมายให้แต่ละอำนาจควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกัน หลักการแบ่งแยกอำนาจจะแยกการใช้อำนาจรัฐตามความสามารถเฉพาะด้าน โดยดูแลให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน (Check and Balance) ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เพื่อไม่ให้เกิดการที่รัฐใช้อำนาจโดยไม่ชอบและเพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความรับรองและคุ้มครองอย่างยุติธรรมที่สุด

3) หลักการจำกัดสิทธิเสรีภาพ เป็นหลักที่ต้องบัญญัติกฎหมายให้มีผลบังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลไม่ให้ถูกละเมิดจากรัฐ ดังนั้นการที่รัฐจะเข้ามาจัดการกับผู้ชุมนุมอันเป็นการใช้อำนาจที่กระทบต่อเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะของผู้ชุมนุม จะต้องมิบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจรัฐในการควบคุมการชุมนุมสาธารณะ โดยกฎหมายนั้นจะต้องมีผลบังคับใช้แก่บุคคลทั่วไปและไม่มุ่งร้ายต่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ

⁸³ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562), หน้า 23-30.

4) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นไปตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักพอสมควรแก่เหตุ กฎหมายที่จะออกมากู้มครองเสรีภาพของปัจเจกบุคคลจะต้องมีความมั่นคงและมีความแน่นอนเพียงพอที่จะทำให้บุคคลในสังคมสามารถทราบได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดที่จะต้องนึกถึงหากคนในสังคมจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง และกฎหมายนั้นมีชื่อเรียกร้องอย่างไรบ้าง ดังนั้นกฎหมายที่ออกมาเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมต้องมีความชัดเจนแน่นอน ประชาชนที่อยู่ภายใต้กฎหมายต้องสามารถเข้าใจบทบัญญัติและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง รวมถึงทราบถึงผลที่จะตามมาหากฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และการกำหนดอัตราโทษนั้นจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม

การใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะนั้นปัจเจกชนจะต้องใช้อยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ไม่มีสิทธิและเสรีภาพใดที่จะได้รับการคุ้มครองโดยปราศขอบเขตของการใช้สิทธิและเสรีภาพ เนื่องจากการใช้เสรีภาพอย่างเต็มขีดจำกัดของสิทธิย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อเมื่อปัจเจกชนใช้เสรีภาพในการชุมนุมภายในขอบเขตแห่งสิทธินั้น เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะได้รับความคุ้มครองและรับรองจากกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และกฎหมายภายในประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับรองเสรีภาพในการชุมนุมในข้อที่ 20(1)⁸⁴ ระบุว่าบุคคลมีสิทธิในการชุมนุมและรวมกลุ่มอย่างอิสระโดยสงบ กล่าวคือทุกคนในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก รวมทั้งเสรีภาพในการรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และปราศจากการแทรกแซงจากบุคคลอื่น

⁸⁴ The Universal Declaration of Human Rights Article 20

(1) Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and association

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

สมาชิกใหญ่สหประชาชาติได้รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519 สิทธิในการชุมนุมเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองโดย ข้อ 21 การชุมนุมเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ประเทศไทยได้ภาคยานุวัติเข้าร่วมเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับใช้วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 โดยมีการคุ้มครองเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกและเสรีภาพที่จะชุมนุมอย่างสันติ พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะรวมถึงรับรองว่าบุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมายและได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน⁸⁵

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) รับรองเสรีภาพในการชุมนุมไว้ใน ข้อ 21⁸⁶ ระบุว่าสิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรอง การจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำมิได้นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายเพียงพอที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย ประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข ศีลธรรมของประชาชนหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เสรีภาพในการชุมนุม ข้อ 21 ไม่ได้เป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) แต่เป็นสิทธิสัมพัทธ์ (Relative Right) ที่สามารถจำกัดได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อบรรลุมติประสงค์ 3 ประการ⁸⁷ คือ

1) เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติ (National Security) ความปลอดภัยสาธารณะ (Public Safety) หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order)

⁸⁵ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, "บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ..." ใน เรื่องเสร็จที่ 183/2553, (คั่นที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 9 ธันวาคม 2563), หน้า 7.

⁸⁶ International Covenant on Civil and Political Rights Article 21

The right of peaceful assembly shall be recognized. No restrictions may be placed on the exercise of this right other than those imposed in conformity with the law and which are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, public order (ordre public), the protection of public health or morals or the protection of the rights and freedoms of others.

⁸⁷ Committee, H. R., "General Comment No. 37 (2020) on the Right of Peaceful Assembly (Article 21)," 7.

2) เพื่อการคุ้มครองสาธารณสุขหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (Protection of Public Health or Morals) หรือ

3) เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น (Protection of The Rights and Freedoms of Others)

เสรีภาพในการชุมนุมตามข้อ 21 รับรองให้ประชาชนทุกคนในรัฐมีเสรีภาพในการรวมตัวกันเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่าง ๆ คนในสังคมทุกคนมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบไม่ว่าจะเป็นพลเมืองของประเทศนั้น ๆ หรือไม่ก็ตาม ชาวต่างชาติ ผู้ลี้ภัยหรือบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติก็มีเสรีภาพในการชุมนุม นอกจากนี้เสรีภาพในการชุมนุมยังรับรองเสรีภาพในการชุมนุมทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมในที่สาธารณะหรือที่ส่วนบุคคล การชุมนุมออนไลน์ การประท้วง การเดินขบวน รวมถึงแพลตฟอร์ม⁸⁸ กล่าวคือประชาชนทุกคนที่เข้าร่วมกลุ่มกันเพื่อชุมนุมแสดงความคิดเห็นย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงได้รับการอำนวยความสะดวกตลอดการชุมนุม

นอกจากนี้ข้อ 21 ได้ขยายความไว้ว่าการกระทำส่วนตัวของผู้ชุมนุมไม่ควรถูกพิจารณาว่าเป็นการกระทำของบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นการกระทำของผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุม⁸⁹ ผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมมีหน้าที่ต้องกระทำการตามที่กฎหมายกำหนด หากฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ทั้งผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตน แต่อย่างไรก็ตามบางกรณีผู้จัดการชุมนุมอาจต้องรับผิดชอบในการกระทำของผู้ชุมนุม เช่น ในกรณีที่มีหลักฐานชี้ชัดว่าผู้ชุมนุมกระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายและผู้จัดการชุมนุมอาจคาดหมายได้ หรืออาจป้องกันไม่ให้ภัยอันตรายเกิดขึ้นได้ แต่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้กระทำเพื่อป้องกันผล ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบเฉพาะในกรณีนี้⁹⁰ ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องทราบถึงพฤติการณ์ของผู้ชุมนุมที่จะไปกระทำความผิด การกำหนดบทลงโทษแก่ผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมสามารถกำหนดได้ทั้งโทษทางอาญาและโทษทางปกครอง แต่อย่างไรก็ตามบทกำหนดโทษนั้นต้องได้สัดส่วน ชัดเจน ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่กำหนดโทษกว้างจนเกินไป⁹¹

⁸⁸ Committee, H. R., "General Comment No. 37 (2020) on the Right of Peaceful Assembly (Article 21)," 2.

⁸⁹ Ibid., 3.

⁹⁰ Ibid., 11.

⁹¹ Ibid., 12.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

หลักการเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 44²² วางหลักไว้ว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ บุคคลสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อแสดงออกทางความคิด แต่อย่างไรก็ตามประชาชนไม่สามารถจัดให้มีการชุมนุมตามอำเภอใจ เนื่องจากสิทธิในการชุมนุมนั้นไม่ได้เป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) แต่สิทธิในการชุมนุมเป็นสิทธิสัมพัทธ์ (Relative Right) หมายความว่าเสรีภาพในการชุมนุมของบุคคลอาจถูกจำกัดได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งการตรากฎหมายที่จะจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธนั้นต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ กล่าวคือเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ดังนั้นหากกฎหมายนั้นมีเนื้อหาที่กระทบต่อสาระสำคัญของเสรีภาพในการชุมนุมมากเกินไปสมควรหรือกระทบต่อหลักความได้สัดส่วน กฎหมายนั้นก็ไม่ว่าจะบังคับใช้ได้

นอกจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา 44 ที่รับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยตรงแล้ว ยังมีบทบัญญัติอื่นในรัฐธรรมนูญที่ช่วยส่งเสริมให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการชุมนุมถูกบังคับใช้อย่างดียิ่งขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้หลายประการ ดังเช่น มาตรา 25 วรรคหนึ่ง²³ รัฐธรรมนูญรองรับ

²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 44
บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ
การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

²³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 25
สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกรตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิและเสรีภาพไว้อย่างกว้าง กล่าวคือบุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในการกระทำการใดก็ได้ที่ไม่ได้ถูกบัญญัติห้ามไม่ให้กระทำไม่ว่าโดยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น แต่อย่างไรก็ตามการใช้สิทธิเสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น จากบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่าบุคคลมีสิทธิที่จะกระทำการใดก็ได้ในขณะที่ร่วมชุมนุม หากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมไม่ได้บัญญัติห้ามไม่ให้กระทำการดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะไม่ได้บัญญัติห้ามไว้ ผู้ชุมนุมก็ไม่มีสิทธิที่จะกระทำละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

3.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ

เสรีภาพในการชุมนุมนั้นเป็นสิทธิสัมพัทธ์ (Relative Right) ไม่ใช่สิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) รัฐจึงสามารถควบคุมการใช้สิทธิได้โดยการบัญญัติเป็นกฎหมาย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องเป็นไปตามหลักการดังต่อไปนี้⁹⁴

1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่าที่จำเป็น แต่จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้

2) กฎหมายที่จะจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องมีผลเป็นการทั่วไป กล่าวคือ กฎหมายที่บัญญัติในลักษณะจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจะต้องไม่มุ่งหมายใช้บังคับต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง อีกทั้งต้องมีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นด้วย

รัฐจะจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมได้ก็ต่อเมื่อบัญญัติเป็นกฎหมาย โดยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือบัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะภายใต้ขอบเขตตามรัฐธรรมนูญ เพื่อกำหนดแนวทางการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะอย่างชัดเจน โดยกำหนดหลักเกณฑ์การแจ้งการชุมนุม หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม หน้าที่ของผู้ชุมนุม รวมถึงความรับผิดชอบต่าง ๆ หากมีบุคคลใดไม่กระทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้⁹⁵ รัฐไม่สามารถจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนตามอำเภอใจและการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการรักษา

⁹⁴ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 110.

⁹⁵ ปกรณ์ นิลประพันธ์, "การตรากฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะ," วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ: 1-2.

ความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครอง
สาธารณะสุข ศีลธรรมอันดีของประชาชน สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

สาเหตุที่รัฐต้องมีการควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ เนื่องจากการชุมนุม
สาธารณะนั้นอาจกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมชุมนุมสาธารณะอันอาจก่อให้เกิด
ความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นภายในสังคม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องจัดการให้ผู้ชุมนุมใช้เสรีภาพได้เต็มที่
มากที่สุด แต่การใช้เสรีภาพในการชุมนุมนั้นก็ต้องไม่ไปรบกวนขัดสิทธิของผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุม
สาธารณะด้วย ความมุ่งหมายที่สำคัญในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ 3 ประการได้แก่ เพื่อคุ้มครอง
สิทธิของบุคคลอื่น เพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐ และเพื่อ
ประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁹⁶

1) เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น สิทธิของบุคคลอื่นทำให้เกิดความชอบธรรมในการ
จำกัดสิทธิและเสรีภาพ ตามทัศนะของจอห์น ล็อคเห็นว่ามนุษย์สามารถที่จะกำหนดการกระทำของ
ตนเองได้ภายในขอบเขตกฎหมายธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ บุคคลทุกคน
ไม่สามารถก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและเสรีภาพของบุคคลอื่นได้ เพราะทุก
คนต่างเป็นอิสระและเท่าเทียมกัน เสรีภาพของบุคคลหนึ่งย่อมมีข้อจำกัดอยู่ที่เสรีภาพของบุคคลอื่นๆ

2) เพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐ รากฐานของการ
ทำหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของรัฐถือเป็นพื้นฐานสำหรับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ
ตามพื้นฐานของทฤษฎีสัญญาประชาคมนั้น ความมั่นคงของรัฐเป็นผลมาจากการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่
ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของปัจเจกบุคคล ดังนั้นตามแนวคิดของนักกฎหมายธรรมชาติ ความมั่นคงใน
การดำรงอยู่ของรัฐและความสามารถทำภาระหน้าที่ของรัฐจึงเป็นเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับการ
จำกัดเสรีภาพตามธรรมชาติของบุคคลได้ ความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐนั้นได้รับการ
ยอมรับว่าเป็นวัตถุประสงค์ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งอาจกำหนดรูปแบบของการจำกัดสิทธิ
และเสรีภาพในลักษณะของการกำหนดหน้าที่ให้แก่พลเมืองของตน

3) เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ประโยชน์
สาธารณะเป็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินการของรัฐเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่
กล่าวคือประโยชน์ของสังคมที่มีความมุ่งหมายเพื่อการดำรงอยู่ด้วยความสงบเรียบร้อย เพื่อให้
ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามปกติหรือมีนิติสัมพันธ์ต่อกันและกันได้ ฝ่ายนิติบัญญัติมีอิสระใน

⁹⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, หน้า 214-225.

การพิจารณาว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพียงใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ไม่ได้หมายความว่าฝ่ายนิติบัญญัติจะสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้โดยปราศจากขอบเขต เนื่องจากการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติก็ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

การตรากฎหมายเพื่อควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ ต้องสอดคล้องกับหลักการที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ และต้องเป็นไปตามหลักความพอสมควรแก่เหตุซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในการพิจารณาขอบเขตของการใช้เงื่อนไขในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยหลักนี้ประกอบด้วยหลักการย่อย 3 ประการ คือ หลักความเหมาะสม หลักความจำเป็น หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ⁹⁷

1) หลักความเหมาะสม การตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้มีการรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายไว้อย่างชัดเจน โดยวัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานหรือเพื่อคุ้มครองคุณค่าอื่น ๆ ที่อยู่ในระดับรัฐธรรมนูญด้วย รวมถึงคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ มาตรการตามกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลต้องเป็น “มาตรการที่เหมาะสม” กล่าวคือ เป็นมาตรการที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยไม่จำเป็นต้องบรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมบูรณ์และไม่จำเป็นต้องบรรลุวัตถุประสงค์ทันทีที่มีการประกาศใช้กฎหมาย อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักความเหมาะสมเป็นหลักการที่ทำให้กฎหมายที่ออกมาเพื่อจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานมีผลบังคับใช้ได้จริงมากที่สุด

2) หลักความจำเป็น เป็นหลักการที่กำหนดมาตรการทางกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานว่าการตรากฎหมายนั้นจะชอบด้วยรัฐธรรมนูญก็ต่อเมื่อมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานหรือกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลน้อยที่สุด คำว่าจำเป็นในที่นี้หมายความว่าไม่มีมาตรการอื่นใดอีกแล้วที่ดีไปกว่าการลดผลบังคับของสิทธิประการนี้ลงมา หากมีมาตรการอื่นที่ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถกำหนดไว้ในกฎหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดได้ และมาตรการนั้นกระทบสิทธิของประชาชนน้อยกว่าแต่ฝ่ายนิติบัญญัติเลือกมาตรการที่กระทบสิทธิของบุคคลมากกว่าจะเป็นกรณีที่กฎหมายนั้นขัดกับหลักความจำเป็นและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

⁹⁷ ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, *ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562), หน้า 240-245.

3) หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ เป็นเรื่องของข้อเรียกร้องให้มีการชั่งน้ำหนักสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกจำกัดตามกฎหมายกับประโยชน์ที่รัฐธรรมนูญมุ่งให้ความสำคัญคุ้มครอง ดังนั้นในการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลนั้นต้องมีการชั่งน้ำหนักสิทธิขั้นพื้นฐานกับประโยชน์ที่สมควรได้รับการคุ้มครองเสมอ และการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานต้องไม่สร้างภาระเกินควรให้แก่ผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานและต้องไม่เป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานเกินกว่าที่ผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานจะคาดหมายได้

กฎหมายที่ออกมาเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมจะต้องเป็นไปตามหลักพอสมควรแก่เหตุ กล่าวคือกฎหมายนั้นจะต้องสามารถบังคับใช้ได้จริงทุกมาตรา รัฐไม่ควรบัญญัติกฎหมายไว้เป็นจำนวนมากแต่ไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างแท้จริง การบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะนั้น หากเนื้อหาจำนวนมากก็จะจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมของผู้ชุมนุมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้รัฐจะต้องพิจารณาความสมดุลระหว่างความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชน กับประโยชน์อันสังคมพึงจะได้รับจากการปฏิบัติในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามหลักความได้สัดส่วน รัฐจึงต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่จะกระทบเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนน้อยที่สุด และการจำกัดเสรีภาพนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุดภายใต้สถานการณ์นั้น โดยอาจใช้วิธีการหรือมาตรการที่เหมาะสมแตกต่างกันไปในแต่ละสถานการณ์⁹⁸

ประเทศไทยได้มีการควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 26⁹⁹ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การตรากฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลไว้ว่าต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ 4 ประการ

- 1) ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม
- 2) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรกว่าเหตุ

⁹⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*, หน้า 283.

⁹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 26

การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

3) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้

4) ระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

อีกทั้งการตรากฎหมายที่มีลักษณะจำกัดสิทธิต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง กฎหมายที่จะสามารถจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้องเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือเทียบเท่าได้แก่พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด เป็นต้น ดังนั้นการตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมภายในประเทศไทยจะต้องไม่จำกัดเสรีภาพของผู้ชุมนุมเกินสมควร และต้องมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไปกล่าวคือสามารถบังคับใช้กับผู้เข้าร่วมการชุมนุมทุกคน ไม่ใช่บังคับใช้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ กฎหมายที่ดีจะต้องบังคับใช้กับทุกคนอย่างเท่าเทียม ความเสมอภาคก็ถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 27¹⁰⁰ โดยความเสมอภาคในที่นี้หมายถึงการเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และความเสมอภาคในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบบ้านเมือง โดยหลักความเสมอภาคนี้ทำให้รัฐต้องไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล การพิจารณาความเสมอภาคในรัฐธรรมนูญเป็นไปตามคำกล่าวของ Hart ที่กล่าวไว้ว่า “สิ่งที่เหมือนกันต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน สิ่งที่ต่างกันต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน”¹⁰¹ ดังนั้นเมื่อเป็นพลเมืองในรัฐเช่นเดียวกันย่อมต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกัน เมื่อมีกฎหมายที่บัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน ประชาชนทุกคนก็ย่อมต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเดียวกัน กฎหมายไม่สามารถเลือกคุ้มครองเพียงบางกลุ่มบุคคลได้ กฎหมายจะต้องคุ้มครองพลเมืองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

3.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม

ผู้จัดการชุมนุมเป็นบุคคลที่เปรียบเสมือนเป็นหัวหน้าของการชุมนุมสาธารณะ เนื่องจากเป็นบุคคลที่กำหนดวัตถุประสงค์ในการชุมนุมสาธารณะ และมีอำนาจในการสั่งการหรือชักจูงให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติตามคำสั่ง รวมถึงมีหน้าที่ในการดูแลให้การชุมนุมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและปราศจาก

¹⁰⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27

บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

¹⁰¹ มานิตย์ จุมปา, คู่มือศึกษาวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562), หน้า 237-238.

อาวุธและมีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการชุมนุมสาธารณะจึงทำให้ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างจากผู้ชุมนุมโดยทั่วไป ที่เป็นเพียงบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับผู้เข้าร่วมชุมนุมคนอื่น โดยผู้ชุมนุมไม่ได้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการชุมนุมสาธารณะเช่นเดียวกับผู้จัดการชุมนุม

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) เป็นหลักการระหว่างประเทศที่วางแนวทางในการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมของบุคคล ได้กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ในการแจ้งการชุมนุม โดยผู้จัดการชุมนุมต้องแจ้งความประสงค์จัดให้มีการชุมนุมโดยแจ้งชื่อผู้จัดการชุมนุม รวมถึงสถานที่ที่จะจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้สิทธิในการชุมนุมสาธารณะ¹⁰² นอกจากนี้ผู้จัดการชุมนุมไม่จำเป็นต้องรับประกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการชุมนุมสาธารณะแก่เจ้าหน้าที่รัฐ กล่าวคือหากมีความเสียหายที่เกิดขึ้นภายในการชุมนุมสาธารณะบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้จัดการชุมนุมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น และไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่เพียงแจ้งแก่เจ้าหน้าที่รัฐให้ทราบว่าจะจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และมีหน้าที่ในการช่วยจัดการให้ผู้ชุมนุมสามารถใช้สิทธิในการชุมนุมสาธารณะด้วยความสะดวก¹⁰³ ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง จึงต้องบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว

จากการพิจารณา กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง จะเห็นว่าการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่ผู้จัดการชุมนุมจะต้องได้สัดส่วน กล่าวคือไม่เป็นการกำหนดภาระและความรับผิดชอบแก่ผู้จัดการชุมนุมมากเกินไปจนสมควรจนถึงขนาดที่กระทบต่อแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ เช่น การกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะทุกกรณี ซึ่งจากการศึกษาพบว่าตามหลักสากลผู้จัดการชุมนุมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นระหว่างจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะและไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น แต่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ของประเทศไทยมีกฎหมายที่บัญญัติไว้ในลักษณะที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมมี

¹⁰² Committee, H. R., "General Comment No. 37 (2020) on the Right of Peaceful Assembly (Article 21)," 12.

¹⁰³ OSCE, "Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly," (2010): 67.

หน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการกระทำให้เกิดความเสียหายของผู้ชุมนุมอันเป็นการขัดต่อหลักสากลดังกล่าว

3.2 แนวทางการอุดช่องว่างกฎหมายก่อนการมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

ในช่วงแรกประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่นำมาบังคับใช้กับการชุมนุมสาธารณะโดยตรง จึงต้องอาศัยบทบัญญัติกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาปรับใช้กับการชุมนุมสาธารณะ ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงวิธีการที่รัฐใช้ในการจัดการกับการชุมนุมสาธารณะก่อนมีการบัญญัติพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 โดยกล่าวถึงแนวทางการตีความคำว่าผู้จัดการชุมนุมตามคำพิพากษาของศาลและแนวทางการดำเนินคดีอาญาต่อผู้จัดการชุมนุม ก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

3.2.1 แนวทางการตีความคำว่าผู้จัดการชุมนุม

ในช่วงก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม ความหมายของคำว่าผู้จัดการชุมนุมปรากฏอยู่ในคำพิพากษาของศาลฎีกา จากการศึกษาพบว่ามีความพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการตีความคำว่าผู้จัดการชุมนุมสองกรณี ที่ได้วางหลักพฤติการณ์ที่ศาลพิพากษาว่าบุคคลนั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุม ดังนี้

คดีที่หนึ่ง เป็นคดีที่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติร่วมกันเดินทางไปขัดขวางการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 ซึ่งมีผู้นำระดับสูงจากประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมประชุมที่โรงแรมรอยัล คลิฟ บีช รีสอร์ท จะเห็นว่าศาลฎีกามีมุมมองในการกำหนดให้บุคคลที่มีหน้าที่สั่งการกลุ่มคนเป็นหัวหน้าการประชุมหรือเรียกอีกอย่างว่าผู้จัดการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมเป็นผู้นำและสั่งการให้กลุ่มคนที่เข้าร่วมการประชุมสาธารณะร่วมกันกระทำการขัดขวางการประชุมดังกล่าว โดยพูดจาปลุกปั่น ยุยง ชักชวน ปราศรัยผ่านเครื่องขยายเสียง

พฤติการณ์ที่จะถูกศาลพิพากษาว่าเป็นผู้จัดการชุมนุม เช่น การที่จำเลยที่ 2 ขึ้นปราศรัยบนรถบรรทุกเครื่องขยายเสียงในที่ชุมนุมเป็นภาษาอังกฤษหน้าสถานที่จัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน ซึ่งมีผู้แทนชาวต่างชาติหลายประเทศเข้าร่วมการประชุม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ชาวต่างชาติทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการประชุมสุดยอดอาเซียน รวมทั้งสื่อมวลชนต่างประเทศที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณที่ชุมนุมได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการชุมนุม การกระทำของจำเลยที่ 2 ถือได้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญในการชุมนุม เพราะจำเลยที่ 2 ต้องได้รับความไว้วางใจให้ขึ้นเวทีปราศรัยและอยู่ในฐานะผู้นำและเป็นการให้กำลังใจแก่กลุ่มผู้ชุมนุม ส่วนจำเลยคนอื่นที่อยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมเช่นเดียวกันต่างก็มีพฤติการณ์ขึ้นเวที

เพื่อปราศรัยรวมถึงมีอำนาจชี้้นำผู้ชุมนุมให้ปฏิบัติตามคำสั่ง แต่อย่างไรก็ตามพฤติการณ์ที่ศาลจะพิพากษาให้บุคคลใดต้องอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุม ไม่ได้พิจารณาจากการที่บุคคลใดขึ้นไปอยู่บนรถบรรทุกขยายเสียงเพียงอย่างเดียว อย่างเช่นกรณีที่จำเลยที่ 4 ขึ้นไปบนรถขยายเสียงแต่ไม่ได้ปราศรัยผ่านเครื่องขยายเสียงโดยพูดจาปลุกปั่น ยุยง ชักชวนให้ผู้ชุมนุมกระทำการใด ๆ เมื่อไม่ปรากฏพยานหลักฐานว่าจำเลยที่ 4 ร่วมปราศรัยต่อผู้ชุมนุมด้วยหรือไม่ ปรากฏแต่เพียงภาพถ่ายจำเลยที่ 4 ยืนอยู่ด้านหลังจำเลยที่ 2 กรณีนี้จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ 4 เป็นผู้จัดการชุมนุม

พฤติการณ์ที่ศาลพิพากษาว่าเป็นผู้จัดการชุมนุมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการที่ผู้จัดการชุมนุมจะต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมชุมนุมและมีหน้าที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ จากคำพิพากษาจำเลยที่ 13 เป็นผู้เข้าไปเจรจากับพลตรีวิไล โรจนภักดี ซึ่งเป็นผู้ที่นำทหารมาดูแลการชุมนุมของผู้ชุมนุมในบริเวณโรงแรมรอยัล คลิฟ บีช รีสอร์ท พร้อมทั้งอธิบายให้พลตรีทราบกับผู้ชุมนุมมาชุมนุมเพราะต้องการเรียกร้องให้รัฐบาลรับผิดชอบเรื่องคนเสื่อน้ำเงินทำร้ายผู้ชุมนุม อันมีลักษณะเป็นการทำหน้าที่ในฐานะผู้นำหรือตัวแทนผู้ชุมนุมในการชุมนุมที่พัวพันในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ระดับสูง จำเลยที่ 3 จึงถือเป็นผู้จัดการชุมนุม

นอกจากนี้ผู้จัดการชุมนุมต้องมีอำนาจในการควบคุมผู้ชุมนุม โดยสามารถสั่งการให้ผู้ชุมนุมเคลื่อนย้ายการชุมนุมหรือกระทำการใดภายใต้วัตถุประสงค์ของการชุมนุมสาธารณะ จากคำพิพากษาของศาล การที่จำเลยที่ 17 กล่าวปราศรัยให้ผู้ชุมนุมทุกคนอยู่ในความสงบ และปราศรัยต่อผู้ชุมนุมสาธารณะและทหารว่า “ผมรู้ครับพี่น้องทหาร ท่านกำลังปรับยุทธวิธีในการที่จะตั้งรับ ตอนแรกท่านอาจจะสบายใจว่าเรามาโดยสันติวิธี แต่ทันทีที่คุณอธิษฐานต์ พงศ์เรื่องร้องขึ้นไปแจ้งข่าวว่าพี่น้องของเราจะสังเวชีชีวิตในการเรียกร้องประชาธิปไตยและจะปิดโรงแรมทันทีที่สิ้นสุดคำประกาศ ผมรู้หัวใจของพี่น้องทหารว่าความรู้สึกมันกดดัน” ซึ่งการกระทำของจำเลยที่ 17 ในการแสดงตนและปราศรัยดังกล่าวมีลักษณะเป็นผู้จัดการชุมนุมที่มีหน้าที่ดูแลและชี้้นำผู้ชุมนุมที่มาชุมนุมให้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของการชุมนุม¹⁰⁴

คดีที่สอง เป็นคดีที่กลุ่มผู้ชุมนุมรวมตัวกันจำนวนหลายร้อยคนบริเวณถนนอุทองใน หน้าอาคารรัฐสภา ในขณะที่ผู้ชุมนุมรวมตัวกัน สภานิติบัญญัติแห่งชาติกำลังประชุมพิจารณากฎหมายต่าง ๆ อยู่ภายในอาคารรัฐสภา ศาลได้วางหลักให้บุคคลที่มีหน้าที่สั่งการกลุ่มผู้ชุมนุม โดยร่วมกันใช้

¹⁰⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3494-3495/2562

รถบรรทุกหกล้อติดตั้งเครื่องขยายเสียงดัดแปลงเป็นเวทีปราศรัย นำรถดังกล่าวปิดทางเข้าออกหน้าอาคารรัฐสภา โดยใช้เครื่องขยายเสียงกล่าวคำปราศรัย ปลุกปั่น ชักชวน ยุยง ให้กลุ่มผู้ชุมนุมทำผิดกฎหมายเป็นผู้จัดการชุมนุม¹⁰⁵

จากการพิจารณาแนวทางคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องการให้ความหมายของคำว่าผู้จัดการชุมนุมของทั้งสองคดี ผู้วิจัยเห็นว่าศาลได้ตีความหมายของผู้จัดการชุมนุมไว้ว่า ผู้จัดการชุมนุมเป็นบุคคลที่มีอำนาจชี้้นำผู้ชุมนุมให้ปฏิบัติตามคำสั่งโดยกล่าวคำปราศรัย ปลุกปั่น ชักชวน ยุยง โดยใช้เครื่องขยายเสียง พฤติการณ์ที่ขึ้นไปบนเวทีปราศรัยไม่เพียงพอที่จะกำหนดให้บุคคลนั้นเป็นผู้จัดการชุมนุม แต่อย่างไรก็ตามบุคคลที่เป็นผู้จัดการชุมนุมต้องมีอำนาจในการชี้้นำให้ผู้ชุมนุมเคลื่อนย้ายหรือกระทำการใดภายใต้วัตถุประสงค์ของการชุมนุมสาธารณะด้วย นอกจากนี้ผู้จัดการชุมนุมต้องเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในการชุมนุมและดูแลความปลอดภัยของผู้ชุมนุม รวมถึงผู้จัดการชุมนุมต้องเป็นผู้ที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ

3.2.2 แนวทางการดำเนินคดีอาญาต่อผู้จัดการชุมนุม

ในช่วงแรกประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะโดยตรง จึงไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดบทลงโทษให้แก่ผู้จัดการชุมนุมโดยตรง จึงต้องอาศัยการนำกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาปรับใช้กับความรับผิดชอบของผู้จัดการชุมนุม กฎหมายที่นำมาใช้ควบคุมการชุมนุมสาธารณะก่อนมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ประกอบด้วย พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2547 โดยกฎหมายทั้งสามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันภัยที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ การประกาศใช้กฎหมายเหล่านี้เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหลายประการที่ในภาวะปกติไม่มีอำนาจกระทำได้ เพื่อให้สามารถเข้าดำเนินการป้องกันปราบปราม รับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้หากเกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้นที่เกิดจากการชุมนุมสาธารณะ¹⁰⁶ นอกจากนี้ยังมีกรนำประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 มาบังคับใช้กับผู้เข้าร่วมการชุมนุมที่กระทำความผิดในสถานการณ์ปกติอีกด้วย

¹⁰⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9893/2559

¹⁰⁶ iLaw, "เก็บอาวุธทหาร: ยกเลิกกฎหมายความมั่นคง" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2564. แหล่งที่มา: <https://iLaw.or.th/node/273>

ในช่วงก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม แต่ก็มีความหมายบางฉบับที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมโดยทั่วไปโดยอยู่ในฐานะเป็นหัวหน้า แม้ต่อมาประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาบังคับใช้กับการประชุมสาธารณะเป็นการเฉพาะแล้ว ในการประชุมสาธารณะบางกรณีก็ยังมีกรณีกฎหมายอื่น ๆ เหล่านี้มาบังคับใช้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในการชุมนุมควบคู่กันไปด้วยโดยสังเกตได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา

1) พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินจะมีผลบังคับใช้เมื่อมีการประกาศใช้ โดยประเทศชาติต้องอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน อันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา หรือมีการรบหรือการสงครามจึงจะประกาศใช้ได้ กฎหมายกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้มีอำนาจประกาศโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อบังคับใช้ทั่วราชอาณาจักรหรือในบางเขตท้องที่ได้ตามความจำเป็นแห่งสถานการณ์ โดยที่การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นสามารถใช้บังคับได้ตลอดระยะเวลาที่นายกรัฐมนตรีกำหนด แต่ต้องไม่เกินสามเดือนนับแต่วันที่ประกาศ¹⁰⁷

ในกรณีที่มีสถานการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้นและมีการชุมนุมสาธารณะอยู่ ณ ขณะนั้น นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนดตามมาตรา 9(2)¹⁰⁸ ห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใด ๆ หรือกระทำการใดอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยได้ โดยหากผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดประกาศหรือคำสั่งที่ออกตามมาตรา 9 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 18¹⁰⁹ จะเห็นได้ว่าพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์

¹⁰⁷ ทินกฤต นุตวงษ์, "อดีต ปัจจุบัน อนาคต กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะของไทย," *วารสารนิติสังคมศาสตร์* ปีที่ 7 ฉบับที่ 2/2557 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2557): 190.

¹⁰⁸ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 9 ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็ว หรือป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้นให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนดดังต่อไปนี้

(2) ห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใด ๆ หรือกระทำการใดอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย

¹⁰⁹ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 18 ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนด ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามมาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 หรือมาตรา 13 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ฉุกเฉินกำหนดความรับผิดชอบให้แก่ผู้ชุมนุมในกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินกำหนด ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้กำหนดความรับผิดชอบให้แก่ผู้จัดการชุมนุมไว้เป็นการเฉพาะแต่กำหนดความรับผิดชอบให้แก่ผู้ชุมนุมซึ่งก็หมายความรวมถึงผู้จัดการชุมนุมด้วยนั่นเอง

ในกรณีที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉินมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำที่มีความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคล และมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งแก้ไขปัญหายุติได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วถึง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง โดยให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจตามมาตรา 11¹¹⁰ กล่าวคือมาตรา 11 วรรคสอง (1) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือผู้สนับสนุนการกระทำเช่นนั้น ทั้งนี้ เท่าที่มีเหตุจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลนั้นกระทำการหรือร่วมมือกระทำการใด ๆ อันจะทำให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรง หรือเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการระงับเหตุการณ์ร้ายแรง หรือมาตรา 11 วรรคสอง (6) ประกาศห้ามมิให้กระทำการใด ๆ หรือสั่งให้กระทำการใด ๆ เท่าที่จำเป็นแก่การรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยของประชาชน

เมื่อนายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีประกาศให้การชุมนุมสาธารณะครั้งนั้นเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงโดยเห็นว่า การชุมนุมสาธารณะนั้นกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หากปรากฏว่าผู้เข้าชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามประกาศของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 11 วรรคสอง ผู้ชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 18

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3494-3495/2562 จากเหตุการณ์ที่จำเลยร่วมกันบุกกรุกเข้าไปในโรงแรมรอยัล คลิฟ บีช รีสอร์ท ซึ่งเป็นสถานที่จัดการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนในระหว่าง

¹¹⁰ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 11 วรรคสอง เมื่อมีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว นอกจากอำนาจตามมาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10 ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือเป็นผู้ใช้ ผู้โฆษณา ผู้สนับสนุนการกระทำเช่นนั้น หรือปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ เท่าที่มีเหตุจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลนั้นกระทำการหรือร่วมมือกระทำการใด ๆ อันจะทำให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรง หรือเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการระงับเหตุการณ์ร้ายแรง

(6) ประกาศห้ามมิให้กระทำการใด ๆ หรือสั่งให้กระทำการใด ๆ เท่าที่จำเป็นแก่การรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยของประชาชน

ดำเนินการประชุมอันเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ผู้เข้าร่วมประชุมและบุคคลอื่นที่พักอาศัยในโรงแรมเกิดความตกใจหวาดกลัวว่าจะเกิดอันตราย ต้องเร่งรีบหลบหนีภัยอย่างโกลาหล การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดการวุ่นวายในบ้านเมืองอย่างร้ายแรง ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่คำนึงถึงความเสียหายต่อประเทศชาติ ความเดือดร้อนของประชาชนคนไทย และความเชื่อมั่นของผู้นำต่างประเทศที่มาประชุม ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศไทย เป็นสาเหตุให้ประเทศต่าง ๆ ขาดความเชื่อถือที่มีต่อประเทศไทย ส่งผลต่อเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศไทยอย่างร้ายแรง รัฐบาลจึงประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในท้องที่เมืองพัทยาและจังหวัดชลบุรีเพื่อดูแลความปลอดภัยของผู้นำประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมในการที่จะเดินทางกลับ และในการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยให้กลับคืนสู่ภาวะปกติอย่างรวดเร็วที่สุดตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

2) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันและระงับภัยที่มีความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้อย่างทันที่ โดยมีหน่วยงานหลักเพื่อรับผิดชอบดำเนินการรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร รัฐบาลนิยมใช้พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรในการบริหารจัดการการชุมนุมทางการเมือง โดยกล่าวว่าการชุมนุมนั้นเป็นสถานการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร แต่ยังไม่มีความจำเป็นต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และเหตุการณ์นั้นมีแนวโน้มที่จะมีอยู่ต่อไปเป็นเวลานาน ทั้งอยู่ในอำนาจหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน คณะรัฐมนตรีจะมีมติมอบหมายให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรเป็นผู้รับผิดชอบในการป้องกัน ปราบปราม ระงับ ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรภายในพื้นที่และระยะเวลาที่กำหนดได้ตามมาตรา 15¹¹¹

¹¹¹ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 มาตรา 15 ในกรณีที่ปรากฏเหตุการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรแต่ยังไม่มีความจำเป็นต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน และเหตุการณ์นั้นมีแนวโน้มที่จะมีอยู่ต่อไปเป็นเวลานานทั้งอยู่ในอำนาจหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานคณะรัฐมนตรีจะมีมติมอบหมายให้ กอ.รมน. เป็นผู้รับผิดชอบในการป้องกัน ปราบปราม ระงับ ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรนั้นภายในพื้นที่และระยะเวลาที่กำหนดได้ ทั้งนี้ ให้ประกาศให้ทราบโดยทั่วไป

กฎหมายได้ให้อำนาจผู้อำนวยความสะดวกโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีตามมาตรา 18(2)¹¹² ในการออกข้อกำหนดการห้ามเข้าออกพื้นที่อาคาร สถานที่ เส้นทาง เว้นแต่จะได้รับอนุญาต โดยรัฐบาลมักจะประกาศห้ามบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าไปในพื้นที่หรืออาคารที่เป็นเขตหวงห้าม เต็ดขาด¹¹³ และหากผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ออกตามมาตรา 18 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับใดตามความในมาตรา 24¹¹⁴

3) พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457

กฏอัยการศึกจะมีผลบังคับใช้เมื่อมีการประกาศใช้ โดยประเทศชาติต้องอยู่ในภาวะศึก สงครามหรือการจลาจลขึ้นในที่แห่งใดก่อนจึงจะประกาศใช้กฏอัยการศึกได้ กฎหมายกำหนดให้ พระมหากษัตริย์หรือผู้บังคับบัญชาทหารเป็นผู้มีอำนาจประกาศใช้กฏอัยการศึก ซึ่งสามารถประกาศ เฉพาะพื้นที่หรือทั่วประเทศก็ได้¹¹⁵ โดยในเขตที่ประกาศใช้กฏอัยการศึก ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมี อำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการยุทธ การระงับปราบปราม หรือการรักษา ความสงบเรียบร้อย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

ในกรณีที่เหตุการณ์ตามวรรคหนึ่งสิ้นสุดลงหรือสามารถดำเนินการแก้ไขได้ตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่ รับผิดชอบตามปกติ ให้นายกรัฐมนตรีประกาศให้อำนาจหน้าที่ของ กอ.รมน. ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งสิ้นสุดลง และให้ นายกรัฐมนตรีรายงานผลต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทราบโดยเร็ว

¹¹² พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 มาตรา 18 เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ปราบปราม ระงับ ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ภายในพื้นที่ตามมาตรา 15 ให้ผู้อำนวยความสะดวกโดยความเห็นชอบของ คณะรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

- (1) ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติการหรือดเว้นการปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใด
- (2) ห้ามเข้าหรือให้ออกจากบริเวณพื้นที่ อาคาร หรือสถานที่ที่กำหนดในเวลาที่ปฏิบัติการ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจาก พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเป็นบุคคลซึ่งได้รับการยกเว้น
- (3) ห้ามออกนอกเคหสถานในเวลาที่กำหนด
- (4) ห้ามนำอาวุธออกนอกเคหสถาน
- (5) ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้ยานพาหนะ หรือกำหนดเงื่อนไขการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้ยานพาหนะ
- (6) ให้บุคคลปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดอันเกี่ยวกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้องกัน อันตรายที่จะเกิดแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชน

ข้อกำหนดตามวรรคหนึ่งจะกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ด้วยก็ได้ ทั้งนี้ การกำหนดดังกล่าวต้องไม่ ก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชนเกินสมควรแก่เหตุ

¹¹³ ทินกฤต นุตวงษ์, "อดีต ปัจจุบัน อนาคต กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะของไทย," วารสารนิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 7: 192.

¹¹⁴ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 มาตรา 24 ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดที่ออกตามมาตรา 18 (2) (3) (4) (5) หรือ (6) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹¹⁵ ทินกฤต นุตวงษ์, "อดีต ปัจจุบัน อนาคต กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะของไทย," วารสารนิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 7: 188.

ตามมาตรา 6¹¹⁶ หลังจากการประกาศใช้กฎอัยการศึกมักจะมีประกาศห้ามชุมนุมติดตามมาด้วย โดยอาศัยอำนาจของมาตรา 11¹¹⁷ ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจที่จะห้ามไม่ให้ฝ่ายพลเรือนมั่วสุมประชุมกัน และห้ามบุคคลเข้าไปในเขตท้องที่ใดซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อย

4) ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาเป็นหลักกฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและโทษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ การปกครอง เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยโดยทั่วไป กฎหมายอาญามีการกำหนดโทษโดยรัฐจะเป็นผู้บังคับและลงโทษตามกระบวนการที่จัดขึ้น¹¹⁸ จากการศึกษาผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าช่วงก่อนจะมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 นั้น ศาลมักจะนำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับกับการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยการลงโทษผู้ชุมนุมที่ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นภายในสังคม ผู้ชุมนุมในที่นี้หมายถึงความรวมถึงผู้จัดการชุมนุมด้วยเพราะประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้กำหนดอัตราโทษของผู้จัดการชุมนุมแยกจากผู้ชุมนุม แต่ก็มีบางมาตราที่กำหนดให้ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าต้องระวางโทษหนักขึ้น

ความผิดฐานยุยงปลุกปั่นประชาชน

ความผิดฐานยุยงปลุกปั่นประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116¹¹⁹ กำหนดให้บุคคลใดต้องรับผิดหากกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือหรือวิธีอื่นใดอันมิใช่

¹¹⁶ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 มาตรา 6 ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการยุทธ การระงับปราบปราม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

¹¹⁷ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 มาตรา 11 การห้ามนั้น ให้มีอำนาจที่จะห้ามได้ดังนี้

(1) ที่จะห้ามมั่วสุมประชุมกัน

(7) ที่จะห้ามบุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตท้องที่ใดซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อการยุทธ การระงับปราบปราม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยและเมื่อได้ประกาศห้ามเมื่อใดแล้ว ให้ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตนั้นออกไปจากเขตนั้นภายในกำหนดเวลาที่ได้ประกาศกำหนด

¹¹⁸ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, หน้า 15.

¹¹⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือหรือวิธีอื่นใดอันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต

(1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขู่หรือใช้กำลังประทุษร้าย

(2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือ

(3) เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี

เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขืนใจหรือใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือเพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี แต่หากเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ไม่ว่าจะเป็นการวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล หรือกฎหมายที่ไม่มีความชอบธรรม หรือเป็นการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามสิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญย่อมไม่เป็นความผิดตามมาตรา 116¹²⁰ ความผิดฐานปลุกปั่นยุยงประชาชนเป็นกรอบกำกับการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะไม่ให้เกิดกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ การกระทำที่สำคัญของมาตรานี้คือต้องปรากฏแก่ประชาชนทั่วไปไม่ใช่เฉพาะบุคคลหนึ่งบุคคลใด ไม่ว่าจะเป็นการปราศรัย ทิ้งใบปลิว หรือแสดงกิริยาท่าทางต่อสาธารณะแม้ว่าจะยังไม่มีผู้เสียหายก็ตาม

เจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะแจ้งข้อหาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมในกรณีที่เกิดการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและก่อให้เกิดความวุ่นวายต่อสาธารณะขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 ซึ่งเป็นการตั้งข้อหาฐานปลุกปั่นยุยงประชาชน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2038-2041/2527 การที่จำเลยชักชวนประชาชนมาร่วมชุมนุมกันหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดจนก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง ขว้างปาสิ่งของและทำการเผาจวนผู้ว่าราชการจังหวัด การกระทำของจำเลยเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักรต้องระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116(2) จากคำพิพากษาดังกล่าว จำเลยในคดีนี้เป็นผู้มีส่วนริเริ่มชักชวนประชาชนให้มาชุมนุมกันอันมีลักษณะเป็นผู้จัดการชุมนุม ดังนั้นจึงเป็นกรณีที่ชี้ให้เห็นว่าศาลนำประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 มากำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุม

การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะแจ้งข้อหาข่มขู่ปลุกปั่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 แก่ผู้จัดการชุมนุมที่จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะอันมีวัตถุประสงค์ที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ มีสาเหตุมาจากมาตรา 116 เป็นความผิดในหมวดความมั่นคงที่มีอัตราโทษจำคุกสูงสุดถึงเจ็ดปี เป็นข้อหาที่มีอัตราโทษรุนแรงและอาจทำให้ผู้ต้องหา รวมถึงประชาชนทั่วไปเกรงกลัวโดยไม่กล้าที่จะกระทำในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ตำรวจหรืออัยการสามารถขอฝากขังผู้ต้องหาที่จะได้รับข้อหา

¹²⁰ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิดและลหุโทษ, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน), หน้า 36-37.

ตามมาตรา 116 ไว้ก่อนฟ้องคดีมีระยะเวลาสูงสุด 48 วัน โดยในระหว่างการฝากขังนั้นหากมีความประสงค์ยื่นขอประกันตัว ศาลจะตีราคาหลักทรัพย์ตามอัตราโทษสูงสุดในคดี¹²¹

ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

บางกรณีการกระทำของผู้ชุมนุมอาจเข้าลักษณะของความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายอันเป็นเหตุให้ต้องรับโทษตามมาตรา 135/1¹²² มาตรา 135/2¹²³ มาตรา 135/3¹²⁴ และมาตรา 135/4¹²⁵ หรือในระหว่างการชุมนุมหากผู้ชุมนุมได้มีการต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานโดยใช้กำลังขู่เชิญหรือไม่ใช้กำลังขู่เชิญก็ต้องรับโทษตามมาตรา 138¹²⁶

¹²¹ iLaw, "ยูยงปลุกปั่น ตามมาตรา 116 ขอให้ประโชนทางการเมืองในยุครัฐบาลคสช." [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 9 มีนาคม 2564. แหล่งที่มา <https://freedom.iLaw.or.th/blog/116NCPO>

¹²² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/1 ผู้ใดกระทำการอันเป็นความผิดอาญาดังต่อไปนี้

(1) ใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการใดอันก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต หรืออันตรายอย่างร้ายแรงต่อร่างกาย หรือเสรีภาพของบุคคลใด ๆ

(2) กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบโทรคมนาคม หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ

(3) กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของรัฐหนึ่งรัฐใด หรือของบุคคลใด หรือต่อสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ

ถ้าการกระทำนั้นได้กระทำโดยมีความมุ่งหมายเพื่อขู่เชิญหรือบังคับรัฐบาลไทย รัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ ให้กระทำหรือไม่กระทำการใดอันจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง หรือเพื่อสร้างความปั่นป่วนโดยให้เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชน ผู้นั้นกระทำความผิดฐานก่อการร้าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งล้านบาท

การกระทำในการเดินขบวน ชุมนุม ประท้วง โต้แย้ง หรือเคลื่อนไหวก่อการร้ายเพื่อเรียกร้องให้รัฐช่วยเหลือหรือให้ได้รับความเป็นธรรม อันเป็นการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่เป็นการกระทำความผิดฐานก่อการร้าย

¹²³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/2 ผู้ใด

(1) ขู่เชิญว่าจะกระทำการก่อการร้าย โดยมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะกระทำการตามที่ขู่เชิญจริง หรือ

(2) สละกำลังพลหรืออาวุธ จัดหาหรือรวบรวมทรัพย์สิน ให้หรือรับการฝึกการก่อการร้าย ตระเตรียมการอื่นใด หรือสมคบกัน เพื่อก่อการร้าย หรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการเพื่อก่อการร้าย หรือยุยงประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการก่อการร้าย หรือรู้ว่าผู้มีจะก่อการร้ายแล้วกระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้

ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท

¹²⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/3 ผู้ใดเป็นผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดตามมาตรา 135/1 หรือมาตรา 135/2 ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการในความผิดนั้น ๆ

¹²⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/4 ผู้ใดเป็นสมาชิกของคณะบุคคลซึ่งมีมติของหรือประกาศภายใต้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติกำหนดให้เป็นคณะบุคคลที่มีการกระทำอันเป็นการก่อการร้ายและรัฐบาลไทยได้ประกาศให้ความคุ้มครองมติหรือประกาศดังกล่าวด้วยแล้ว ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีและปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท

¹²⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 ผู้ใดต่อสู้ หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานเป็นอัยยี่

ประมวลกฎหมายอาญาได้มีการกำหนดให้มีความผิดฐานเป็นอัยยี่ตามมาตรา 209¹²⁷ การเป็นอัยยี่ หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของคณะบุคคล ซึ่งปกปิดวิธีดำเนินการและมีความมุ่งหมายเพื่อการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยผู้ที่เข้าร่วมต้องมีเจตนาและรู้ข้อเท็จจริงว่าคณะบุคคลดังกล่าวมีความมุ่งหมายเพื่อการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายและความผิดฐานเป็นอัยยี่สำเร็จทันทีเมื่อได้เข้าเป็นสมาชิกของคณะบุคคลที่ปกปิดวิธีการดำเนินการและมีความมุ่งหมายเพื่อการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องมีการกระทำตามความมุ่งหมายนั้นก่อน¹²⁸ ซึ่งความรับผิดฐานเป็นอัยยี่นั้นเป็นความผิดที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดตั้งแต่ขั้นตอนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก ผู้เข้าร่วมการประชุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อาจถูกตั้งข้อหาให้มีความผิดฐานเป็นอัยยี่ได้ แต่อย่างไรก็ตามการที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาว่าการกระทำของกลุ่มบุคคลใดเป็นอัยยี่นั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการเป็นอัยยี่นั้นต้องเป็นกรณีที่ปกปิดวิธีการดำเนินการดังนั้นจึงยากต่อการพิสูจน์

ความผิดฐานเป็นช่องโจร

ประมวลกฎหมายอาญาได้มีการกำหนดให้มีความผิดฐานเป็นช่องโจรตามมาตรา 210¹²⁹ เป็นกรณีที่บุคคลตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปสมคบกันเพื่อจะกระทำความผิดอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในภาค 2 นี้ การสมคบได้แก่การตกลงร่วมกันเพื่อไปกระทำความผิดแต่ถ้ายังไม่ทันได้ตกลงกันว่าจะไปกระทำความผิดก็ยังไม่เป็นความผิด ความผิดฐานเป็นช่องโจรนั้นสำเร็จทันทีที่สมคบกันเพื่อไปกระทำความผิด การชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีลักษณะการกระทำความผิดคล้ายกับการกระทำความผิดฐานเป็นช่องโจรเนื่องจากการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปเพื่อไปกระทำความผิด

ถ้าการต่อสู้หรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำความผิดระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹²⁷ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 209 ผู้ใดเป็นสมาชิกของคณะบุคคลซึ่งปกปิดวิธีดำเนินการและมีความมุ่งหมายเพื่อการอันมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นอัยยี่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท

ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้า ผู้จัดการหรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในคณะบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

¹²⁸ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, คำอธิบายกฎหมายอาญาคความผิดและลหุโทษ, หน้า 126-127.

¹²⁹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 210 ผู้ใดสมคบกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในภาค 2 นี้ และความผิดนั้นมีกำหนดโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นช่องโจร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าเป็นการสมคบเพื่อกระทำความผิด ที่มีระวางโทษถึงประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ผู้กระทำความผิดระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท

เช่น ในกรณีที่ผู้ชุมนุมรวมกลุ่มกันไปชุมนุมหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดและทำลายหรือทำให้เสียหาย ซึ่งทรัพย์สินบริเวณนั้น หรือบุกรุกเข้าไปในบริเวณดังกล่าว

ถ้าสมาชิกอั้งยี่หรือพรรคพวกชองโจรคนหนึ่งคนใดได้กระทำความผิดตามความมุ่งหมาย ของอั้งยี่หรือชองโจร สมาชิกอั้งยี่หรือพรรคพวกชองโจรที่อยู่ด้วยในขณะกระทำความผิด หรืออยู่ด้วย ในที่ประชุมแต่ไม่ได้คัดค้านในการตกลงให้กระทำความผิดนั้น และบรรดาหัวหน้า ผู้จัดการหรือผู้มี ตำแหน่งหน้าที่ในอั้งยี่หรือชองโจรนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นทุกคนตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 213¹³⁰

ความผิดฐานก่อความวุ่นวาย

ความผิดฐานก่อความวุ่นวายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215¹³¹ เป็นความผิด เกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบอีกมาตราหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมักนำมาเป็น ข้อกล่าวหาแก่ผู้ชุมนุม มาตรา 215 วรรคสาม เป็นมาตราที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นหัวหน้า หรือเป็นผู้มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้นต้องรับโทษหนักกว่าผู้ชุมนุมทั่วไป ซึ่งบุคคลที่เป็น หัวหน้าหรือมีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดก็คือผู้ที่เป็นผู้จัดการชุมนุม

ผู้จัดการชุมนุมอาจต้องรับโทษตามมาตรา 215 วรรคหนึ่งและวรรคสามหากปรากฏว่ามี การมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป โดยเป็นพวกเดียวกัน มีการใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชื้อว่าจะใช้กำลัง ประทุษร้าย หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ภายในการมั่วสุมก่อ ความวุ่นวายนี้ถ้าผู้กระทำความผิดคนใดมีอาวุธต้องรับโทษหนักขึ้นและถ้าผู้กระทำความผิดเป็น หัวหน้าหรือเป็นผู้มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้น ต้องรับโทษหนักขึ้นอีก¹³² และหากเจ้า

¹³⁰ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 213 ถ้าสมาชิกอั้งยี่หรือพรรคพวกชองโจรคนหนึ่งคนใดได้กระทำความผิดตามความมุ่ง หมายของอั้งยี่หรือชองโจรนั้น สมาชิกอั้งยี่หรือพรรคพวกชองโจรที่อยู่ด้วยในขณะกระทำความผิด หรืออยู่ด้วยในที่ ประชุมแต่ไม่ได้ คัดค้านในการตกลงให้กระทำความผิดนั้น และบรรดาหัวหน้า ผู้จัดการ หรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในอั้งยี่หรือชองโจรนั้น ต้องระวางโทษ ตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นทุกคน

¹³¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 ผู้ใดมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชื้อว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดคนหนึ่งคนใดมีอาวุธ บรรดาผู้ที่กระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่น บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้า หรือเป็นผู้มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹³² ทวิเกียรติ มินะกนิษฐ, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิดและลหุโทษ, หน้า 130-131.

พนักงานสั่งผู้ที่มีว่สมเพื่อกระทำคามผิดตามมาตรา 215 ให้เลิกไป ผู้ใดไม่เลิก ผู้นั้นก็ต้องรับโทษตาม มาตรา 216

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2038-2041/2527 กรณีที่จำเลยทั้งสองได้ทำการริเริ่ม ชักชวนนักศึกษา และประชาชนให้มาชุมนุมกัน ณ สนามหน้าเมืองและร่วมกล่าวโจมตีขับไล่ผู้ว่า ราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ตลอดจนมีส่วนในการจัดตั้งหน่วยฟันเฟืองขึ้นจากผู้มาร่วมชุมนุม จน คนเหล่านี้รวมตัวกันเป็นจำนวนหลายพันคน ก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง และขว้างปาและ วางเพลิงเผาจนผู้ว่าราชการจังหวัด ทำให้ราษฎรทั่วไปไม่อาจใช้ถนนดังกล่าวเป็นทางสัญจรไปมาได้ และทำการขว้างปาและวางเพลิงเผาจนผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชจนได้รับความเสียหายไป ทั้งหลังนั้น ดังนี้ การกระทำของจำเลยทั้งสองตลอดจนนักศึกษา นักเรียน และประชาชนดังกล่าวเป็น การกระทำเพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดความ ปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน และร่วมกันทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 และมาตรา 215 อีกทั้งการกระทำของจำเลยไม่ได้เป็นการกระทำ ตามสิทธิของตนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญตามที่จำเลยกล่าวอ้างในฎีกา

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9893/2559 เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ประชาชนประมาณหนึ่งพันคนชุมนุมบริเวณหน้าอาคารรัฐสภา เพื่อขอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติยุติ การเร่งพิจารณากฎหมายหลายฉบับต่อวัน กลุ่มผู้ชุมนุมเห็นว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่มีความชอบ ธรรม และไม่สมควรเร่งผลักดันกฎหมายใด ๆ อีกทั้งเนื้อหาของกฎหมายที่ถูกเร่งพิจารณาเหล่านั้นก็ ขัดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนกว่าร้อยคนจึงปีนรั้วรัฐสภาเข้าไปนั่งชุมนุมที่บริเวณหน้า ห้องประชุม ในคำฟ้องของโจทก์ระบุว่าจำเลยทั้งสิบในฐานะผู้จัดการชุมนุมกระทำความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 116 มาตรา 215 มาตรา 362 มาตรา 364 และมาตรา 365 ศาล ฎีกาจึงพิพากษาให้จำเลยที่เป็นผู้จัดการชุมนุมมีความผิดฐานเป็นหัวหน้าสั่งการในการมั่วสมก่อความ วุ่นวายตามมาตรา 215 วรรคสาม และจำเลยคนอื่นมีความผิดฐานมั่วสมก่อความวุ่นวายตามมาตรา 215 วรรคหนึ่ง และมีความผิดฐานร่วมกันบุกรุกโดยใช้กำลังประทุษร้าย ตามมาตรา 365(1)(2) แต่ อย่่างไรก็ตามไม่มีการลงโทษจำเลยทั้งหมดตามมาตรา 116 เนื่องจากไม่มีพยานบุคคลปากใดสามารถ ยืนยันได้ว่าจำเลยพูดยุยงหรือสั่งการให้ผู้ชุมนุมปั่นก้าแพงสภา การปีนรั้วรัฐสภาเป็นเหตุการณ์เฉพาะ หน้าตามความเห็นส่วนตัวของผู้ชุมนุมแต่ละคนเท่านั้น ดังที่เห็นว่าผู้ชุมนุมบางคนก็ไม่ได้ปีนเข้าไป จำเลยทั้งสิบจึงไม่มีความผิดในข้อหายุยงปลุกปั่นประชาชนตามมาตรา 116

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2691-2692/2560 ศาลพิจารณาคำพิพากษาไว้ว่า กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยชุมนุมกันที่บริเวณสะพานมอฆวานรังสรรค์เพื่อขับไล่รัฐบาลที่ มีนายสมัครเป็นนายกรัฐมนตรี โดยผู้ชุมนุมมีอาวุธปืนพก มีดปลายแหลม และสิ่งของที่จะใช้เป็นอาวุธ ศาลฎีกาได้พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ความว่าผู้ชุมนุมได้ร่วมกันทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองและร่วมกันข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจ่ายอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้นไม่กระทำการนั้นหรือจ่ายอมต่อสิ่งนั้น และร่วมกันบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 วรรคสอง และมาตรา 309 วรรคสอง และมาตรา 365(1)(2)(3) ประกอบมาตรา 364 อันเป็นการกระทำความผิดแต่ผิดต่อกฎหมายหลายบท จึงลงโทษตามความผิดฐานร่วมกันบุกรุกเพียงบทเดียว ศาลฎีกาพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยคนละ 6 เดือน

ความผิดฐานไม่ยอมเลิกมั่วสุมเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิก

ความผิดฐานไม่ยอมเลิกมั่วสุมเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 216¹³³ กล่าวคือเป็นกรณีที่ผู้มารวมตัวมั่วสุมกันเพื่อกระทำความผิดตามมาตรา 215 แล้วเจ้าพนักงานสั่งให้ผู้ที่มั่วสุมเลิกไป แล้วผู้มั่วสุมไม่เลิกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 216 เป็นความผิดที่แตกต่างจากความผิดฐานก่อความวุ่นวายตามมาตรา 215 กล่าวคือหากมีการมั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คน โดยก่อให้เกิดความวุ่นวายตามมาตรา 215 ไปแล้ว จะไม่สามารถเกิดความรับผิดตามมาตรา 216 ได้อีก เนื่องจากความผิดตามมาตรา 216 เป็นกรณีที่ยังไม่มี ความผิดฐาน 215 เกิดขึ้น

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5889/2554 จำเลยเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่ตั้งตั้งแต่สิบคนขึ้นไปและเป็นผู้จุดไฟเผาทรัพย์สินของผู้อื่น อันเป็นการเข้าร่วมมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไปและกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองโดยมีอาวุธ การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 วรรคสอง มาตรา 217 และมาตรา 358 ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ประกาศผ่านเครื่องกระจายเสียงว่าไม่ให้กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงกระทำผิดกฎหมายซึ่งเป็นการสั่งให้เลิกมั่วสุมในการก่อเหตุวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ภายหลังจากที่จำเลยได้มั่วสุม

¹³³ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 216 เมื่อเจ้าพนักงานสั่งผู้ที่มั่วสุมเพื่อกระทำความผิดตามมาตรา 215 ให้เลิกไป ผู้ใดไม่เลิก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

และกระทำการก่อความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองแล้ว จำเลยที่จึงไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 216 ที่มุ่งประสงค์ลงโทษผู้ที่ขัดขืนคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่อันเป็นการกระทำที่ยังไม่ถึงขั้นความผิดสำเร็จตามมาตรา 215

ลหุโทษ

นอกจากนี้ยังมีความผิดที่ถูกลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญาที่นำมาบังคับใช้กับการชุมนุมสาธารณะ เช่น ผู้ชุมนุมอาจต้องรับผิดเล็กน้อยจากการทะเลาะกันอย่างอื้ออึงในทางสาธารณะ หรือสาธารณสถาน หรือกระทำความผิดโดยประการอื่นใดให้เสียความสงบเรียบร้อยในทางสาธารณะหรือสาธารณสถานตามมาตรา 372¹³⁴ หรือจากการกระทำการใดโดยไม่ได้รับอนุญาตอันชอบด้วยกฎหมายกีดขวางทางสาธารณะ จนอาจเป็นอุปสรรคต่อความปลอดภัยหรือความสะดวกในการจราจร โดยวาง หรือทอดทิ้งสิ่งของ หรือโดยกระทำด้วยประการอื่นใดและการกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยไม่จำเป็นตามมาตรา 385¹³⁵

5) พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับกับการจราจรให้เหมาะสมกับสภาพจราจรและจำนวนพาหนะที่เพิ่มขึ้นและเพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน การชุมนุมสาธารณะที่เกิดขึ้นส่วนมากจะจัดบริเวณใกล้พื้นที่ที่ต้องการเรียกรถ ไม่ว่าจะเป็นบริเวณบริษัทหรือหน่วยงานต่าง ๆ แตกต่างไปตามแต่ละวัตถุประสงค์ของการชุมนุม การชุมนุมสาธารณะเป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลจึงจำเป็นที่จะต้องใช้พื้นที่จำนวนมากในการชุมนุม เพื่อให้ผู้ชุมนุมทุกคนมีที่ยืนหรือนั่ง ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ในกรณีที่ผู้ชุมนุมจะใช้สถานที่ชุมนุมเกินขอบเขตออกไปยังบริเวณถนนสาธารณะ ทำให้ผู้ใช้ถนนสาธารณะในการเดินทางได้รับความเดือดร้อน ซึ่งกฎหมายที่นำมาใช้กับกรณีที่มีการจัดการชุมนุมสาธารณะกีดขวางทางจราจรก็คือพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

¹³⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 372 ผู้ใดทะเลาะกันอย่างอื้ออึงในทางสาธารณะหรือสาธารณสถาน หรือกระทำความผิดโดยประการอื่นใดให้เสียความสงบเรียบร้อยในทางสาธารณะหรือสาธารณสถาน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

¹³⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 385 ผู้ใดโดยไม่ได้รับอนุญาตอันชอบด้วยกฎหมายกีดขวางทางสาธารณะ จนอาจเป็นอุปสรรคต่อความปลอดภัยหรือความสะดวกในการจราจร โดยวาง หรือทอดทิ้งสิ่งของ หรือโดยกระทำด้วยประการอื่นใด ถ้าการกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยไม่จำเป็น ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 กำหนดหน้าที่ของบุคคลไว้ในมาตรา 108¹³⁶ ที่ห้ามมิให้ผู้ใดเดินแถว เดินเป็นขบวนแห่หรือเดินเป็นขบวนใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร เว้นแต่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ บนทางเท้าหรือทางใด ๆ ซึ่งจัดไว้สำหรับคนเดินเท้าในลักษณะที่เป็นการกีดขวางผู้อื่นโดยไม่มีเหตุอันสมควรไว้ใน มาตรา 109¹³⁷ และห้ามมิให้ผู้ใดวาง ตั้ง ยื่น หรือแขวนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากหัวหน้าเจ้าพนักงานจราจรตาม มาตรา 114 วรรคหนึ่ง¹³⁸ ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 108 มาตรา 109 และมาตรา 114 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาทตามมาตรา 148¹³⁹

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3494-3495/2562 เป็นกรณีที่ผู้ชุมนุมทำการเดินแถวเป็นขบวนไปตามทางเดินรถบริเวณวงเวียนปลาโลมาถนนพญาเหนือตัดกับถนนพญา - นาเกลือ ไปตามถนนเลียบชายหาด ถนนพญาใต้ ถนนเทพพระยา และถนนเข้าพระตำหนักในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร และนำรถยนต์และรถแท็กซี่จำนวนหลายคัน พร้อมทั้งสิ่งของจำนวนมากไปปิดกั้นบริเวณถนนในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานจราจรอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ผู้ชุมนุมจึงต้องรับผิดชอบร่วมเดินแถวเป็นขบวนและกระทำด้วยประการใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 108 มาตรา 114 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 148

6) พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมและดูแลรักษาทางหลวงให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ทางหลวง โดยได้กำหนด

¹³⁶ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 108 ห้ามมิให้ผู้ใดเดินแถว เดินเป็นขบวนแห่หรือเดินเป็นขบวนใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร เว้นแต่

- (1) เป็นแถวทหารหรือตำรวจที่มีผู้ควบคุมตามระเบียบแบบแผน
- (2) แถวหรือขบวนแห่หรือขบวนใด ๆ ที่เจ้าพนักงานจราจรได้อนุญาตและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานจราจรกำหนด

¹³⁷ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 109 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ บนทางเท้าหรือทางใด ๆ ซึ่งจัดไว้สำหรับคนเดินเท้าในลักษณะที่เป็นการกีดขวางผู้อื่นโดยไม่มีเหตุอันสมควร

¹³⁸ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 114 วรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ผู้ใดวาง ตั้ง ยื่น หรือแขวนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากหัวหน้าเจ้าพนักงานจราจร แต่หัวหน้าเจ้าพนักงานจราจรจะอนุญาตได้ต่อเมื่อมีเหตุอันจำเป็นและเป็นการชั่วคราวเท่านั้น

¹³⁹ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 148 ได้กำหนดโทษกรณีฝ่าฝืนมาตรา 108 มาตรา 109 และมาตรา 114 วรรคหนึ่ง โดยผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

หลักเกณฑ์การควบคุม รักษา ดูแลทางหลวงไว้ใน มาตรา 38 วรรคหนึ่ง¹⁴⁰ มาตรา 39¹⁴¹ มาตรา 43¹⁴² และมาตรา 45¹⁴³ ซึ่งหากผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 71¹⁴⁴

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4946/2555 จำเลยกับพวกใช้ไหล่ทางของถนนเพชรเกษมอันเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเป็นที่ตั้งเต็นท์รวมทั้งวางสิ่งของต่าง ๆ ตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม ถึงวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2547 เป็นเวลาเกือบสามเดือน จึงไม่ใช่เป็นการใช้ประโยชน์จากที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยชอบและเป็นการกีดขวางและอาจเป็นอันตรายแก่บุคคลหรือยานพาหนะที่สัญจรไปมาในทางหลวง แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 44 วรรคหนึ่ง ซึ่งใช้บังคับขณะเกิดเหตุจะบัญญัติให้บุคคลมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าประชาชนจะสามารถใช้เสรีภาพของตนโดยปราศจากขอบเขตหรือไปละเมิดต่อสิทธิของประชาชนผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ใช่เสรีภาพดังกล่าวถึงขั้นเป็นการละเมิดหรือกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง เพราะกฎหมายที่ตราออกมาใช้บังคับกับประชาชนทุกคนย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้นจำเลยอ้างไม่ได้ว่ากระทำของจำเลยเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยถือเป็นการชุมนุมโดยสงบตามรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกาจึงพิพากษาให้จำเลยกับพวกมีความผิดตามพระราชบัญญัติทางหลวง

¹⁴⁰ พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 38 วรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ผู้ใดติดตั้ง แขนง วางหรือกองสิ่งใดในเขตทางหลวง ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางหรืออาจเป็นอันตรายแก่ยานพาหนะ หรือในลักษณะที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ทางหลวงหรือความไม่สะดวกแก่งานทาง เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้อำนวยการทางหลวงหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการทางหลวงในการอนุญาต ผู้อำนวยการทางหลวงหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการทางหลวงจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้

¹⁴¹ พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 39 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการปิดกั้นทางหลวง หรือวางวัตถุที่แหลมหรือมีคม หรือนำสิ่งใดมาขวางหรือวางบนทางหลวง หรือกระทำด้วยประการใด ๆ บนทางหลวงในลักษณะที่อาจเกิดอันตรายหรือเสียหายแก่ยานพาหนะหรือบุคคล

¹⁴² พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 43 ห้ามมิให้ผู้ใดขุด ขน ทำลายหรือทำให้เสียหายแก่ทางหลวง หรือวัตถุสำหรับใช้งานทาง เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้อำนวยการทางหลวง หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการทางหลวง

¹⁴³ พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 45 ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย น้ำโสโครก เศษหิน ดิน ทราย หรือสิ่งอื่นใดในเขตทางหลวง หรือกระทำด้วยประการใด ๆ เป็นเหตุให้ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล เศษหิน ดิน ทราย ตกหล่นบนทางจราจรหรือไหล่ทาง

¹⁴⁴ พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 71 ผู้ใดขัดขวางการกระทำของผู้อำนวยการทางหลวงหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการทางหลวง หรือเจ้าพนักงานซึ่งผู้อำนวยการทางหลวงแต่งตั้งให้ควบคุมทางหลวง หรือเจ้าพนักงานทางหลวงแล้วแต่กรณี ตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง มาตรา 30 วรรคหนึ่ง มาตรา 32 วรรคหนึ่งหรือวรรคสี่ มาตรา 37 วรรคสาม มาตรา 38 วรรคสาม มาตรา 39/1 วรรคสาม มาตรา 47 วรรคสี่ มาตรา 48 วรรคสาม มาตรา 50 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง มาตรา 51 วรรคหนึ่ง มาตรา 55 วรรคสอง มาตรา 56 วรรคหก มาตรา 57 วรรคหนึ่ง มาตรา 59 วรรคสอง มาตรา 62 วรรคสอง หรือมาตรา 68 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พ.ศ.2535 มาตรา 38 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 71 ลงโทษจำคุกจำเลยคนละ 2 เดือน และปรับคนละ 5,000 บาท

7) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493

พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 บัญญัติถึงการควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและเหมาะสม การชุมนุมในที่สาธารณะมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องขยายเสียงเพื่อกระจายเสียงให้แก่ผู้ชุมนุมสาธารณะได้เป็นอย่างดี พระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้ประชาชนโดยรอบพื้นที่การชุมนุมได้รับความเดือดร้อนจากมลภาวะทางเสียงของการชุมนุมสาธารณะจากเครื่องขยายเสียง โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้ที่จะใช้เครื่องขยายเสียงเพื่อการโฆษณาจะต้องทำการขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และเมื่อได้รับการอนุญาตจึงจะสามารถกระทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงได้ การอนุญาตนั้นอาจมีเงื่อนไขกำหนดไว้ เช่น เวลา สถานที่ ซึ่งหากผู้ทำการขออนุญาตใช้เครื่องขยายเสียงอันก่อให้เกิดความรำคาญแก่ประชาชนหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้หยุดการโฆษณาได้ หากผู้จัดการชุมนุมจะทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าและไม่ได้ขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนตามมาตรา 4¹⁴⁵ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200 บาทตามมาตรา 9¹⁴⁶

ตัวอย่างจากคำพิพากษาที่ 4127-4128/2554 จำเลยได้จัดการชุมนุมบริเวณถนนสาธารณะโดยทำการปิดถนนบริเวณชุมชนรอบพื้นที่ตั้งโรงไฟฟ้า เพื่อสร้างความเดือดร้อนโดยหวังเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งยังมีการใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าระหว่างการชุมนุมเนื่องจากจำเลยทราบว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้า ซึ่งจำเลยเห็นว่าบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการสร้างโรงไฟฟ้า เพราะเป็นพื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์อยู่ในเขตชลประทานอยู่ใกล้แหล่งชุมชน อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวอยู่ระหว่างรอการประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมตามกฎหมายผังเมือง แต่อย่างไรก็ตามศาลตัดสินว่าการปิดถนนดังกล่าวทำให้เชื่อว่าการชุมนุมน่าจะเป็นอันตรายเนื่องจากสถานที่ที่จัดการชุมนุมเป็นถนนสายหลักที่มีรถวิ่งเร็วเป็นจำนวนมาก และเมื่อจัดการชุมนุมตำรวจก็ต้องนำกรวยมากันเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับทั้งผู้ชุมนุมและผู้ใช้ทาง

¹⁴⁵ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 มาตรา 4 ผู้ที่จะทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้า จะต้องขอรับอนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำการโฆษณาได้

¹⁴⁶ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 มาตรา 9 ได้กำหนดโทษกรณีฝ่าฝืนมาตรา 4 โดยผู้กระทำความผิดระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

สาธารณชน อีกทั้งยังปรากฏว่าไม่ได้มีการขออนุญาตเพื่อใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้า การกระทำของจำเลยจึงมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 229 ตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 39 ประกอบมาตรา 71 ฐานกระทำการปิดกั้นทางหลวงในลักษณะที่อาจเกิดอันตรายหรือเสียหายแก่ยานพาหนะ ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 54 วรรคสอง ประกอบมาตรา 148 ฐานจอดรถกีดขวางทางจราจร และตามพระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 มาตรา 4 ประกอบมาตรา 9 ฐานใช้เครื่องขยายเสียงโดยไม่ได้รับอนุญาต¹⁴⁷

เมื่อศึกษาแล้วพบว่าการออกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎหมายอัยการศึกเท่าที่ผ่านมาในประเทศไทย ไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง เช่นกรณีประกาศกฎอัยการศึกเพื่อยึดอำนาจการปกครองประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติในปี พ.ศ. 2557 หรือการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อสลายการชุมนุมแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ บริเวณแยกราชประสงค์ในปี พ.ศ. 2553 รัฐบาลมักใช้พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ในการเข้าควบคุมการชุมนุมทางการเมืองขนาดใหญ่โดยอ้างว่าการชุมนุมสาธารณะเป็นสถานการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรแต่ยังไม่มีควมจำเป็นต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 จะประกาศใช้ก็ต่อเมื่อประเทศอยู่ในภาวะศึกสงครามหรือเกิดการจลาจลขึ้นแล้วเท่านั้น และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จะประกาศใช้ก็ต่อเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้มาตรการพิเศษเพื่อแก้ไขสถานการณ์เท่านั้น¹⁴⁸

การที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะทำให้เกิดความไม่แน่นอนของการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละฉบับมีความแตกต่างกันออกไป หากนำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างผิดวัตถุประสงค์ย่อมทำให้แก้ปัญหาได้อย่างไม่ตรงจุด ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการชุมนุม กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม กำหนดหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ กำหนด

¹⁴⁷ iLaw, "การชุมนุมค้ำกันสร้างโรงไฟฟ้าหนองแขง-บ่อขยะ" [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 12 สิงหาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://freedom.iLaw.or.th/case/493>

¹⁴⁸ ทินกฤต นุตวงษ์, "อดีต ปัจจุบัน อนาคต กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะของไทย," *วารสารนิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 7*: 221.

มาตรการในการสลายการชุมนุม และกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในการชุมนุมสาธารณะ

จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่าก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมหลายฉบับรวมถึงแนวคำพิพากษาของศาลมักจะไม่ได้มีการแบ่งแยกโทษระหว่างผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม โดยพิจารณาว่าทั้งผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมต่างก็เป็นผู้เข้าร่วมชุมนุมเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ความรับผิดทางอาญาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่มีการกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม แต่ก็มีกฎหมายบางฉบับที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษหนักกว่าผู้ชุมนุม เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 วรรคสาม ที่บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดที่อยู่ในฐานะเป็นหัวหน้าซึ่งในทางการชุมนุมสาธารณะก็คือผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษหนักกว่าผู้ชุมนุมทั่วไป

การกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้เข้าร่วมการชุมนุมก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการแจ้งข้อหาแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม โดยการที่จะแจ้งข้อหาแก่ผู้จัดการชุมนุมนั้นต้องปรากฏว่าผู้จัดการชุมนุมได้กระทำความผิดโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการชุมนุม หรือยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นระหว่างที่มีการชุมนุมสาธารณะ กล่าวคือจะกำหนดความรับผิดแก่ผู้จัดการชุมนุมได้ก็ต่อเมื่อผู้จัดการชุมนุมมีการกระทำ จากการศึกษาคพบว่าเมื่อมีการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นอันเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในสังคม ส่วนใหญ่ศาลฎีกาจะพิจารณาพิพากษาให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 และ 215 ประกอบกับความรับผิดตามพระราชบัญญัติฉบับอื่นแล้วแต่กรณี โดยกำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมจากการที่ผู้จัดการชุมนุมเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และไม่พบกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่มีการกระทำแต่ต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม

3.3 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

ภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่รัฐนำกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาบังคับใช้กับการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประเทศไทยได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 อันเป็นกฎหมายที่กำหนด

หลักเกณฑ์การใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะอย่างชัดเจนโดยสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีตลอดจนสุขอนามัยของประชาชนหรือความสะอาดของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ และไม่กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น โครงสร้างของพระราชบัญญัติฉบับนี้ประกอบด้วย บทกำหนดนิยาม หลักเกณฑ์การแจ้งการชุมนุมสาธารณะ หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม หน้าที่ของผู้ชุมนุม หลักเกณฑ์การสลายการชุมนุม และบทกำหนดโทษ

การชุมนุมสาธารณะที่จะได้รับความคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมภายใต้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่จำเป็นต้องเป็นการชุมนุมโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น การชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ กล่าวคือผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด หากกระทำความผิดก็ต้องระวางโทษตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ทั้งการชุมนุมสาธารณะที่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือหากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการสลายการชุมนุมก็ต้องกระทำตามขั้นตอนที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด

3.3.1 คำนิยามของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 นิยามความหมายของคำว่า “ผู้จัดการชุมนุม” ไว้ในมาตรา 4¹⁴⁹ ที่วางหลักไว้ว่าผู้จัดการชุมนุมหมายถึง

- 1) ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ
- 2) ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ
- 3) ผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมการชุมนุมสาธารณะโดยแสดงออก หรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น

¹⁴⁹ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 “ผู้จัดการชุมนุม” หมายความว่า ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และให้หมายความรวมถึงผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมการชุมนุมสาธารณะ โดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น

นอกจากพระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 จะกำหนดนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 4 แล้ว ยังมีบทขยายคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมในมาตรา 10 วรรคสอง¹⁵⁰ โดยให้ถือว่าบุคคลที่กระทำการดังต่อไปนี้เป็นผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ

- 1) ผู้เชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ
- 2) ผู้ขออนุญาตใช้สถานที่
- 3) ผู้ขอใช้เครื่องขยายเสียง
- 4) ผู้ขอให้ทางราชการอำนวยความสะดวกในการชุมนุม

ตัวอย่างคดีของนายเจมส์ ศาลพิพากษาให้การกระทำของจำเลยเข้าข่ายเป็นผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะมาตรา 10 วรรคสอง เพราะเป็นผู้โพสต์ข้อความเชิญชวนในเพจ ซึ่งในความเป็นจริงจำเลยให้การว่าเป็นเพียงข้อความประกาศแจ้งข่าวการประชุมสาธารณะและเข้าร่วมการประชุมสาธารณะในฐานะผู้ชุมนุมคนหนึ่ง และเมื่อนายเจมส์ถูกตีความว่าเป็นผู้จัดการชุมนุมย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายตามมา เมื่อนายเจมส์ไม่กระทำการแจ้งการประชุมตามมาตรา 10 วรรคแรก นายเจมส์จึงต้องรับโทษทางอาญาตามที่พระราชบัญญัติกำหนด¹⁵¹

ตัวอย่างคดีของนายเอกชัย หงส์กังวานและนายโชคชัย ไพบูลย์รัชตะ ที่นายเอกชัยโพสต์เฟซบุ๊กว่า “เนื่องจากกองทัพบกสั่งให้สถานีวิทยุกองทัพบกทั่วประเทศกว่า 100 แห่งเปิดเพลงหนักแผ่นดิน เพื่อสร้างบรรยากาศความกลัวการรัฐประหาร ด้วยเหตุนี้วันพุธที่ 20 ก.พ. 2562 เวลา 9.30 น. ผมโชคชัย ไพบูลย์รัชตะ จะเดินทางไปที่กองทัพบกเพื่อเปิดเพลงประเทศกูมีให้ทหารฟัง” และนายโชคชัยแฮร์โพสต์ของนายเอกชัย ศาลจึงพิพากษาให้จำเลยทั้งสองเป็นผู้เชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด กล่าวคือจำเลยทั้งสองเป็นผู้จัดการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะมาตรา 10 วรรคสอง โดยจำเลยทั้งสองต้องระวางโทษปรับคนละ 2,000 บาท จากการไม่แจ้งการประชุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการประชุม

¹⁵⁰ พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง ให้ถือว่าผู้เชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ รวมทั้งผู้ขออนุญาตใช้สถานที่หรือเครื่องขยายเสียงหรือขอให้ทางราชการอำนวยความสะดวกในการชุมนุมเป็นผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะตามวรรคหนึ่ง

¹⁵¹ TLHR, "จับตา ฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดี "เจมส์ ประสิทธิ์" ชุมนุมไม่ถอยไม่ทน - เปิดคำอุทธรณ์ได้ 6 ประเด็น คำพิพากษาศาลชั้นต้น" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 29 กันยายน 2564. แหล่งที่มา: <https://tlhr2014.com/archives/30209>

สาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคหนึ่ง จากคำให้การของจำเลยทั้งสองกล่าวว่า จำเลยทั้งสอง เคยกระทำการโพสต์ข้อความในลักษณะดังกล่าวก่อนหน้านี้ไม่ต่ำกว่า 50 ครั้ง ก็ไม่เคยโดนแจ้งข้อหา ตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะแต่อย่างใด อีกทั้งจำเลยทั้งสองไม่ได้มีเจตนาที่จะจัดการ ชุมนุมหรือเชิญชวนผู้ใดมาชุมนุม การกระทำดังกล่าวเป็นเพียงแค่การประกาศเท่านั้น¹⁵²

3.3.2 ความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม

ผู้จัดการชุมนุมเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการชุมนุมสาธารณะเนื่องจากผู้จัดการชุมนุม เปรียบเสมือนเป็นหัวหน้าในการชุมนุมสาธารณะ ทำให้ผู้จัดการชุมนุมจะต้องดูแลรับผิดชอบการ ชุมนุมให้เป็นไปด้วยความสงบและปราศจากอาวุธให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญ และดูแล ให้ผู้ชุมนุมอยู่ในการชุมนุมสาธารณะอย่างมีระเบียบ หากผู้จัดการชุมนุมไม่ดูแลให้การชุมนุมเป็นไป ด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ ผู้จัดการชุมนุมอาจต้องรับผิดชอบจากความเสียหายที่เกิดขึ้นตาม พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 หรือตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การที่กฎหมาย กำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมผู้วิจยสันนิษฐานว่านอกเหนือไปจากที่ผู้ร่างกฎหมายต้องการ ให้ผู้จัดการชุมนุมมีบทบาทและภาระหน้าที่ร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันมิให้เกิดความ รุนแรงหรือความเสียหายที่เกิดจากการชุมนุมแล้ว ยังต้องการให้มีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบจากความ เสียหายที่เกิดขึ้นจากการชุมนุมในบางกรณีให้เป็นการเฉพาะเจาะจงอีกด้วย

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมไว้ใน มาตรา 15¹⁵³ โดยกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดย สงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ต้อง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁵² TLHR, “พิพากษายืนปรับ 2 พัน เอกชัย-โชคชัย ฐานไม่แจ้งชุมนุม กรณีเปิดเพลง “ประเทศกูมี”” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 29 กันยายน 2564. แหล่งที่มา <https://tlhr2014.com/archives/20037>

¹⁵³ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 15 ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

(2) ดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ ตลอดจนดูแล และรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมปฏิบัติตามมาตรา 16

(3) แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุมตามมาตรา 16 และเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

(4) ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการดูแลการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปตาม (1) และ (2)

(5) ไม่ยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16

(6) ไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น

(7) ไม่ใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด

ดูแลและรับผิดชอบการประชุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ ตลอดจนดูแลและรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมปฏิบัติหน้าที่ของผู้ชุมนุม ต้องแจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุม และเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะ ต้องให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะในการดูแลการประชุมสาธารณะ ต้องไม่ยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ชุมนุม ต้องไม่ปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกา ถึงเวลา 6.00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น และต้องไม่ใช่เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด นอกจากนี้ผู้จัดการชุมนุมยังมีหน้าที่ในการแจ้งการประชุมชุมนุมตามมาตรา 10 วรรคแรก¹⁵⁴

นอกจากกำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมแล้วพระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ยังได้กำหนดหน้าที่ของผู้ชุมนุมไว้ในมาตรา 16¹⁵⁵ โดยกำหนดให้ผู้ชุมนุมต้องไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุม หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่พึงคาดหมายได้ว่าเป็นไปตามเหตุอันควร ต้องไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจมิให้มีการระบุตัวบุคคลได้ถูกต้อง เว้นแต่เป็นการแต่งกายตามปกติประเพณี ต้องไม่พาอาวุธเข้าไปในที่ชุมนุม ไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีอาวุธนั้นติดตัวหรือไม่ ต้องไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้ใช้การไม่ได้ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องไม่ทำให้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต

¹⁵⁴ พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคแรก ผู้ใดประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ ให้แจ้งการประชุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการประชุมไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง

¹⁵⁵ พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 16 ผู้ชุมนุมมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุมหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่พึงคาดหมายได้ว่าเป็นไปตามเหตุอันควร
- (2) ไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจมิให้มีการระบุตัวบุคคลได้ถูกต้อง เว้นแต่เป็นการแต่งกายตามปกติประเพณี
- (3) ไม่พาอาวุธ ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน หรือสิ่งที่จะนำมาใช้ได้อย่างอาวุธ เข้าไปในที่ชุมนุมไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีสิ่งนั้นติดตัวหรือไม่
- (4) ไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้ใช้การไม่ได้ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น
- (5) ไม่ทำให้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพ
- (6) ไม่ใช่กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่น
- (7) ไม่ขัดขวางหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะในการคุ้มครองความสงบของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะ และการดูแลการประชุมสาธารณะนั้น
- (8) ไม่เดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการประชุมระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะ
- (9) ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะ

ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพ ต้องไม่ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่น ต้องไม่ขัดขวางหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะ และการดูแลการชุมนุมสาธารณะนั้น ต้องไม่เดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกา ถึงเวลา 6.00 นาฬิกา และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม สาธารณะ

บทกำหนดโทษของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ปรากฏอยู่ในหมวด 5 ประเภทของโทษที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับนี้เป็นโทษทางอาญา ประกอบด้วยโทษจำคุกและโทษปรับ โดยลักษณะของการกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ กำหนดหลักเกณฑ์ไว้และหากฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 27

กรณีผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนจัดการชุมนุมสาธารณะในพื้นที่ต้องห้ามตามมาตรา 7¹⁵⁶ กล่าวคือ จัดการชุมนุมสาธารณะในรัศมี 150 เมตรจากพระบรมมหาราชวัง พระราชวัง วังของพระราชทายาท หรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชินีเวศน์ พระตำหนัก หรือจากที่ซึ่ง พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ ประทับหรือพำนัก หรือสถานที่พำนักของพระราชอาคันตุกะ หากผู้ใดฝ่าฝืน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁵⁶ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 7 การจัดการชุมนุมสาธารณะในรัศมีหนึ่งร้อยห้าสิบเมตรจาก พระบรมมหาราชวัง พระราชวัง วังของพระราชทายาทหรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชินีเวศน์ พระตำหนัก หรือ จากที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประทับ หรือพำนัก หรือสถานที่พำนักของพระราชอาคันตุกะ จะกระทำมิได้

การจัดการชุมนุมสาธารณะภายในพื้นที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล และศาลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีการจัดให้มีสถานที่เพื่อ ใช้สำหรับการชุมนุมสาธารณะภายในพื้นที่นั้น

ศาลตามวรรคสองหมายความว่า ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหารและศาลอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการ จัดตั้งศาล

ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการรักษาความปลอดภัยสาธารณะและความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจประกาศห้ามชุมนุมในรัศมีไม่เกินห้าสิบลเมตรรอบสถานที่ตามวรรคสอง ทั้งนี้ ให้คำนึงถึง จำนวนของผู้เข้าร่วมชุมนุมและพฤติการณ์ในการชุมนุมด้วย

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 27¹⁵⁷

กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนจัดการชุมนุมกีดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงานหรือการใช้บริการสถานที่ตามมาตรา 8¹⁵⁸ ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 27

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 28

กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมโดยไม่แจ้งต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงตามมาตรา 10 วรรคแรก¹⁵⁹ หรือกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมเคลื่อนย้ายการชุมนุมหรือการเดินทางโดยไม่ได้แจ้งล่วงหน้าต่อหัวหน้าสถานีตำรวจตามมาตรา 17¹⁶⁰ หรือกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมขยายระยะเวลาในการชุมนุมโดยไม่แจ้งต่อผู้รับแจ้งภายในเวลา 24 ชั่วโมงก่อนสิ้นสุดระยะเวลาตามที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา 18¹⁶¹ ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาทตามมาตรา 28¹⁶²

¹⁵⁷ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 27 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 7 หรือมาตรา 8 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁵⁸ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 8 การชุมนุมสาธารณะต้องไม่กีดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงานหรือการใช้บริการสถานที่ ดังต่อไปนี้

- (1) สถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ
- (2) ท่าอากาศยาน ท่าเรือ สถานีรถไฟ หรือสถานีขนส่งสาธารณะ
- (3) โรงพยาบาล สถานศึกษา และศาสนสถาน
- (4) สถานทูตหรือสถานกงสุลของรัฐต่างประเทศ หรือสถานที่ทำการองค์การระหว่างประเทศ
- (5) สถานที่อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

¹⁵⁹ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคแรก ผู้ใดประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ ให้แจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง

¹⁶⁰ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 17 ในกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมมิได้แจ้งว่าจะมีการเดินทางหรือเคลื่อนย้ายผู้ชุมนุมจะเดินทางหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมได้ต่อเมื่อได้แจ้งล่วงหน้าต่อหัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการชุมนุมสาธารณะนั้น

¹⁶¹ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 18 ผู้ชุมนุมต้องเลิกการชุมนุมสาธารณะภายในระยะเวลาที่ผู้จัดการชุมนุมได้แจ้งไว้ต่อผู้รับแจ้ง

หากผู้จัดการชุมนุมประสงค์จะจัดให้มีการชุมนุมต่อไป ให้แจ้งขอขยายระยะเวลาการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งภายในเวลาที่ยี่สิบสี่ชั่วโมงก่อนสิ้นสุดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง

¹⁶² พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 28 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 10 มาตรา 12 มาตรา 17 หรือมาตรา 18 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 30

กรณี que ผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามมาตรา 15(1)(2) หรือ(3) อันเป็นหน้าที่โดยทั่วไปของผู้จัดการชุมนุมที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ต้องดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ ตลอดจนดูแลและรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมปฏิบัติหน้าที่ของผู้ชุมนุม ต้องแจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุม และเงื่อนไขหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ หรือผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16 (1) หรือ (2) อันเป็นกำหนดให้ผู้ชุมนุมต้องไม่ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุม หรือไม่ทำให้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินที่พึงคาดหมายได้ว่าเป็นไปตามเหตุอันควร ต้องไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจมิให้มีการระบุตัวบุคคลได้ถูกต้อง เว้นแต่เป็นการแต่งกายตามปกติประเพณี ผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาทตามมาตรา 30¹⁶³

กรณี que ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมปฏิบัติหน้าที่ของผู้ชุมนุมตามมาตรา 15(2) และหากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 16 ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อมาตรา 30 เป็นการที่กฎหมายกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้จัดการชุมนุมไว้อย่างกว้าง และเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อการทำของผู้ชุมนุมคล้ายกันกับมาตรา 31 วรรคสอง แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติมาตรา 30 ไม่มีประเด็นที่ต้องแก้ไขเนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้ทั้งผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมต้องรับโทษจากการกระทำของตนเอง ต่างจากกรณีของมาตรา 31 วรรคสอง ที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดแก่ระบบสาธารณูปโภคแต่เพียงผู้เดียว

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31

การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาตามมาตรา 31 เป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15(4)(5)(6) หรือ(7) หรือผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16(3)(4)(5)(6)(7) หรือ(8) เป็นเหตุให้ผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้ง

¹⁶³ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 30 ผู้จัดการชุมนุมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15 (1) (2) หรือ (3) หรือผู้ชุมนุมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16 (1) หรือ (2) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

จำกัดปรับมาตรา 31 วรรคหนึ่ง¹⁶⁴ และหากการกระทำตามวรรคหนึ่งทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 31 วรรคสอง¹⁶⁵

มาตรา 31 วรรคหนึ่ง

มาตรา 31 วรรคหนึ่งเป็นมาตราที่กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยหากผู้จัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15(4) กล่าวคือผู้จัดการชุมนุมไม่ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการดูแลการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 15(1) และ มาตรา 15(2) หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15(5) กล่าวคือผู้จัดการชุมนุมยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16 หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15(6) กล่าวคือผู้จัดการชุมนุมปราศรัยหรือจัดกิจกรรมในการชุมนุมโดยใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลา 24.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15(7) กล่าวคือผู้จัดการชุมนุมใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้าที่มีขนาดหรือระดับเสียงตามที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติประกาศกำหนด ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

และหากผู้ชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือไม่พาอาวุธเข้าไปในที่ชุมนุม ไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีอาวุธนั้นติดตัวหรือไม่ตามมาตรา 16 (3) ไม่บุกรุกหรือทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้ใช้การไม่ได้ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นตามมาตรา 16 (4) ไม่ทำให้ผู้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพตามมาตรา 16 (5) ไม่ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่นตามมาตรา 16 (6) ไม่ขัดขวางหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะ และการดูแลการชุมนุม

¹⁶⁴ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคหนึ่ง ผู้จัดการชุมนุมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 15 (4) (5) (6) หรือ (7) หรือผู้ชุมนุมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16 (3) (4) (5) (6) (7) หรือ (8) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁶⁵ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สาธารณะนั้นตามมาตรา 16 (7) ไม่เกินชบวนหรือเคลื่อนย้ายการประชุมระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกา ถึงเวลา 6.00 นาฬิกาตามมาตรา 16 (8) กำหนด ผู้ชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ดูแลการประชุมให้เป็นไปด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะในการดูแลการประชุมสาธารณะ รวมถึงดูแลให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ หากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ผู้จัดการชุมนุมก็ต้องรับโทษตามมาตรา 31 วรรคหนึ่ง

มาตรา 31 วรรคสอง

มาตรา 31 วรรคสองเป็นมาตราที่กำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมเพียงผู้เดียว ทั้งในกรณีที่เกิดจากการกระทำผิดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและกรณีที่เกิดจากการกระทำผิดหน้าที่ของผู้ชุมนุม โดยการกระทำที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 31 วรรคสองนั้นต้องเป็นกรณีที่มีการกระทำความผิดตามมาตรา 31 วรรคหนึ่งมาก่อน ต่อมาการกระทำตามวรรคหนึ่งทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร เมื่อเกิดความเสียหายดังกล่าวขึ้น ผู้จัดการชุมนุมจึงต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีที่เกิดจากการกระทำผิดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม

มาตรา 31 วรรคสอง กำหนดไว้ว่าหากผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 15(4)(5)(6) หรือ(7) กล่าวคือ ผู้จัดการชุมนุมไม่ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการประชุมสาธารณะในการดูแลและรับผิดชอบการประชุมสาธารณะให้เป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธภายใต้ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และผู้จัดการชุมนุมไม่ดูแลและรับผิดชอบต่อการประชุมสาธารณะไม่ให้เกิดการขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ ตลอดจนไม่ดูแลและรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุมให้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 16 หรือผู้จัดการชุมนุมยุยงส่งเสริมหรือชักจูงผู้ชุมนุมเพื่อให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 16 แล้วการกระทำนั้นทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ผู้จัดการชุมนุมจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีนี้เป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษหนักขึ้นจากการที่ตนเองไม่ได้กระทำหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนด อันเป็นการรับโทษหนักขึ้นที่เกิดจากการกระทำของตนเอง กล่าวคือเกิดจากการที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้ดูแลและรับผิดชอบให้การชุมนุมเป็นไปด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ หรือไม่ดูแลหรือควบคุมให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด หลักทั่วไปของการกำหนดความรับผิดชอบของผู้จัดการชุมนุมมักเกิดจากการกระทำผิดของผู้จัดการชุมนุมเอง แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 31 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติกฎหมายในลักษณะที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของผู้ชุมนุม ทั้ง ๆ ที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำการของผู้ชุมนุม

กรณีที่เกิดจากการกระทำผิดหน้าที่ของผู้ชุมนุม

มาตรา 31 วรรคสอง กำหนดไว้ว่าหากผู้ชุมนุมผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 16(3) กล่าวคือผู้ชุมนุมพาอาวุธ ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน หรือสิ่งนี้อาจนำมาใช้ได้ อย่างอาวุธ เข้าไปในที่ชุมนุมไม่ว่าจะได้รับอนุญาตให้มีสิ่งนั้นติดตัวหรือไม่ หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16(4) กล่าวคือผู้ชุมนุมบุกรุกหรือทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้ใช้การไม่ได้ ตามปกติซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16(5) กล่าวคือผู้ชุมนุมทำให้ผู้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพ หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16(6) กล่าวคือผู้ชุมนุมใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่น หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16(7) กล่าวคือผู้ชุมนุมขัดขวางหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในการใช้ที่สาธารณะ และการดูแลการชุมนุมสาธารณะนั้น หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16(8) กล่าวคือผู้ชุมนุมเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ แล้วการกระทำนั้นทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ผู้จัดการชุมนุมจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีนี้เป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษหนักขึ้นจากการที่ผู้ชุมนุมไม่ได้กระทำหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 และการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ชุมนุมนั้นเป็นเหตุให้ระบบสาธารณูปโภคใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร การกำหนดความรับผิดชอบทาง

อาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมในกรณีนี้ เป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม ทั้งที่ตนเองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของผู้ชุมนุม และผู้จัดการชุมนุมปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว แต่ผู้จัดการชุมนุมก็ยังคงต้องรับผิดชอบจากการที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย อีก ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักความรับผิดชอบทางอาญา

การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมหลังจากมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติ การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 จะเห็นว่ามีการกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้จัดการชุมนุมในลักษณะที่ หากไม่กระทำการตามที่กฎหมายกำหนดจะต้องรับโทษ เช่น หากจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะในพื้นที่ ต้องห้ามตามมาตรา 7 หากจัดการชุมนุมโดยไม่แจ้งต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงตามมาตรา 10 หรือหากผู้จัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 15 นอกจากนี้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้มีการกำหนดความรับผิดชอบให้แก่ผู้จัดการ ชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม โดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด ดังกล่าวซึ่งเป็นกรณีที่ขัดต่อโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญาและสร้างภาระเกินสมควรให้แก่ผู้จัดการ ชุมนุม

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าก่อนที่จะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการ ชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่กำหนดค่านิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุมไว้ อย่างชัดเจน และไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมไว้เป็นการเฉพาะ ต้องอาศัย กฎหมายใกล้เคียงอย่างอื่นมาปรับใช้ ต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้มีการบัญญัติค่านิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 4 จึงทำให้สามารถระบุได้ว่าบุคคล ใดบ้างที่อยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมาย และนอกจากมีการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญา แก่ผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของตนเองแล้ว ยังกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจาก การกระทำของผู้ชุมนุมอีกด้วย จะเห็นว่าการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่ต้องรับผิด จากการทำของผู้ชุมนุมเป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากเดิมที่กฎหมายไทยไม่เคยมีการกำหนดให้ผู้จัดการ ชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมโดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่มีการกระทำใด

บทที่ 4

กฎหมายที่เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะในต่างประเทศ

เมื่อได้ศึกษาความเป็นมาของกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อการชุมนุมสาธารณะและการนำกฎหมายมาใช้บังคับกับการชุมนุมสาธารณะในประเทศไทยแล้ว ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงการคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมและกฎหมายที่บังคับใช้กับการชุมนุมสาธารณะของต่างประเทศ รวมถึงศึกษาความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมว่ากฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะของต่างประเทศมีการบัญญัติไว้ลักษณะเดียวกันกับพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสองหรือไม่ อย่างไร เพื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมของประเทศไทยว่าแต่ละประเทศมีแนวทางในการจัดการการชุมนุมสาธารณะอย่างไร มีวิธีการใดที่เหมาะสมแก่การนำมาพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะของประเทศไทย ประเทศที่ผู้ศึกษาจะนำมาศึกษาเปรียบเทียบมี 4 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย โดยผู้ศึกษาได้นำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มาประกอบการพิจารณา และเลือกประเทศที่มีกฎหมายที่บัญญัติเรื่องการชุมนุมสาธารณะไว้เป็นการเฉพาะ

ตาราง 1 ตารางเปรียบเทียบการรับรองเสรีภาพในการชุมนุมตามมาตรฐานสากล¹⁶⁶

ประเทศ	ระดับความคุ้มครอง		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ไทย		✓	
อังกฤษ		✓	
เกาหลีใต้	✓		
สิงคโปร์			✓
มาเลเซีย		✓	

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นตารางที่ 1 ซึ่งตารางนี้จะแสดงให้เห็นข้อมูลในเบื้องต้นว่าแต่ละประเทศให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมมากน้อยเพียงใด จากการศึกษาพบว่าประเทศ

¹⁶⁶ ผู้วิจัยเป็นผู้สรุปข้อมูลและจัดทำตารางจากเว็บไซต์ดังต่อไปนี้ Law on the right of peaceful assembly worldwide, "The Right of Peaceful Assembly," [Online] Accessed: 9/12/2021. Available from: <https://www.rightofassembly.info/>

เกาหลีใต้เป็นประเทศที่ให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมมากที่สุด รองลงมาคือประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศมาเลเซีย ส่วนประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมน้อยที่สุด

4.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ลงนามและให้สัตยาบันกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ประเทศอังกฤษอยู่ภายใต้ระบบคอมมอนลอว์ เสรีภาพในการชุมนุมของประเทศอังกฤษไม่ได้มีรัฐธรรมนูญรองรับไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากประเทศอังกฤษไม่ได้มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นจารีตประเพณีและคำพิพากษา กฎหมายระบบคอมมอนลอว์แต่เดิมไม่ได้มีการรับรองเสรีภาพในการชุมนุม จนกระทั่งมีพระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชน (Human Rights Act 1998) บังคับใช้ใน ค.ศ. 2000 จึงเริ่มมีการรับรองเสรีภาพในการชุมนุม ต่อมาสิทธิและเสรีภาพจำนวนมากถูกรับรองโดยอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (The European Convention on Human Rights) ซึ่งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบก็ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 11 แม้ว่าปัจจุบันประเทศอังกฤษจะถอนตัวออกจากสหภาพยุโรปแล้ว แต่หลักการที่รับรองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะก็ยังคงอยู่

เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะของประเทศอังกฤษไม่ใช่สิทธิสมบูรณ์ (Absolute right) สามารถถูกจำกัดสิทธิได้หากมีความจำเป็น (Necessary) และได้สัดส่วน (Proportionate) โดยการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนต้องปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อความความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัยสาธารณะ เพื่อป้องกันการกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรม เพื่อปกป้องไม่ให้กระทบเสรีภาพของบุคคลอื่น¹⁶⁷ ประเทศอังกฤษมีกฎหมายที่บัญญัติถึงหลักเกณฑ์และข้อจำกัดการใช้เสรีภาพในการชุมนุมและการเดินขบวนสาธารณะเป็นการเฉพาะ คือพระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986)

พระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986) เป็นกฎหมายที่กำหนดแนวทางการควบคุมการชุมนุมสาธารณะโดยควบคุมทั้งการชุมนุมอยู่กับที่ (Public Assembly) และการชุมนุมแบบเดินขบวน (Public Procession) กล่าวคือกำหนดแนวปฏิบัติก่อนจัด

¹⁶⁷ Nationallegalservice, "Uk Protest Rights," [Online] Accessed: 15/10/2021. Available from: <https://nationallegalservice.co.uk/uk-protest-rights>

ให้มีการชุมนุม รวมถึงในระหว่างจัดให้มีการชุมนุม อีกทั้งเป็นกฎหมายที่กำหนดความให้การกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย¹⁶⁸ นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดการกับการชุมนุมสาธารณะโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ชุมนุมเพื่อให้การชุมนุมไปด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ และอำนวยความสะดวกแก่สาธารณชนที่ไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุม กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดเงื่อนไขหรือข้อจำกัดระหว่างการชุมนุมสาธารณะ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือกระทบต่อชีวิตประจำวันของคนในสังคม รวมถึงให้อำนาจกำหนดเส้นทาง สถานที่ ช่วงเวลา หรือจำนวนผู้เข้าร่วมในการชุมนุมสาธารณะ¹⁶⁹

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่รับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบไว้อยู่ในระดับปานกลาง โดยพิจารณาจากมาตรฐานสากล (Laws on The Right of Peaceful Assembly) เมื่อเปรียบเทียบกับจากประเทศทั่วโลก¹⁷⁰

4.1.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986) ไม่ได้บัญญัติคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้เป็นการเฉพาะ แต่มาตรา 11¹⁷¹ กำหนดให้บุคคลใดที่ประสงค์

¹⁶⁸ Richard Stone, *Civil Liberties & Human Rights*, 4 ed. (New York: Oxford University Press, 2002), p. 333..

¹⁶⁹ Nationallegalservice, "Uk Protest Rights."

¹⁷⁰ Law on the right of peaceful assembly worldwide, "United Kingdom," [Online] Accessed: 9/12/2021. Available from: <https://www.rightofassembly.info/country/united-kingdom>

¹⁷¹ Public Order Act 1986 Article 11 Advance notice of public processions.

(1) Written notice shall be given in accordance with this section of any proposal to hold a public procession intended—

(a) to demonstrate support for or opposition to the views or actions of any person or body of persons,

(b) to publicise a cause or campaign, or

(c) to mark or commemorate an event, unless it is not reasonably practicable to give any advance notice of the procession.

(2) Subsection (1) does not apply where the procession is one commonly or customarily held in the police area (or areas) in which it is proposed to be held or is a funeral procession organised by a funeral director acting in the normal course of his business.

(3) The notice must specify the date when it is intended to hold the procession, the time when it is intended to start it, its proposed route, and the name and address of the person (or of one of the persons) proposing to organise it.

(4) Notice must be delivered to a police station—

จะจัดให้มีการชุมนุมแบบเดินขบวนในที่สาธารณะต้องแจ้งว่าประสงค์จะจัดให้มีการชุมนุมโดยให้แจ้งชื่อและที่อยู่ของผู้จัดการชุมนุม รวมถึงเวลา วันที่ และเส้นทางที่จะใช้ในการเดินทางผ่านระหว่างจัดให้มีการชุมนุม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่เป็นคนแจ้งและมีรายชื่อปรากฏอยู่ในหนังสือแจ้งการชุมนุมเป็นผู้จัดการชุมนุม

นอกจากนี้ข้อมูลจากเว็บไซต์ของอาสาสมัครที่ให้ความช่วยเหลือผู้ชุมนุมกล่าวไว้ว่า บุคคลที่อาจถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้จัดการชุมนุม ได้แก่บุคคลที่มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการชุมนุมและการเดินขบวนสาธารณะโดยมีความรับผิดชอบในการชุมนุม รวมถึงมีอำนาจในการจัดการกิจการต่าง ๆ และอำนวยความสะดวกภายในการชุมนุมสาธารณะ หรือบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลทั่วไปเชื่อได้ว่าตนเองเป็นผู้จัดการชุมนุมโดยการเคลื่อนไหวทางโซเชียลมีเดีย หรือบุคคลที่เป็นผู้ที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในระหว่างที่การชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะถูกจัดขึ้น¹⁷²

4.1.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม

ความรับผิดทางอาญาของผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะของประเทศอังกฤษอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986) นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอื่นที่บัญญัติความรับผิดทางอาญาแก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมที่ไปก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยภายในสังคมอาทิ พระราชบัญญัติทางหลวง (Highways Act 1980) พระราชบัญญัติตำรวจ (The Police Act 1996) พระราชบัญญัติความเสียหายในทางอาญา (Criminal Damage Act 1971) เป็นต้น กฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมของประเทศอังกฤษส่วนใหญ่จะลงโทษบุคคลเมื่อเกิดจากการกระทำของตนเอง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะของประเทศอังกฤษบางฉบับไม่ได้กำหนดความรับผิดแยกกันระหว่างผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม โดยกฎหมายเห็นว่าผู้จัดการชุมนุมคือผู้ชุมนุมคนหนึ่ง หากกระทำความผิดก็ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดในฐานะที่เป็นผู้ลงมือกระทำความผิด เว้นแต่พระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986) ที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุมแยกจากผู้ชุมนุม

(a) in the police area in which it is proposed the procession will start, or

(b) where it is proposed the procession will start in Scotland and cross into England, in the first police area in England on the proposed route.

¹⁷² Informed dissent, "Information for Those Who the Police Might Identify as Organisers in the Xr Network," [Online] Accessed: 15/10/2021. Available from: <https://informeddissent.info/organising-a-protest/organisers>

4.1.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986)

พระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986) แบ่งความรับผิดทางอาญาที่ใช้บังคับกับการชุมนุมและการเดินขบวนในที่สาธารณะไว้สองส่วน โดยส่วนแรกเป็นการกำหนดความรับผิดทางอาญากรณีการชุมนุมในที่สาธารณะที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เช่น ความผิดฐานก่อจลาจล ความผิดฐานทะเลาะวิวาท เป็นต้น ส่วนที่สองเป็นการกำหนดความรับผิดทางอาญาในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือข้อจำกัดการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยประเภทโทษทางอาญาที่กำหนดไว้สำหรับผู้เข้าร่วมการชุมนุมประกอบด้วยโทษจำคุกและโทษปรับ

1) ความรับผิดทางอาญากรณีการชุมนุมในที่สาธารณะที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

1.1) ความผิดฐานก่อจลาจล (Riot) ตามมาตรา 1¹⁷³ เป็นความผิดที่บุคคลตั้งแต่ 12 คนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ร่วมกันและแสดงตนร่วมกัน และใช้หรือขู่ว่าจะใช้การกระทำความรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความรุนแรงต่อทรัพย์สินหรือบุคคล และการกระทำนั้นอาจทำให้บุคคลอื่นกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย โดยไม่จำเป็นว่าผู้กระทำความผิดทุกคนจะต้องกระทำการดังกล่าวในเวลาเดียวกันและไม่ว่าการกระทำดังกล่าวจะกระทำในสถานที่ของเอกชนหรือที่สาธารณะ ความผิดฐานก่อการจลาจลนี้ต้องถูกดำเนินคดีในลักษณะเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าบุคคลตั้งแต่ 12 คนขึ้นไปแสดงตน

¹⁷³ Public Order Act 1986 Article 1 Riot.

(1) Where 12 or more persons who are present together use or threaten unlawful violence for a common purpose and the conduct of them (taken together) is such as would cause a person of reasonable firmness present at the scene to fear for his personal safety, each of the persons using unlawful violence for the common purpose is guilty of riot.

(2) It is immaterial whether or not the 12 or more use or threaten unlawful violence simultaneously.

(3) The common purpose may be inferred from conduct.

(4) No person of reasonable firmness need actually be, or be likely to be, present at the scene.

(5) Riot may be committed in private as well as in public places.

(6) A person guilty of riot is liable on conviction on indictment to imprisonment for a term not exceeding ten years or a fine or both.

ร่วมกันขณะนั้นและมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการขู่เข็ญหรือใช้ความรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปรากฏว่ามีผู้ใดผู้หนึ่งลงมือกระทำเพียงบุคคลเดียวก็เพียงพอที่จะเป็นความผิดฐานก่อจลาจลได้แม้ว่า บุคคลนั้นอาจไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้ที่มีหน้าที่สั่งการ เพราะผู้กระทำผิดเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่ง บุคคลอื่นนอกจากผู้ลงมือก็มีความรับผิดชอบในฐานะผู้ร่วมกระทำผิด¹⁷⁴

1.2) ความผิดฐานก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอย่างร้ายแรง (Violent disorder) ตามมาตรา 2¹⁷⁵ เป็นความผิดที่บุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปที่อยู่รวมกัน ใช้หรือขู่ว่าจะใช้การกระทำความ รุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการกระทำรุนแรงต่อทรัพย์สินหรือบุคคล และการกระทำนั้น อาจทำให้ผู้อื่นกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย โดยไม่จำเป็นว่าผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำการ ดังกล่าวในเวลาเดียวกันและไม่จำเป็นต้องมีบุคคลใดเห็นเหตุการณ์หรืออยู่ในเหตุการณ์ ไม่ว่าจะ การกระทำดังกล่าวจะกระทำในสถานที่เอกชนหรือที่สาธารณะ ความผิดฐานก่อให้เกิดความไม่สงบ เรียบร้อยอย่างร้ายแรงนี้อาจถูกดำเนินคดีในลักษณะความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้กระทำความผิดต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าถูกดำเนินคดีในลักษณะความผิดไม่อุกฉกรรจ์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินอัตราค่าปรับสูงสุดตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดฐานนี้ผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับผู้กระทำอื่น

1.3) ความผิดฐานทะเลาะวิวาท (Affray) ตามมาตรา 3¹⁷⁶ เป็นความผิดที่บุคคลใดใช้ หรือขู่ว่าจะใช้การกระทำความรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างใด ๆ ต่อผู้อื่นและการกระทำนั้นอาจ

¹⁷⁴ John Smith, *Smith & Hogan Criminal Law*, 10 ed. (London: Butterworths LexisNexis, 2002), pp. 762-763.

¹⁷⁵ Public Order Act 1986 Article 2 Violent disorder.

(1) Where 3 or more persons who are present together use or threaten unlawful violence and the conduct of them (taken together) is such as would cause a person of reasonable firmness present at the scene to fear for his personal safety, each of the persons using or threatening unlawful violence is guilty of violent disorder.

(2) It is immaterial whether or not the 3 or more use or threaten unlawful violence simultaneously.

(3) No person of reasonable firmness need actually be, or be likely to be, present at the scene.

(4) Violent disorder may be committed in private as well as in public places.

(5) A person guilty of violent disorder is liable on conviction on indictment to imprisonment for a term not exceeding 5 years or a fine or both, or on summary conviction to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both.

¹⁷⁶ Public Order Act 1986 Article 3 Affray.

(1) A person is guilty of affray if he uses or threatens unlawful violence towards another and his conduct is such as would cause a person of reasonable firmness present at the scene to fear for his personal safety.

(2) Where 2 or more persons use or threaten the unlawful violence, it is the conduct of them taken together that must be considered for the purposes of subsection (1).

ทำให้ผู้อื่นนั้นกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย ไม่ว่าจะการกระทำดังกล่าวจะกระทำในสถานที่ของเอกชนหรือที่สาธารณะ โดยการขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงต้องพิจารณาจากคำพูดประกอบกับการแสดงออกทางกายภาพด้วย การพูดจาข่มขู่อย่างเดียวไม่ถือเป็นการทะเลาะวิวาท ผู้กระทำความผิดฐานนี้อาจถูกดำเนินคดีในลักษณะความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าถูกดำเนินคดีในลักษณะความผิดไม่อุกฉกรรจ์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินอัตราค่าปรับสูงสุดตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดฐานนี้จะจำกัดความรุนแรงไว้เพียงความรุนแรงที่กระทำต่อบุคคลเท่านั้น ไม่รวมถึงความรุนแรงที่กระทำต่อทรัพย์สินดังเช่นความผิดฐานก่อการจลาจลและความผิดฐานก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอย่างร้ายแรง¹⁷⁷

1.4) ความผิดฐานยั่วยุให้เกิดความรุนแรง (Fear or provocation of violence) ตามมาตรา 4¹⁷⁸ เป็นความผิดที่บุคคลใดใช้ถ้อยคำหรือแสดงพฤติกรรมคุกคาม ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามผู้อื่น หรือจำหน่ายจ่ายแจกหรือแสดงเอกสาร สัญลักษณ์ หรือสิ่งใดที่สามารถมองเห็นได้ที่เป็น

(3) For the purposes of this section a threat cannot be made by the use of words alone.

(4) No person of reasonable firmness need actually be, or be likely to be, present at the scene.

(5) Affray may be committed in private as well as in public places.

(6) -

(7) A person guilty of affray is liable on conviction on indictment to imprisonment for a term not exceeding 3 years or a fine or both, or on summary conviction to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both.

¹⁷⁷ Jack English and Richard Card, *Butterworths Police Law*, 3 ed. (London: Butterworths, 1991), p. 490.

¹⁷⁸ Public Order Act 1986 Article 4 Fear or provocation of violence.

(1) A person is guilty of an offence if he—

(a) uses towards another person threatening, abusive or insulting words or behaviour, or

(b) distributes or displays to another person any writing, sign or other visible representation which is threatening, abusive or insulting, with intent to cause that person to believe that immediate unlawful violence will be used against him or another by any person, or to provoke the immediate use of unlawful violence by that person or another, or whereby that person is likely to believe that such violence will be used or it is likely that such violence will be provoked.

(2) An offence under this section may be committed in a public or a private place, except that no offence is committed where the words or behaviour are used, or the writing, sign or other visible representation is distributed or displayed, by a person inside a dwelling and the other person is also inside that or another dwelling.

(3) -

(4) A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding level 5 on the standard scale or both.

การคุกคาม ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามผู้อื่น โดยมีเจตนาที่จะทำให้ผู้อื่นนั้นเชื่อว่าตนเองจะใช้ความรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อผู้อื่นนั้นหรือต่อบุคคลที่สาม และไม่ว่าการกระทำดังกล่าวจะกระทำในสถานที่ของเอกชนหรือที่สาธารณะ ความผิดฐานนี้ต้องถูกดำเนินคดีในลักษณะเป็นความผิดไม่ออกฉกรรจ์ และผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 5 ของอัตราค่าปรับมาตรฐานกล่าวคือไม่เกิน 5,000 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) ความรับผิดทางอาญากรณีไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือข้อจำกัดการใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน

พระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 1986) ในส่วนที่สองได้กำหนดบทลงโทษให้แก่ผู้จัดการชุมนุมในกรณีที่ไม่แจ้งการเดินทางขบวนสาธารณะต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมไม่กระทำตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนด และมีการแยกอัตราโทษของผู้จัดการชุมนุมออกจากอัตราโทษของผู้ชุมนุม โดยกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมได้รับอัตราโทษมากกว่าผู้ชุมนุม¹⁷⁹

2.1) ความรับผิดจากการที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้ขออนุญาตจัดการเดินขบวนสาธารณะ (Public Procession) เป็นหนังสือต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ (Senior police office) ภายในระยะเวลา 6 วันก่อนที่จะจัดให้มีการเดินขบวนสาธารณะ หากผู้จัดการชุมนุมไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนด หรือวันที่จะมีการเดินขบวน กำหนดเวลา การเดินขบวนหรือเส้นทางการเดินไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้ในหนังสือของอนุญาตจัดการเดินขบวน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐานกล่าวคือไม่เกิน 1,000 ปอนด์สเตอร์ลิงตามมาตรา 11

2.2) ความรับผิดจากกรณีที่มีผู้เข้าร่วมการเดินขบวนสาธารณะ (Public Procession) ไม่กระทำตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดตามมาตรา 12 กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในการกำหนดเงื่อนไขในการจัดการเดินขบวนในที่สาธารณะได้ หากเห็นว่าการเดินขบวนในที่สาธารณะนั้นอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอย่างร้ายแรง หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อทรัพย์สินหรือวิถีชีวิตของชุมชน หรือผู้จัดการชุมนุมมีเจตนาที่จะทำให้ผู้อื่นกลัวที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดที่ผู้อื่นนั้นมีสิทธิที่จะกระทำหรือไม่กระทำได้ และเงื่อนไขที่จะกำหนดขึ้นนั้นจำเป็นต่อการป้องกันมิให้เกิดกรณีดังกล่าวขึ้น เงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่มี

¹⁷⁹ Oxford Pro Bono Publico, "The Law on Policing Peaceful Protest," (University of Oxford, September 2020): 2.

อำนาจกำหนด ได้แก่ เงื่อนไขเกี่ยวกับเส้นทางที่จะใช้ในการเดินขบวน หรือข้อจำกัดในการเข้าไปในสถานที่ใด โดยการกำหนดเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะดังกล่าวต้องทำเป็นหนังสือ

ผู้เข้าร่วมชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดถือเป็นการกระทำความผิด ในกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 4 ของอัตราค่าปรับมาตรฐาน กล่าวคือไม่เกิน 2,500 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 12(4) ประกอบมาตรา 12(8)¹⁸⁰ เว้นแต่ผู้จัดการชุมนุมจะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวได้เนื่องจากเหตุที่ตนไม่ต้องรับผิดชอบ

ในกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดต้องระวางโทษปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐาน กล่าวคือไม่เกิน 1,000 ปอนด์สเตอร์ลิง ตามมาตรา 12(5) ประกอบมาตรา 12(9)¹⁸¹ เว้นแต่ผู้ชุมนุมจะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวได้เนื่องจากเหตุที่ตนไม่ต้องรับผิดชอบ และในกรณีที่ผู้ใดยุยงส่งเสริมผู้เข้าร่วมชุมนุมซึ่งรับทราบเงื่อนไขในการชุมนุมแล้วไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 4 ของอัตราค่าปรับมาตรฐาน กล่าวคือไม่เกิน 2,500 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 12(6) ประกอบมาตรา 12(10)

2.3) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ (Public Assembly) ไม่กระทำตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดตามมาตรา 14 กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในการกำหนดเงื่อนไขในการจัดการชุมนุมในที่สาธารณะได้ หากเห็นว่าการชุมนุมในที่

¹⁸⁰ Public Order Act 1986 Article 12 Imposing conditions on public processions.

(4) A person who organises a public procession and knowingly fails to comply with a condition imposed under this section is guilty of an offence, but it is a defence for him to prove that the failure arose from circumstances beyond his control.

(8) A person guilty of an offence under subsection (4) is liable on summary conviction to imprisonment for a term not exceeding 3 months or a fine not exceeding level 4 on the standard scale or both.

¹⁸¹ Public Order Act 1986 Article 12 Imposing conditions on public processions.

(5) A person who takes part in a public procession and knowingly fails to comply with a condition imposed under this section is guilty of an offence, but it is a defence for him to prove that the failure arose from circumstances beyond his control.

(9) A person guilty of an offence under subsection (5) is liable on summary conviction to a fine not exceeding level 3 on the standard scale.

สาธารณะนั้นอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยอย่างร้ายแรง หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อทรัพย์สินหรือวิถีชีวิตของชุมชน หรือผู้จัดการชุมนุมมีเจตนาที่จะทำให้ผู้อื่นกลัวที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดที่ผู้อื่นนั้นมีสิทธิที่จะกระทำหรือไม่กระทำได้ และเงื่อนไขที่จะกำหนดขึ้นนั้นจำเป็นต่อการป้องกันมิให้เกิดกรณีดังกล่าวขึ้น เงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจกำหนดได้แก่ เงื่อนไขเกี่ยวกับสถานที่ที่จะจัดการชุมนุมขึ้นหรือที่จะดำเนินการชุมนุมต่อไป ระยะเวลาของการชุมนุม หรือจำนวนผู้เข้าร่วมการชุมนุม โดยการกำหนดเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะดังกล่าวต้องทำเป็นหนังสือ

ผู้เข้าร่วมชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดถือเป็นการกระทำความผิด ในกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 4 ของอัตราค่าปรับมาตรฐาน กล่าวคือไม่เกิน 2,500 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 14(4) ประกอบมาตรา 14(8)¹⁸² เว้นแต่ผู้จัดการชุมนุมจะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวได้เนื่องจากเหตุที่ตนไม่ต้องการรับผิดชอบ

ในกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่กำหนดต้องระวางโทษปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐาน กล่าวคือไม่เกิน 1,000 ปอนด์สเตอร์ลิง ตามมาตรา 14(5) ประกอบมาตรา 14(9)¹⁸³ เว้นแต่ผู้ชุมนุมจะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวได้เนื่องจากเหตุที่ตนไม่ต้องการรับผิดชอบ และในกรณีที่ผู้ใดยุยงส่งเสริมผู้เข้าร่วมชุมนุมซึ่งรับทราบเงื่อนไขในการชุมนุมแล้วไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน

¹⁸² Public Order Act 1986 Article 14 Imposing conditions on public assemblies.

(4) A person who organises a public assembly and knowingly fails to comply with a condition imposed under this section is guilty of an offence, but it is a defence for him to prove that the failure arose from circumstances beyond his control.

(8) A person guilty of an offence under subsection (4) is liable on summary conviction to imprisonment for a term not exceeding 3 months or a fine not exceeding level 4 on the standard scale or both.

¹⁸³ Public Order Act 1986 Article 14 Imposing conditions on public assemblies.

(5) A person who takes part in a public assembly and knowingly fails to comply with a condition imposed under this section is guilty of an offence, but it is a defence for him to prove that the failure arose from circumstances beyond his control.

(9) A person guilty of an offence under subsection (5) is liable on summary conviction to a fine not exceeding level 3 on the standard scale.

หรือปรับไม่เกินระดับ 4 ของอัตราค่าปรับมาตรฐานกล่าวคือไม่เกิน 2,500 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำ ทั้งปรับตามมาตรา 14(6) ประกอบมาตรา 14(10)

2.4) ความรับผิดที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมที่มีลักษณะเป็นการบุกรุก (Trespassory Assembly) ตามมาตรา 14A ในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจของพื้นที่ที่มีการชุมนุมเห็นว่ามีเหตุอันควร เชื่อได้ว่าการชุมนุมจะจัดขึ้น ณ สถานที่หรือในที่ดินที่เปิดโล่งที่ประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปได้ หรือประชาชนมีสิทธิที่จะเข้าไปใช้ที่ดินหรือสถานที่นั้นได้เฉพาะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือโดย ข้อจำกัดอื่น หากผู้จัดการชุมนุมจัดให้มีการชุมนุมโดยรู้ว่ามีคำสั่งห้ามตามมาตรา 14A ถือว่าผู้จัดการ ชุมนุมกระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 4 ของอัตราค่าปรับ มาตรฐานกล่าวคือไม่เกิน 2,500 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 14B(1) ประกอบ มาตรา 14B(5)

หากผู้ชุมนุมเข้าร่วมการชุมนุมโดยรู้ว่ามีคำสั่งห้ามตามมาตรา 14A ถือว่าผู้ชุมนุม กระทำความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐานกล่าวคือไม่เกิน 1,000 ปอนด์สเตอร์ลิงตามมาตรา 14B(2) ประกอบมาตรา 14B(6) และในกรณีที่ผู้ใดยุยงส่งเสริมให้มีการ กระทำความผิดสองประการข้างต้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 4 ของ อัตราค่าปรับมาตรฐานกล่าวคือไม่เกิน 2,500 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 14B(3) ประกอบมาตรา 14B(7)

พระราชบัญญัติทางหลวง (Highways Act 1980)

ความรับผิดในกรณีที่จงใจกีดขวางทางหลวงไว้ว่า บุคคลใดโดยปราศจากอำนาจหรือข้อ แก้วด้วยชอบด้วยกฎหมายจงใจขัดขวางทางหลวงโดยประการใด ๆ บุคคลนั้นมีความผิดและต้อง ระวางโทษปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐานกล่าวคือไม่เกิน 1,000 ปอนด์สเตอร์ลิง ตาม มาตรา 137¹⁸⁴ ในคดี *Hirst and Agu v Chief Constable of West Yorkshire* (1987) ศาลได้วาง หลักไว้ว่าการชุมนุมที่จัดขึ้นบนทางหลวงอาจเป็นการชุมนุมโดยสงบ กล่าวคือต้องพิจารณาเป็นราย

¹⁸⁴ Highways Act 1980 Article 137 Penalty for wilful obstruction.

(1) If a person, without lawful authority or excuse, in any way wilfully obstructs the free passage along a highway he is guilty of an offence and liable to a fine not exceeding [level 3 on the standard scale].

(2) -

กรณีว่าการกระทำที่เป็นการกีดขวางนั้นรบกวนทางสาธารณะเพียงใด กีดขวางโดยใช้ระยะเวลาเท่าไร กีดขวางทางหลวงมากหรือน้อยเพียงใด¹⁸⁵

พระราชบัญญัติตำรวจ (The Police Act 1996)

ความรับผิดของบุคคลในกรณีที่ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ขัดขืน หรือจงใจขัดขวางเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 89 กรณีแรกบุคคลที่ทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ หรือผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 5 ของอัตราค่าปรับมาตรฐาน กล่าวคือไม่เกิน 5,000 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีที่สองบุคคลที่ขัดขืนหรือจงใจขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐาน กล่าวคือไม่เกิน 1,000 ปอนด์สเตอร์ลิง หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติความเสียหายในทางอาญา (Criminal Damage Act 1971)

ความรับผิดในกรณีที่ทำลายทรัพย์สินของบุคคลอื่นให้เสียหายตามมาตรา 1¹⁸⁶ กำหนดให้การกระทำของบุคคลใดที่ได้ทำลายหรือทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย โดยเจตนาจะทำลายหรือทำให้ทรัพย์สินนั้นเสียหายเป็นการกระทำความผิด บุคคลนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁸⁵ Gina Clayton, "Reclaiming Public Ground: The Right to Peaceful Assembly," *Modern Law Review* Vol. 63 (March 2000): 258.

¹⁸⁶ Criminal Damage Act 1971 Article 1 Destroying or damaging property.

(1) A person who without lawful excuse destroys or damages any property belonging to another intending to destroy or damage any such property or being reckless as to whether any such property would be destroyed or damaged shall be guilty of an offence.

(2) A person who without lawful excuse destroys or damages any property, whether belonging to himself or another—

(a) intending to destroy or damage any property or being reckless as to whether any property would be destroyed or damaged; and

(b) intending by the destruction or damage to endanger the life of another or being reckless as to whether the life of another would be thereby endangered; shall be guilty of an offence.

(3) An offence committed under this section by destroying or damaging property by fire shall be charged as arson.

10 ปีตามมาตรา 4¹⁸⁷ และหากเป็นการกระทำที่เป็นการทำลายหรือทำให้ทรัพย์สินให้เสียหายตามมาตรานี้ด้วยการใช้ไฟ ให้อื้อเป็นการกระทำความผิดฐานลอบวางเพลิงต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต

4.1.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)

ประเทศอังกฤษมีการนำหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้กับความรับผิดละเมิดทางแพ่งและความรับผิดทางอาญา โดยที่ศาลของประเทศอังกฤษจะพิจารณาความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) จากความสัมพันธ์ของผู้ลงมือกระทำกับผู้ที่ต้องรับผิดแทนเป็นหลัก ต่อมาจึงพิจารณาจากการกระทำของผู้ลงมือกระทำว่ามีจุดเชื่อมโยงกับผู้ที่ต้องรับผิดแทนอย่างไร เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง นายจ้างมีหน้าที่ในการควบคุมและดูแลลูกจ้างรวมถึงมอบหมายให้ลูกจ้างทำงานไปในทางการที่จ้างให้บรรล่วัตถุประสงค์ของการจ้างงาน ดังนั้นหากลูกจ้างกระทำผิดในทางการที่จ้างนายจ้างก็ต้องรับผิด แต่หากลูกจ้างกระทำไปโดยเหตุผลส่วนตัวนายจ้างก็ไม่จำเป็นต้องรับผิด เช่น เกิดข้อพิพาทขึ้นระหว่างลูกค้ากับพนักงานสถานีบริการน้ำมันที่สงสัยว่าลูกค้่าจะออกไปโดยไม่ชำระเงิน ลูกค้่าโทรแจ้งตำรวจเพื่อร้องเรียนพฤติกรรมของพนักงาน พนักงานจึงตอยหน้าลูกค้่า ศาลตัดสินว่านายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบต่อความประพฤติของพนักงานเนื่องจากไม่ได้เป็นการกระทำไปในทางการที่จ้าง การที่พนักงานกระทำการตอยหน้าลูกค้่าเป็นการแก้แค้นส่วนตัว¹⁸⁸

ตัวอย่างกรณีที่ผู้ร้องอุทกูกจ้างของ Morrison Supermarket ทำร้ายร่างกาย ศาลพิพากษาให้นายจ้างไม่ต้องรับผิดจากการกระทำของลูกจ้าง เพราะไม่ใช่กรณีที่บุคคลใดต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) โดยศาลพิจารณาจากหน้าที่ที่นายจ้างกำหนดให้ลูกจ้างทำ กล่าวคือดูแลและช่วยเหลือลูกค้่า ซึ่งการประพฤติที่ไม่เหมาะสมของลูกจ้างนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานของนายจ้าง ศาลอธิบายว่าการที่จะพิพากษาให้นายจ้างต้องรับผิดจากการกระทำของลูกจ้างนั้น เหตุผลประการสำคัญคือต้องปรากฏให้เห็นว่าลูกจ้างกระทำความผิดไปเพื่อผลประโยชน์

¹⁸⁷ Criminal Damage Act 1971 Article 14 Punishment of offences.

(1) A person guilty of arson under section 1 above or of an offence under section 1(2) above (whether arson or not) shall on conviction on indictment be liable to imprisonment for life.

(2) A person guilty of any other offence under this Act shall on conviction on indictment be liable to imprisonment for a term not exceeding ten years.

¹⁸⁸ Warren v Henlys Ltd [1948]

ของนายจ้าง และนายจ้างจะต้องรับผิดชอบจากการที่รับลูกจ้างเข้ามาทำงานในกรณีที่ลูกจ้างประพฤติปฏิบัติหน้าที่การทำงานด้วยความประมาทอันทำให้บุคคลอื่นต้องรับความเสียหาย¹⁸⁹

ประเทศอังกฤษไม่นำหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้ในการกำหนดความรับผิดทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุม กล่าวคือไม่มีกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม ความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะส่วนใหญ่มักจะกำหนดให้ผู้ลงมือกระทำความผิดต้องรับผิดจากการกระทำของตนเอง

ตัวอย่างกรณีที่วัยรุ่นประมาณ 40 คนมารวมตัวกันพกพาวัตถุที่มีลักษณะคล้ายระเบิด ขวดยกถนนสาธารณะคาดว่ากำลังเดินทางไปต่อสู้กับอีกกลุ่มหนึ่ง ตำรวจเห็นว่าอาจเกิดอันตรายจึงเข้าไปสลายการรวมกลุ่ม ศาลพิพากษาให้จำเลยแต่ละคนรับผิดชอบฐานทะเลาะวิวาทตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อย (Public Order Act 1986) มาตรา 3(1) เนื่องจากรวมตัวกันในที่สาธารณะ และพกพาอาวุธ การพกพาระเบิดขวดยกถนนในที่สาธารณะเป็นข้อบ่งชี้ว่าอาจก่อให้เกิดความรุนแรงอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย และในระหว่างสถานการณ์ที่ไม่ปกติ การที่พกพาระเบิดขวดยกถนนที่มีความอันตรายร้ายแรงมากเนื่องจากระเบิดขวดยกถนนเป็นอาวุธที่ไม่สามารถระบุเป้าหมายในการใช้งาน อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้เป็นวงกว้าง¹⁹⁰ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาแล้วเห็นว่า ศาลของประเทศอังกฤษไม่ได้พิจารณาว่าบุคคลใดเป็นหัวหน้าเพื่อนำตัวมารับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น แต่ศาลพิพากษาให้บุคคลแต่ละคนต้องรับโทษจากการกระทำของตนเอง

แม้ว่าประเทศอังกฤษจะไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม แต่อย่างไรก็ตามมีกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นหากมีวัตถุประสงค์ร่วมกันและแสดงตนร่วมกันเพื่อไปกระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีความรับผิดฐานก่อจลาจล (Riot) เป็นการกำหนดความรับผิดให้แก่กลุ่มบุคคลที่ทำการรวมกลุ่มกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยหากมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งลงมือกระทำความผิด บุคคลที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันและแสดงตนอยู่ในขณะนั้นต้องร่วมรับผิดกับผู้ที่มีลงมือกระทำความผิด เช่น กรณีที่ผู้เยาว์จำนวน 25 คน บุกรุกโกดังเก็บสินค้าโดยทำการเผาไหม้ถึงทำลายทรัพย์สินภายในโกดัง ศาลพิพากษาว่าบุคคลที่กระทำการก่อจลาจลต้องรับผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อย (Public

¹⁸⁹ Mohamud v WM Morrison Supermarkets plc [2017]

¹⁹⁰ I and others v Director of Public Prosecutions [2001]

Order Act 1986) มาตรา 1 เนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มกันมากกว่า 12 คน โดยมีการส่งเสียงดังและแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและทำลายโกดังเก็บของให้ได้รับความเสียหาย ซึ่งแต่ละคนต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง¹⁹¹

4.2 ประเทศเกาหลีใต้

ประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ลงนามและให้สัตยาบันกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ประเทศเกาหลีใต้จึงสามารถออกกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพของผู้ชุมนุมได้ภายใต้ มาตรา 21 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่กำหนดให้เสรีภาพในการชุมนุมเป็นสิทธิที่อาจถูกจำกัดได้โดยกฎหมาย แต่ต้องเพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัย เพื่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน และเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เสรีภาพในการชุมนุมของประเทศเกาหลีใต้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี (The Constitution of the Republic of Korea) มาตรา 21¹⁹² โดยวางหลักไว้ว่าประชาชนทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยการพูดและการพิมพ์ รวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม และการกำหนดให้ขออนุญาตรวมตัวชุมนุมและการสมาคมจะกระทำไม่ได้ การนำเสนขอข่าวต้องนำเสนอเท่าที่จำเป็นตามที่กฎหมายกำหนด และสื่อจะต้องไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นอันเป็นการทำลายศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือจริยธรรมทางสังคม หากเกิดการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ผู้เสียหายอาจเรียกร้องค่าเสียหายอันเป็นผลจากการกระทำดังกล่าวได้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเสรีภาพในการชุมนุมของพลเมืองเกาหลีไม่ใช่สิทธิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁹¹ Mitsui Sumitomo Insurance Co (Europe) Ltd and another v Mayor's Office for Policing and CrimeRoyal & Sun Alliance Insurance plc v Mayor's Office for Policing and CrimeLace International Ltd and others v Mayor's Office for Policing and Crime [2015]

¹⁹² The Constitution of the Republic of Korea Article 21

(1) All citizens shall enjoy freedom of speech and the press, and freedom of assembly and association.

(2) Licensing or censorship of speech and the press, and licensing of assembly and association shall not be recognized.

(3) The standards of news service and broadcast facilities and matters necessary to ensure the functions of newspapers shall be determined by law.

(4) Neither speech nor the press shall violate the honor or rights of other persons nor undermine public morals or social ethics. Should speech or the press violate the honor or rights of other persons, claims may be made for the damage resulting therefrom.

เด็ดขาด (Absolute Right) แต่เป็นสิทธิสัมพัทธ์ (Relative Right) ที่อาจถูกจำกัดภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย

การชุมนุมสาธารณะที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในประเทศเกาหลีใต้หมายความว่าความรวมทั้งการชุมนุมและการเดินขบวน และไม่ว่าการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ต่างก็ยังถูกรับรองเสรีภาพการชุมนุมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และแม้ว่าการชุมนุมสาธารณะจะไม่ใช่การชุมนุมโดยสงบอันเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้เข้าร่วมการชุมนุมก็ยังได้รับการคุ้มครองสิทธิอื่น ๆ เช่น เสรีภาพในการแสดงออก การสมาคม การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสาธารณะ สิทธิในการรักษาความปลอดภัยโดยปราศจากการกระทำที่โหดร้ายทารุณ ปราศจากการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ไร้มนุษยธรรม เป็นต้น¹⁹³

ประเทศเกาหลีใต้บัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ คือ พระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act) โดยกฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสมดุลอย่างเหมาะสมระหว่างการประกันสิทธิให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมและความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในระหว่างการชุมนุมและการเดินขบวน โดยการให้หลักประกันแก่ผู้ชุมนุมหรือผู้เดินขบวนที่ชอบด้วยกฎหมายและให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองจากการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁹⁴ โครงสร้างของพระราชบัญญัติฉบับนี้ประกอบด้วยการกำหนดถึงขอบเขตและเสรีภาพในการชุมนุมและเดินขบวนของประชาชน การกำหนดบทนิยาม การกำหนดการชุมนุมที่ต้องห้ามตามกฎหมาย การกำหนดวิธีการแจ้งก่อนมีการจัดการชุมนุม การกำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม การกำหนดหน้าที่ของผู้ช่วยจัดการชุมนุม การกำหนดหน้าที่ของผู้ชุมนุม และการกำหนดโทษทางอาญาหากผู้เข้าร่วมการชุมนุมฝ่าฝืนบทบัญญัติบางประการ

ประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะค่อนข้างมาก พิจารณาจากมาตรฐานสากล (Laws on The Right of Peaceful Assembly) ประเทศ

¹⁹³ Human Rights Council, "Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association on His Mission to the Republic of Korea,"(2016), p. 7.

¹⁹⁴ The Assembly and Demonstration Act Article 1 (Purpose) The purpose of this Act is to achieve an appropriate balance between the guarantees of the right to assemble and demonstrate and public peace and order by guaranteeing the freedom of lawful assemblies and demonstrations and protecting citizens from unlawful demonstrations.

เกาหลีใต้เป็นประเทศรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบไว้ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับจากประเทศทั่วโลก¹⁹⁵

4.2.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act) ได้บัญญัติบทกำหนดคำนิยามไว้ในมาตรา 2¹⁹⁶ โดยให้คำนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุม (Organizer) ว่าเป็นบุคคลหรือองค์กรที่จัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวนภายใต้ความรับผิดชอบของตน โดยผู้จัดการชุมนุมสามารถแต่งตั้งผู้ดูแลให้รับผิดชอบและจัดการให้การชุมนุมเป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้พระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวนของเกาหลีใต้ยังได้กำหนดความหมายของคำว่า ผู้ช่วยจัดการชุมนุม (Moderator) ว่าเป็นบุคคลที่แต่งตั้งโดยผู้จัดการชุมนุมเพื่อช่วยทำให้การชุมนุมเป็นไปอย่างมีระเบียบ

นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของคำว่า การเดินขบวนไว้ (Demonstration) ว่าเป็นการกระทำของกลุ่มบุคคลที่กระทำด้วยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน (Common Objective) เพื่อแสดงเจตนากรณีให้เห็นถึงความเห็นหรือข้อเรียกร้องของคนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมในการชุมนุมนั้น โดยการเดินขบวนบริเวณสถานที่สาธารณะ เช่น ถนน สวนสาธารณะ เป็นต้น บทกำหนดคำนิยามของพระราชบัญญัตินี้ไม่มีการให้ความหมายของคำว่า การชุมนุม (Assembly) แต่ได้มีการให้ความหมายของการชุมนุมบริเวณที่เปิดโล่ง (Outdoor assembly) ว่าเป็นการชุมนุมในบริเวณที่ไม่มีหลังคาและไม่มีผนังล้อมรอบ อีกทั้งยังไม่มีกำหนดจำนวนขั้นต่ำของเข้าร่วมการชุมนุมซึ่งมีลักษณะแต่อย่างไรรก็ตามก็อาจจะให้ความหมายของคำว่า การชุมนุมโดยพิจารณาจากคำนิยามของการเดินขบวน กล่าวคือ การชุมนุมหมายถึงความถึงกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมชุมนุมโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เพื่อแสดงออกหรือเรียกร้องในเรื่องเดียวกัน และไม่ได้มีการกำหนดจำนวนขั้นต่ำของผู้ชุมนุม¹⁹⁷

¹⁹⁵ Law on the right of peaceful assembly worldwide, "South Korea," [Online] Accessed: 9/12/2021. Available from: <https://www.rightofassembly.info/country/south-korea>

¹⁹⁶ The Assembly and Demonstration Act Article 2 (3) The term "organizer" means a person or organization holding an assembly or staging a demonstration in that person or organization's name and with his/her or its own responsibility; the organizer of an assembly or demonstration may designate a general supervisor to entrust with the management of the conduct of such assembly or demonstration. In such cases, the general supervisor shall be treated as the organizer in so far as he/she performs duties within the limitations of the entrusted responsibility;

¹⁹⁷ Amnesty International, Freedom of Peaceful Assembly in South Korea and International Human Rights Standards, 1 ed. (London: Amnesty International Ltd, 2016), p. 5.

4.2.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม

ความรับผิดทางอาญาของผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะของประเทศเกาหลีใต้ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act) และประมวลกฎหมายอาญา (Criminal Act) ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมส่วนใหญ่จะเกิดจากการกระทำของตนเอง

พระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act) ได้มีการแบ่งแยกอัตราโทษระหว่างผู้จัดการชุมนุม ผู้ช่วยจัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม โดยกำหนดความรับผิดแก่ผู้จัดการชุมนุมไว้สูงที่สุด เนื่องจากผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ตามกฎหมายและมีความรับผิดชอบในการดูแลการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะมากกว่าผู้เข้าร่วมการชุมนุมทั่วไป และต้องดูแลให้การชุมนุมหรือการเดินขบวนดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย แต่ประมวลกฎหมายอาญากำหนดให้ผู้เข้าร่วมการชุมนุมทุกคนรับผิดทางอาญาอย่างเท่ากัน ไม่ได้กำหนดอัตราโทษให้แตกต่างกันระหว่างผู้จัดการชุมนุม ผู้ช่วยจัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม

4.2.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act)

1) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมโดยฝ่าฝืนมาตรา 5(1)¹⁹⁸ กล่าวคือ จัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายตามพรรคการเมืองที่ถูกยุบพรรคโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะที่แสดงออกอย่างชัดแจ้งว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อย โดยการใช้ความรุนแรง การทำลายทรัพย์สิน การลอบวางเพลิง หรือการกระทำผิดกฎหมายประการอื่น ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000,000 วอนตามมาตรา 22(2)¹⁹⁹

¹⁹⁸ The Assembly and Demonstration Act Article 5 (Ban of Assemblies and Demonstrations)

(1) No one shall hold any assembly, or stage any demonstration, which falls under any of the following subparagraphs:

1. An assembly held or a demonstration staged in an attempt to obtain the achievement of objectives of a political party that has been dissolved by the decision of the Constitutional Court; and

2. An assembly or demonstration which clearly poses a direct threat to public peace and order by inciting collective violence, threats, destruction, arson, etc.

¹⁹⁹ The Assembly and Demonstration Act Article 22 (Penal Provisions)

ในกรณีที่ผู้ใดเข้าร่วมการชุมนุมที่จัดขึ้นโดยฝ่าฝืนมาตรา 5(1) ผู้ชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 500,000 วอน หรือกักกัน หรือการปรับเล็กน้อยตามมาตรา 22(4)²⁰⁰

2) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมโดยฝ่าฝืนมาตรา 6(1)²⁰¹ กล่าวคือจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะโดยไม่ได้แจ้งและยื่นรายงานการจัดการชุมนุมต่อหัวหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในท้องที่มีเขตอำนาจอย่างน้อย 48 ชั่วโมง ก่อนจัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะ ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000,000 วอน

(2) Any person who violates the provisions of Article 5 (1) or 6 (1) or who holds an assembly or stages a demonstration against which a notice of ban has been issued under Article 8 shall be punished by imprisonment for not more than two years or by a fine not exceeding two million won.

²⁰⁰ The Assembly and Demonstration Act Article 22 (Penal Provisions)

(4) Any person who has participated in an assembly or demonstration which violates the provisions of Article 5 (1) even with the knowledge of such fact, shall be punished by imprisonment for not more than six months, a fine not exceeding five hundred thousand won, penal detention or a minor fine.

²⁰¹ The Assembly and Demonstration Act Article 6 (Report, etc. on Outdoor Assembly or Demonstration)

(1) Any person who desires to hold an outdoor assembly or to stage a demonstration shall, from 720 to 48 hours before such assembly or demonstration is held, submit a report on the details in all the following subparagraphs to the chief of the competent police station: Provided, That if two or more police stations have jurisdiction over such assembly or demonstration, such report shall be submitted to the commissioner of the competent regional police agency, and if two or more regional police agencies have jurisdiction over it, such report shall be submitted to the commissioner of the competent regional police agency exercising jurisdiction over the place where it takes place:

1. Objective;
2. Date and time (including hours involved);
3. Place;
4. The following matters concerning the organizer (in the case of an organization, including its representative), the person in charge of liaison, and moderators:
 - (a) Address;
 - (b) Name;
 - (c) Occupation;
 - (d) Contact information;
5. Organizations expected to participate and the estimated number of participants; and
6. Methods of demonstration (including a route map).

ตามมาตรา 22(2) การแจ้งการชุมนุมสาธารณะนั้นเป็นไปเพื่อให้รัฐอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ไม่ได้ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐในการห้ามใช้เสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ²⁰²

3) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของหัวหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในท้องที่มีเขตอำนาจที่ไม่ให้จัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะตามมาตรา 8²⁰³ กล่าวคือ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจรับแจ้งว่าผู้จัดการชุมนุมประสงค์จะจัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจห้ามจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะหากพบว่าการชุมนุมอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยต้องแจ้งต่อผู้จัดการชุมนุมภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่รับการแจ้งขอจัดการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000,000 วอนตามมาตรา 22(2)

4) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมโดยฝ่าฝืนมาตรา 10²⁰⁴ กล่าวคือ จัดการชุมนุมบริเวณที่เปิดโล่งก่อนพระอาทิตย์ขึ้นและหลังพระอาทิตย์ตกโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 วอนตามมาตรา 23²⁰⁵

²⁰² International, A., *Freedom of Peaceful Assembly in South Korea and International Human Rights Standards*, p. 7.

²⁰³ The Assembly and Demonstration Act Article 8 (Notice of Ban of, or Restriction on, Assembly or Demonstration)

(1) The head of the competent police authority who has received the report as provided in Article 6 (1) may, if such outdoor assembly or demonstration as reported to him/her falls under any of the following cases, notify its organizer of the ban of the assembly or demonstration within 48 hours after the receipt of the report: Provided, That in cases where an assembly or demonstration poses a direct threat to public peace and order by inciting collective violence, threats, destruction, arson, etc., he/she may, in respect of the remaining period of such assembly or demonstration, notify its organizer of the ban on the continuation thereof even after a lapse of 48 hours from the receipt of the report:

²⁰⁴ The Assembly and Demonstration Act Article 10 (Hours Prohibited for Outdoor Assembly and Demonstration)

No one may hold any outdoor assembly or stage any demonstration either before sunrise or after sunset: Provided, That the head of the competent police authority may grant permission for an outdoor assembly to be held even before sunrise or even after sunset along with specified conditions for the maintenance of order if the organizer reports the holding of such assembly in advance with moderators assigned for such occasion as far as the nature of such event makes it inevitable to hold the event during such hours.

²⁰⁵ The Assembly and Demonstration Act Article 23 (Penal Provisions)

Any person who violates the main sentence of Article 10 or Article 11, or who violates the ban as provided for in Article 12, shall be punished according to the following classification of offenders:

กรณีที่มีการจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนที่ฝ่าฝืนมาตรา 10 แล้วปรากฏว่ามีผู้ช่วยจัดการชุมนุม ช่วยจัดให้มีการชุมนุมด้วย ผู้ช่วยจัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500,000 วอน หรือกักกัน หรือการปรับเล็กน้อย และหากผู้ชุมนุมเข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วย กฎหมายต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 วอน หรือกักกัน หรือการปรับเล็กน้อย

5) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมโดยฝ่าฝืนมาตรา 11²⁰⁶ กล่าวคือ จัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะภายในรัศมี 100 เมตร ของสถานที่ต้องห้าม เช่น อาคาร รัฐสภา สถานที่พักของประธานาธิบดี สถานที่พักอาศัยของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น ผู้จัดการชุมนุมต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 วอนตามมาตรา 23 หากผู้ช่วยจัดการชุมนุม ช่วยจัดให้มีการชุมนุมโดยฝ่าฝืนมาตรา 11 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน

1. The organizer shall be punished by imprisonment for not more than one year, or by a fine not exceeding one million won;

2. The moderator shall be punished by imprisonment for not more than six months, a fine not exceeding 500,000 won, penal detention, or a minor fine; and

3. A person who participates in an assembly or demonstration with the knowledge of the fact shall be punished by a fine not exceeding 500,000 won, penal detention, or a minor fine.

²⁰⁶ The Assembly and Demonstration Act Article 11 (Places Prohibited for Outdoor Assembly and Demonstration)

No person may hold any outdoor assembly or stage any demonstration anywhere within a 100-meter radius from the boundary of the following office buildings or residences:

1. The National Assembly building, all levels of courts, and the Constitutional Court;
2. The Presidential residence and the official residences of the Speaker of the National Assembly, the Chief Justice of the Supreme Court, and the Chief of the Constitutional Court;

3. The official residence of the Prime Minister: Provided, That the same shall not apply in cases of a parade or procession; and

4. Diplomatic offices or residences of heads of diplomatic missions in Korea: Provided, That the same shall not apply if it is presumed that an assembly or demonstration, which falls under any of the following items, may not interfere with the functions or security of diplomatic offices or residences of heads of diplomatic missions:

(a) Where the assembly or demonstration is not directed at the diplomatic offices or residences of heads of diplomatic missions;

(b) Where the assembly or demonstration would not escalate into a large-scale assembly or demonstration; and

(c) Where the assembly or demonstration takes place on a holiday when diplomatic offices are off duty.

500,000 วอน หรือกักกัน หรือการปรับเล็กน้อย หากผู้ชุมนุมเข้าร่วมการชุมนุมที่ฝ่าฝืนมาตรา 11 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 วอน หรือกักกัน หรือการปรับเล็กน้อย

6) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามมาตรา 14(2)²⁰⁷ กล่าวคือหัวหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในท้องที่มีเขตอำนาจห้ามมิให้ผู้จัดการชุมนุมก่อความรบกวนทางเสียงอย่างรุนแรงต่อผู้อื่น จากการใช้อุปกรณ์ขยายเสียงโดยก่อให้เกิดเสียงรบกวนสูงกว่าค่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนด แล้วผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืน ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 500,000 วอน หรือกักกัน หรือการปรับเล็กน้อยตามมาตรา 24²⁰⁸

7) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 16(4)²⁰⁹ กล่าวคือจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะโดยครอบครอง ใช้ หรือสั่งให้ผู้อื่นใช้ ปืน ระเบิด ดาบ ท่อนเหล็ก ท่อนไม้ ก้อนหิน หรือสิ่งอื่นใดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของผู้อื่น หรือจัดให้มีการชุมนุมในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย เช่น การใช้ความรุนแรง การทำลาย การลอบวางเพลิง เป็นต้น หรือจัดให้มีการชุมนุมโดยฝ่าฝืนวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้ตั้งแต่แรก

²⁰⁷ The Assembly and Demonstration Act Article 14 (Restriction on Use of Loud Speaker, etc.)

(2) If the organizer of any assembly or demonstration is causing harm to others by producing any noise that is beyond the noise levels under paragraph (1), the head of the competent police authority may order the organizer to reduce such noise levels or to suspend the use of such loud speaker, etc. or may take necessary measures, including the temporary seizure of the loud speaker, etc.

²⁰⁸ The Assembly and Demonstration Act Article 24 (Penal Provisions)

Any person who falls under any of the following subparagraphs shall be punished by imprisonment for not more than six months, a fine not exceeding 500,000 won, penal detention or minor fine:

4. A person who violates an order given under Article 14 (2) or who refuses or obstructs necessary measures thereunder; and

²⁰⁹ The Assembly and Demonstration Act Article 16 (Matters to be Observed by Organizers)

(4) The organizer of an assembly or demonstration shall not commit any act set forth in the following subparagraphs:

1. Bearing or using, or requiring other persons to bear or use, firearms, explosives, swords, iron bars, sticks, stones, or any other implements that may cause danger or harm to the life or physical safety of other persons;

2. Disrupting order by means of violence, threat, destruction, arson, etc.; and

3. Obviously breaching the bounds of the reported objectives, date and time, place, method, etc.

ทั้งวัน เวลา สถานที่ และวิธีการดำเนินการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 วอนตามมาตรา 22(3)²¹⁰

8) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามมาตรา 16(5)²¹¹ กล่าวคือจัดการชุมนุมในบริเวณที่ปิดโดยกระทำการที่เป็นการจูงใจให้ผู้ที่อยู่บริเวณรอบสถานที่จัดให้มีการชุมนุมหรือเดินขบวนสาธารณะมาเข้าร่วมการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 500,000 วอน หรือกักกัน หรือการปรับเล็กน้อยตามมาตรา 24²¹²

ประมวลกฎหมายอาญา (Criminal Act)

1) ความผิดฐานก่อจลาจล (Riot) ตามมาตรา 115²¹³ เป็นกรณีที่บุคคลรวมตัวกันเป็นจำนวนมากและใช้กำลังหรือข่มขู่หรือกระทำการให้เกิดความเสียหาย บุคคลเหล่านั้นกระทำความผิดฐานก่อจลาจลต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 15,000,000 วอน

2) ความผิดฐานกีดขวางเส้นทางจราจรตามมาตรา 185²¹⁴ เป็นกรณีที่บุคคลใดทำให้เสียหาย ทำลาย หรือกีดขวางถนน ทางน้ำ สะพาน หรือกีดขวางเส้นทางที่ใช้ในการจราจรใด ๆ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 15,000,000 วอน ผู้เข้าร่วมการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะอาจต้องรับผิดจากการกระทำที่ไปกีดขวางเส้นทางจราจรดังกล่าว

²¹⁰ The Assembly and Demonstration Act Article 22 (Penal Provisions)

(3) Any person who violates the provisions of Article 5 (2) or 16 (4) shall be punished by imprisonment for not more than one year or by a fine not exceeding one million won.

²¹¹ The Assembly and Demonstration Act Article 16 (Matters to be Observed by Organizers)

(5) The organizer of an indoor assembly shall not commit any such acts as may attract outdoor participation from the surrounding neighborhood, including the setting up of a loud speaker, etc.

²¹² The Assembly and Demonstration Act Article 24 (Penal Provisions)

Any person who falls under any of the following subparagraphs shall be punished by imprisonment for not more than six months, a fine not exceeding 500,000 won, penal detention or minor fine:

5. A person who violates Article 16 (5), 17 (2), 18 (2) or 20 (2).

²¹³ Criminal Act Article 115 (Riot) Persons who assemble in large numbers and use violence or intimidation or take destructive action shall be punished by imprisonment or imprisonment without prison labor for at least one year up to ten years or by a fine not exceeding fifteen million won.

²¹⁴ Criminal Act Article 185 (General Obstruction of Traffic) A person who damages, destroys or blocks a road, water-way, or bridge, or obstructs traffic by other means, shall be punished by imprisonment for not more than ten years or by a fine not exceeding fifteen million won.

3) ความผิดฐานกีดขวางเส้นทางเดินเรือ หรือเครื่องบิน หรือรถไฟตามมาตรา 186²¹⁵ เป็นกรณีที่บุคคลใดทำให้เสียหาย ทำลายทางรถไฟ หรือกีดขวางเส้นทางเดินทางของรถไฟ เรือ หรือเครื่องบิน บุคคลนั้นต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำอย่างน้อย 1 ปี และหากปรากฏว่าผู้ใดเตรียมการหรือสมคบกันเพื่อไปกระทำความผิดตามมาตรา 186 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี

4) ความผิดฐานทำให้เสียหายหรือทำลายทรัพย์สินของบุคคลอื่นตามมาตรา 366²¹⁶ เป็นกรณีที่บุคคลใดทำลาย ทำให้เสียหาย หรือปกปิดทรัพย์สิน ข้อมูล หรือทำให้ทรัพย์สินใดเสื่อมค่าลง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 7,000,000 วอน และหากทรัพย์สินที่ทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำให้เสื่อมค่าลงเป็นทรัพย์สินที่ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ บุคคลนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000,000 วอนตามมาตรา 367²¹⁷

ตัวอย่างของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะแก่ผู้จัดการชุมนุม นาย Han Sang-gyun เป็นผู้นำสมาพันธ์แรงงานเกาหลี (The Leader of the Korean Confederation of Trade Unions) ได้จัดการชุมนุมสาธารณะในประเด็นที่เรือเฟอร์รี่ Sewol ล่ม โดยถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act) มาตรา 11 กล่าวคือจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะภายในรัศมี 100 เมตร ของสถานที่ต้องห้าม ทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจและกีดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 144 และจัดการชุมนุม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²¹⁵ Criminal Act Article 186 (Obstruction of Train and Vessel Traffic) A person who, by damaging or destroying a railroad, light-house or its signal or by any other means, obstructs traffic of a train, electric car, automobile, vessel or aircraft, shall be punished by imprisonment for at least one year.

²¹⁶ Criminal Act Article 366 (Destruction and Damage, etc. of Property) A person who, by destroying, damaging, or concealing another's property document or special media records, such as electromagnetic records, etc., or by any other means, reduces their utility, shall be punished by imprisonment for not more than three years or by a fine not exceeding seven million won.

²¹⁷ Criminal Act Article 367 (Destruction of Structure for Public Use) A person who destroys a structure being used for the public interest, shall be punished by imprisonment for not more than ten years or by a fine not exceeding twenty million won.

โดยกีดขวางการจลาจลตามมาตรา 185²¹⁸ และเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ศาลกลางกรุงโซล (The Seoul Central Court) พิพากษาลงโทษให้นาย Han Sang-gyun ต้องระวางโทษจำคุก 5 ปี²¹⁹

4.2.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)

ประเทศเกาหลีใต้มีการนำหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้ในประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) โดยกำหนดให้นายจ้างต้องรับผิดจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของลูกจ้างในทางการที่จ้าง และนำมาใช้กำหนดความรับผิดทางอาญาปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติมาตรฐานแรงงาน (Labor Standards Act) ที่กำหนดให้ทั้งนายจ้างและลูกจ้างต้องรับโทษทางอาญาจากการกระทำความผิดของลูกจ้าง แต่อย่างไรก็ตามนายจ้างอาจไม่ต้องรับผิดทางอาญาจากการกระทำของลูกจ้าง หากปรากฏว่านายจ้างได้กระทำการใด อันเป็นการป้องกันเพื่อไม่ให้ลูกจ้างไปกระทำความผิดตามสมควรแล้ว²²⁰

นอกจากนี้การกำหนดความรับผิดทางอาญาของบุคคลจากการกระทำของบุคคลอื่นในประเทศเกาหลีใต้ยังปรากฏอยู่ใน Foreign Bribery Prevention Act, Medical Devices Act, Pharmaceutical Affairs Act, Framework Act on the Construction Industry and the Housing Act กรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจต้องรับผิดแทนลูกจ้างที่ประพฤติทุจริตต่อหน้าที่ เช่น ให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของบริษัท การกำหนดความรับผิดให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจจากการกระทำของลูกจ้าง ในกรณีที่ลูกจ้างประพฤติทุจริตไม่ใช่ความรับผิดอย่างเคร่งครัด (Strict Liability) หากผู้ประกอบการธุรกิจแสดงให้เห็นว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลลูกจ้างอย่างเหมาะสมแล้วก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดจากการกระทำทุจริตของลูกจ้าง ประมวลกฎหมายอาญา (Criminal Code) ไม่ได้บัญญัติความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นเอาไว้ ดังนั้นผู้ประกอบการไม่สามารถที่จะรับผิดแทนลูกจ้างภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา²²¹

²¹⁸ Council, H. R., "Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association on His Mission to the Republic of Korea," 9.

²¹⁹ Front Line Defenders, "Case History: Sang-Gyun Han," [Online] Accessed: 9/1/2022. Available from: <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/case-history-sang-gyun-han>

²²⁰ Jaehang Ham and Beatrice H Na HC Elizabeth Yu, Bae, Kim & Lee, LLC, "Employment and Employee Benefits in South Korea: Overview,"(United States: WESTLAW, 2021), p. 20.

²²¹ Norton Rose Fulbright, "Business Ethics and Anti-Corruption Laws: South Korea," [Online] Accessed: 1/11/2021. Available from: <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/23ccb8e5/business-ethics-and-anti-corruption-laws-south-korea>

ประเทศเกาหลีใต้ไม่นำหลักความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้ในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะส่วนใหญ่มักจะกำหนดให้ผู้ลงมือกระทำ ความผิดต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง²²²

ตัวอย่างกรณีที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม ซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน เช่น กรณีของนายPark Lae-goon²²³ ที่อยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมสาธารณะซึ่งเป็นสมาชิกของ The Coalition 4.16 เพื่อเรียกร้องเสรีภาพให้แก่ผู้เสียหายจากกรณีเรือเฟอร์รี่ล่ม จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 300 คน โดยกัปตันและลูกเรือได้ละทิ้งเรือเฟอร์รี่เอาไว้แล้วหลบหนีไปจนรอดชีวิต จึงถูกตั้งข้อหาประมาทเลินเล่ออันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย²²⁴ ในระหว่างที่มีการชุมนุมนายPark Lae-goon ถูกฟ้องในข้อหาจัดให้มีการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำลายทรัพย์สินของสาธารณะ จัดการชุมนุมสาธารณะในลักษณะกีดขวางทางจราจร หมิ่นประมาทและข้อหาอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่นายPark Lae-goon ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือยุ่งให้เกิดความเสียหาย และเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2559 ศาลกลางกรุงโซล (The Seoul Central Court) พิพากษาลงโทษให้นายPark Lae-goon ต้องจำคุกสี่ปีและต้องทำงานบริการชุมชน 160 ชั่วโมง²²⁵

Maina Kiai ผู้รายงานพิเศษขององค์การสหประชาชาติ (UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association) ที่มาเยี่ยมประเทศเกาหลีใต้เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 ได้กล่าวถึงกรณีศาลลงโทษนายPark Lae-goon ไว้ว่าผู้จัดการชุมนุมโดยสงบไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่น²²⁶

²²² Human Rights Council, "Joint Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association and the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions on the Proper Management of Assemblies,"(2016), p. 7.

²²³ Park Lae-goon เป็นบุคคลที่มีความสำคัญในเรื่องการเรียกร้องเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประเทศเกาหลีใต้มาอย่างยาวนานตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ชุมนุมที่กวางจูอันเป็นการชุมนุมที่ทำให้คนในพื้นที่ได้รับความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ อ้างอิงจาก iLaw, "บทเรียนจากกวางจู "ประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกจดจำจะถูกซ้ำรอยเดิม" แหล่งที่มา: <https://iLaw.or.th/node/3896>

²²⁴ BBC, "South Korea Ferry: Court Begins Hearing Evidence," [Online] Accessed: 9/1/2022. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-27972979>

²²⁵ Council, H. R., "Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association on His Mission to the Republic of Korea," 9.

²²⁶ ISHR, "Defender Profile: Park Lae-Goon from South Korea," [Online] Accessed: 9/1/2022. Available from: <http://archived2021.ishr.ch/news/defender-profile-park-lae-goon-south-korea>

ตัวอย่างกรณีที่จำเลยเข้าร่วมการชุมนุมที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้แจ้งการจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ ผู้ชุมนุมกระทำความผิดกีดขวางทางจราจรโดยครอบครองถนนเป็นระยะเวลา 3 ชั่วโมง และผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสลายการชุมนุมสาธารณะของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจอาศัยพระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act) มาตรา 20(2) ในการออกคำสั่งให้สลายการชุมนุมกล่าวคือ เมื่อปรากฏว่าผู้จัดการชุมนุมสาธารณะไม่กระทำการแจ้งการจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะตามมาตรา 6(1) จึงเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการออกคำสั่งสลายการชุมนุม และเมื่อปรากฏว่าบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสลายการชุมนุมบุคคลนั้นต้องระวางโทษตามมาตรา 24²²⁷ เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาของศาลฎีกา (Supreme Court) แสดงให้เห็นว่าผู้ชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง ศาลฎีกาไม่ได้กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม จากคำพิพากษาเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้แจ้งการจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ ดังนั้นผู้จัดการชุมนุมก็ต้องรับผิดชอบจากการไม่แจ้งการชุมนุมตามมาตรา 22(2) อันเป็นการรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง ผู้จัดการชุมนุมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมหรือบุคคลอื่น

4.3 ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ยังไม่ได้ลงนามในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) แต่อย่างไรก็ตามประเทศสิงคโปร์บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธไว้ในรัฐธรรมนูญ (Constitution of the Republic of Singapore) มาตรา 14(1)(b)²²⁸ โดยวางหลักไว้ว่าพลเมืองสิงคโปร์ทุกคนมีสิทธิที่จะรวมตัวกันโดยสงบและปราศจากอาวุธ และให้อำนาจรัฐสภาในการตรากฎหมายจำกัดเสรีภาพดังกล่าวโดยต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ รัฐสภาได้บัญญัติกฎหมาย Public order Act 1958 ขึ้นเพื่อควบคุมการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะโดยให้อำนาจรัฐมนตรีซึ่งรับผิดชอบด้านความมั่นคง ออกประกาศว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ที่อยู่ในภาวะที่อาจเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้น

²²⁷ Supreme Court of Korea, "Supreme Court Decision 2012do14137 Decided March 13, 2014 [Violation of the Assembly and Demonstration Act & General Traffic Obstruction]," [Online] Accessed: 9/1/2022. Available from: https://library.scourt.go.kr/SCLIB_data/decision/2012Do14137.htm

²²⁸ Constitution of the Republic of Singapore Article 14 Freedom of speech, assembly, and association

(1) Subject to clauses (2) and (3) —

(a) every citizen of Singapore has the right to freedom of speech and expression;

(b) all citizens of Singapore have the right to assemble peaceably and without arms; and

(c) all citizens of Singapore have the right to form associations.

ภายในสังคม และเมื่อมีการออกประกาศแล้วผู้บัญชาการตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตามประกาศก็จะมีอำนาจในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในเขตพื้นที่พระราชบัญญัตินี้มีการแก้ไขปรับปรุงมาโดยตลอด โดยมีการเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงในการจัดการกับการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะ และมีบทกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะ²²⁹

ต่อมาได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะเพื่อใช้แทนกฎหมายฉบับเดิม คือพระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) เพื่อควบคุมการชุมนุมหรือการเดินขบวนในที่สาธารณะ 2) เพื่อให้อำนาจที่จำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการจัดกิจกรรมสำคัญ (Special Event) ในประเทศสิงคโปร์ เช่น การประชุมนานาชาติ การจัดงานทั่วไป หรือการจัดการแสดง โดยการรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณพื้นที่จัดงานสำคัญและคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคลที่เข้าร่วมงานสำคัญนั้น และ 3) เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนกฎหมายอื่น ๆ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่สาธารณะ²³⁰ พระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นบทบัญญัติที่กำหนดบทนิยาม กำหนดหลักเกณฑ์และข้อจำกัดการใช้เสรีภาพในการชุมนุม กำหนดวิธีการแจ้งก่อนมีการจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวน กำหนดขั้นตอนในการอนุญาตหรือกำหนดเงื่อนไขก่อนที่จะอนุญาตให้มีการจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวน และกำหนดบทลงโทษทางอาญาหากฝ่าฝืนบทบัญญัติต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับความสงบเรียบร้อยของสังคมมากกว่าเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน สังเกตได้จากหากผู้ใดประสงค์ที่จะจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะจะต้องขออนุญาตต่อผู้บัญชาการตำรวจ ซึ่งถ้าไม่ได้รับอนุญาตก็ไม่สามารถจัดให้มีการชุมนุม แต่ถ้าผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนจัดการชุมนุมผู้จัดการชุมนุมก็ต้องรับโทษทางอาญา ในความเป็นจริงไม่สมควรที่จะกำหนดโทษให้แก่ผู้จัดการชุมนุม หากปรากฏว่าผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมด้วยความสงบแม้ว่าจะจัดการชุมนุมโดยไม่ได้ขออนุญาตก็ตาม การที่ผู้จัดการชุมนุมจะต้องขออนุญาตก่อนจัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะนั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพลเมืองประเทศสิงคโปร์นั้น ไม่ได้มีเสรีภาพในการชุมนุมหรือเดินขบวนสาธารณะอย่างแท้จริง Phil Robertson รอง

²²⁹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, "บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ... ใน เรื่องเสรีที่ 183/2553, หน้า 60.

²³⁰ Public Order Act 2009

ผู้อำนวยการฝ่ายเอเชียของ Human Rights Watch ได้กล่าวไว้ว่ารัฐบาลสิงคโปร์ควรเริ่มรับฟังการ แสดงความคิดเห็นของพลเมืองและไม่ตัดสินว่าการชุมนุมโดยสงบเป็นการก่ออาชญากรรมที่ต้อง ลงโทษ²³¹

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะน้อยมากโดย พิจารณาจากมาตรฐานสากล (Laws on The Right of Peaceful Assembly) เมื่อเปรียบเทียบกับจาก ประเทศทั่วโลก²³²

4.3.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009) ของประเทศ สิงคโปร์ไม่ได้บัญญัติคำนิยามของคำว่า “ผู้จัดการชุมนุม” (Organiser) ไว้โดยตรง แต่บัญญัติ ความหมายของการจัดการชุมนุม (Organising) ไว้ในมาตรา 3(1)²³³ โดยวางหลักไว้ว่าบุคคลที่จัดให้มีการ ชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะให้หมายความถึง บุคคลที่มีความรับผิดชอบในการจัดให้มีการ ชุมนุมหรือการเดินขบวน และให้รวมถึงบุคคลที่ช่วยเหลือส่งเสริมให้มีการชุมนุม รวมกลุ่มการชุมนุม และบุคคลใดที่จะได้รับรายได้จากการขายบัตรผ่านให้แก่ผู้เข้าร่วมการชุมนุมหรือการเดินขบวน แต่ไม่ รวมถึงบุคคลที่ดำเนินการชุมนุมด้วยตนเองหรือเดินขบวนเพียงลำพัง

นอกจากนี้ยังได้กำหนดบทบัญญัติคำนิยามของคำว่า “การชุมนุม” (Assembly) ไว้ในมาตรา 2(1)²³⁴ โดยวางหลักไว้ว่าการชุมนุมหมายถึงการรวมกลุ่มหรือประชุมหารือกันโดยมีวัตถุประสงค์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³¹ Human rights watch, "Singapore: Drop Case against Peaceful Protester," [Online] Accessed: 19/10/2021. Available from: <https://www.hrw.org/news/2017/11/29/singapore-drop-case-against-peaceful-protester>

²³² Law on the right of peaceful assembly worldwide, "Malaysia," [Online] Accessed: 9/12/2021. Available from: <https://www.rightofassembly.info/country/malaysia>

²³³ Public Order Act 2009 Article 3 —(1) In this Act, a reference to a person organising an assembly or a procession is a reference to a person who is responsible for holding, convening, forming or collecting the assembly or procession, and includes —

(a) any person who assists or promotes the holding, convening, forming or collecting of any assembly or procession; and

(b) where any person will receive revenue from the sale (if any) of tickets to the assembly or procession, that person,

but does not include a person carrying on a demonstration by himself or herself or marching alone.

²³⁴ Public Order Act 2009 Article 2 —(1) In this Act, unless the context otherwise requires —

“assembly” means a gathering or meeting (whether or not comprising any lecture, talk, address, debate or discussion) of persons the purpose (or one of the purposes) of which is —

เพื่อให้การสนับสนุนหรือคัดค้านความเห็นหรือการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กลุ่มบุคคลหรือรัฐบาล เพื่อเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์เรื่องใด ๆ เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญ และยังได้ให้ความหมายของ “การประชุมสาธารณะ” (Public Assembly) หมายถึงการประชุมที่จัดขึ้นในสถานที่สาธารณะหรือสถานที่ที่โดยปกติอนุญาตให้ประชาชนเข้าไปในสถานที่นั้นได้ การบัญญัติความหมายของการชุมนุมไม่ได้จำกัดจำนวนบุคคลที่เข้าร่วมในการชุมนุม และไม่จำกัดรูปแบบของการรวมกลุ่มหรือการประชุมหรือของบุคคล ดังนั้น เพียงแค่มีการรวมกลุ่มกันของบุคคลก็อยู่ในความหมายของการชุมนุมตามพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว และมีการบัญญัติคำนิยามของคำว่า การเดินขบวน (Procession) หมายถึง การเดินขบวนโดยไม่คำนึงถึงว่าจะใช้ยานพาหนะด้วยหรือไม่ โดยการเดินขบวนต้องประกอบด้วยการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

การชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009) มาตรา 2(2) ประกอบด้วย 1) การชุมนุมหรือการเดินขบวนที่ไม่ได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการตำรวจ 2) การชุมนุมหรือการเดินขบวนที่ไม่ได้จัดขึ้นตามวัน เวลา สถานที่ หรือเส้นทางตามที่ได้ทำการแจ้งการชุมนุมไว้ 3) การชุมนุมที่ไม่ทำตามเงื่อนไขที่ผู้บัญชาการตำรวจกำหนด 4) การชุมนุมที่จัดขึ้นบริเวณที่ห้ามไม่ให้มีการจัดการชุมนุม แต่อย่างไรก็ตามการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ยังถือเป็นการชุมนุมหรือการเดินขบวนตามคำนิยามภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้

4.3.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม

ความรับผิดทางอาญาของผู้เข้าร่วมการชุมนุมและการเดินขบวนสาธารณะในประเทศสิงคโปร์ นั้น มีกฎหมายหลายฉบับที่นำมาบังคับใช้กับการกระทำของผู้เข้าร่วมชุมนุม อาทิ พระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009) ในส่วนที่สองการประชุมและการเดินขบวน (Assembles and Processions) และประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code) หมวดที่ 8 ความผิดเกี่ยวกับการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งบัญญัติความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการชุมนุม

(a) to demonstrate support for or opposition to the views or actions of any person, group of persons or any government;

(b) to publicise a cause or campaign; or

(c) to mark or commemorate any event,

and includes a demonstration by a person alone for any purpose mentioned in paragraph (a), (b) or (c);

“public assembly” means an assembly held or to be held in a public place or to which members of the public in general are invited, induced or permitted to attend;

หรือการเดินขบวนที่ไปกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ และยังมีพระราชบัญญัติฉบับอื่นที่บัญญัติความรับผิดทางอาญาอันเกิดจากการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะ เช่น พระราชบัญญัติความผิดเล็กน้อยจากการปั่นป่วนความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Miscellaneous Offences (Public Order and Nuisance) Act) และพระราชบัญญัติการปลุกกระดม (Sedition Act)²³⁵ โดยประเภทของโทษทางอาญาที่กำหนดให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมนั้นประกอบไปด้วยโทษจำคุกและโทษปรับ และเมื่อพิจารณาจากโทษปรับทางอาญาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมและการเดินขบวนสาธารณะในประเทศสิงคโปร์ จะเห็นว่ากำหนดอัตราโทษไว้ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับโทษปรับทางอาญาของประเทศอื่น อันมีนัยยะสำคัญว่าประเทศสิงคโปร์ไม่สนับสนุนให้พลเมืองใช้เสรีภาพในการชุมนุม การที่กำหนดอัตราโทษไว้อย่างสูงก็เพื่อที่จะขัดขวางไม่ให้มีการจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะขึ้น

ความรับผิดทางอาญาในพระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009) ได้มีการแบ่งแยกอัตราโทษระหว่างผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมโดยกฎหมายจะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษหนักกว่าผู้ชุมนุม เนื่องจากผู้จัดการชุมนุมต้องมีความรับผิดชอบในการชุมนุมมากกว่าผู้ชุมนุมทั่วไป แต่สำหรับกฎหมายอื่นที่อาจนำมาปรับใช้แก่กรณีที่มีการจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะนั้น ไม่ได้มีการกำหนดอัตราโทษให้แตกต่างกันระหว่างผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมส่วนใหญ่จะเกิดจากการกระทำของตนเอง แต่ก็มีข้อยกเว้นบางประการที่อาจต้องรับผิดทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่น

4.3.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009)

1) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะในพื้นที่ควบคุมโดยที่ผู้จัดการชุมนุมทราบอยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้จัดการชุมนุมได้ทราบตาม มาตรา 15²³⁶ กล่าวคือผู้จัดการชุมนุมเข้าไปจัดการชุมนุมหรือเดินขบวนในพื้นที่ควบคุม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่

²³⁵ Kevin YL Tan & Thio Li-ann, "Constitution Law in Malaysia & Singapore," (Singapore: LexisNexis, 2010), p. 1123.

²³⁶ Public Order Act 2009 Article 15(1) A person who organises an assembly or a procession the holding of which the person knows or ought reasonably to know is prohibited by an order under section 12(1) or 13(1) or a notification under section 13(2) (as the case may be) shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$10,000 or to imprisonment for a term not exceeding 6 months or to both.

รัฐมนตรีออกคำสั่งโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้พื้นที่ใดภายในประเทศสิงคโปร์เป็นเขตต้องห้ามไม่ให้ชุมนุมหรือเดินขบวน ผู้จัดการชุมนุมที่ฝ่าฝืนถือเป็นผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือทั้งจำทั้งปรับ

หากบุคคลใดเข้าร่วมการชุมนุมในพื้นที่ที่ควบคุมโดยที่บุคคลนั้นทราบอยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นได้ทราบ ผู้ที่เข้าร่วมการชุมนุมนั้นถือเป็นผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์

2) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตให้จัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนจากผู้บัญชาการตำรวจตามมาตรา 7 หากผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 16(1)(a)²³⁷

หากเป็นกรณีที่ผู้ชุมนุมเข้าร่วมการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะที่ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนจากผู้บัญชาการตำรวจ ผู้ชุมนุมต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 16(2)(a)

3) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะโดยที่เวลาและวันที่ไม่ตรงกันกับที่ผู้จัดการชุมนุมได้แจ้งไว้ในใบขออนุญาตจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนหรือจัดการเดินขบวนสาธารณะโดยใช้เส้นทางในการเดินขบวนแตกต่างไปจากที่ได้แจ้งไว้ในใบขอ

(2) A person who takes part in an assembly or a procession the holding of which the person knows or ought reasonably to know is prohibited by an order under section 12(1) or 13(1) or a notification under section 13(2) (as the case may be) shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$5,000.

²³⁷ Public Order Act 2009 Article 16 (1) Each person who organises a public assembly or public procession

(a) in respect of which no permit has been granted under section 7 or no such permit is in force, where a permit is required by this Act;

(b) which is held

(i) on a date or at a time which differs from the date or time specified in relation to the assembly or procession in the notice given under section 6; or

(ii) in the case of a procession, along a route which differs from the route specified in relation to the procession in the notice given under section 6; or

(c) which is not in compliance with any condition imposed under section 8(2) on persons organising that assembly or procession,

shall be guilty of an offence and shall, subject to subsection (3), be liable on conviction to a fine not exceeding \$5,000.

อนุญาตจัดให้มีการเดินขบวนตามมาตรา 6 หากผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 16(1)(b)

หากเป็นกรณีที่ผู้ชุมนุมเข้าร่วมการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะที่เวลาและวันที่ไม่ตรงกับที่ผู้จัดการชุมนุมได้แจ้งไว้ในใบขออนุญาตจัดการชุมนุมหรือการเดินขบวน หรือผู้ชุมนุมใช้เส้นทางในการเดินขบวนสาธารณะแตกต่างไปจากที่ผู้จัดการชุมนุมได้แจ้งไว้ในใบขออนุญาตจัดการเดินขบวน ผู้ชุมนุมต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 16(2)(b)

4) ความรับผิดชอบจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้บัญชาการตำรวจกำหนดไว้ ในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจเห็นว่าการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมตามมาตรา 8(2) หากผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 16(1)(c)

หากเป็นกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้บัญชาการตำรวจกำหนดไว้ในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจเห็นว่าการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ผู้ชุมนุมต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 16(2)(c)

ตัวอย่างคำพิพากษาของการชุมนุมสาธารณะ The Million Mask March อันเป็นการชุมนุมที่มีบุคคลสวมใส่หน้ากากเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขที่กลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้อง เช่น เรียกร้องให้เป็นรัฐที่ปลอดทหาร ให้ตำรวจใช้ความรุนแรงต่อประชาชน นอกจากนี้ผู้ชุมนุมได้ประสานงานผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่มีความแพร่หลายมากที่สุด เช่น Facebook Twitter โดยการชุมนุมสาธารณะครั้งนี้จัดขึ้น 24 ชั่วโมง และเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 มีบุคคลถูกจับเนื่องจากจัดการชุมนุมโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยแจ้งข้อหาแก่ผู้จัดการชุมนุมว่าฝ่าฝืนมาตรา 16(1)(a) แห่งพระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009) และเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2557 ศาลได้พิพากษาให้ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษปรับ 1000 ดอลลาร์สิงคโปร์²³⁸

ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code)

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศสิงคโปร์กำหนดความรับผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมไว้ในหมวดที่ 8 โดยบัญญัติคำนิยามของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful

²³⁸ The Straitstimes, "Man Fined for Organising Procession in Support of Million Mask March," [Online] Accessed: 9/1/2022. Available from: <https://www.straitstimes.com/singapore/courts-crime/man-fined-for-organising-procession-in-support-of-million-mask-march>

Assembly) เอาไว้ในมาตรา 141²³⁹ โดยได้กำหนดไว้ว่าเป็นการประชุมของบุคคลตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันต่อต้านการดำเนินการตามกฎหมาย หรือร่วมกันกระทำความผิดอาญา หรือร่วมกันใช้วิธีการบังคับทางอาญาต่อบุคคลใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิครอบครองทรัพย์สินหรือเพื่อขัดขวางการใช้สิทธิของบุคคลอื่น หรือร่วมกันใช้วิธีการบังคับทางอาญาเพื่อบังคับให้บุคคลกระทำในสิ่งที่บุคคลนั้นไม่มีความผูกพันที่ต้องกระทำหรือห้ามไม่ให้บุคคลใดกระทำในสิ่งที่บุคคลนั้นประสงค์ที่จะกระทำ การชุมนุมที่ชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่แรกอาจเปลี่ยนเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายภายหลังได้ และผู้ที่มีความผิดตามหมวดนี้ได้ต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเสียก่อน

1) ความรับผิดจากกรณีเป็นสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 142²⁴⁰ กล่าวคือบุคคลใดทราบข้อเท็จจริงที่ทำให้การชุมนุมใด ๆ เป็นการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยจงใจเข้าร่วมการชุมนุมนั้น หรือดำรงอยู่ในการชุมนุมนั้น ให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 143²⁴¹ หากบุคคลใดเข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยพกพาอาวุธหรือสิ่งอื่นใดที่อาจใช้ได้เหมือนอาวุธ ซึ่งอาจทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตายได้ต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 144²⁴² กล่าวคือต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ หรือเขียน หรือทั้งจำทั้งปรับ

²³⁹ Penal Code Article 141 An assembly of 5 or more persons is designated an “unlawful assembly”, if the common object of the persons composing that assembly is

(a) to overawe by criminal force, or show of criminal force, the Legislative or Executive Government, or any public servant in the exercise of the lawful power of such public servant;

(b) to resist the execution of any law, or of any legal process;

(c) to commit any offence;

(d) by means of criminal force, or show of criminal force, to any person, to take or obtain possession of any property, or to deprive any person of the enjoyment of a right of way, or of the use of water or other incorporeal right of which he is in possession or enjoyment, or to enforce any right or supposed right; or

(e) by means of criminal force, or show of criminal force, to compel any person to do what he is not legally bound to do, or to omit to do what he is legally entitled to do.

²⁴⁰ Penal Code Article 142 Whoever, being aware of facts which render any assembly an unlawful assembly, intentionally joins that assembly, or continues in it, is said to be a member of an unlawful assembly.

²⁴¹ Penal Code Article 143 Whoever is a member of an unlawful assembly, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to 2 years, or with fine, or with both.

²⁴² Penal Code Article 144 Whoever, being armed with any deadly weapon, or with anything which, used as a weapon of offence, is likely to cause death, is a member of an unlawful assembly shall be punished with

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดความรับผิดในกรณีที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไปกระทำความผิด เป็นเหตุให้สมาชิกคนอื่นในการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Common Object) และอยู่ร่วมกันขณะที่ผู้ลงมือกระทำความผิดนั้นต้องร่วมรับผิดกับสมาชิกผู้ซึ่งลงมือกระทำความผิดฐานดังกล่าวตามมาตรา 149²⁴³

2) ความผิดฐานก่อจลาจลตามมาตรา 146²⁴⁴ กล่าวคือเป็นกรณีที่มีการใช้ความรุนแรงภายในการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แล้วการกระทำความผิดเกิดขึ้นจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Common Object) กับสมาชิกคนอื่นในการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย สมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีวัตถุประสงค์เดียวกันต้องร่วมรับผิดจากการกระทำความผิดฐานก่อจลาจล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือเขียนตามมาตรา 147²⁴⁵ หากบุคคลใดก่อจลาจลโดยพกอาวุธหรือสิ่งอื่นใดที่อาจใช้ได้เหมือนอาวุธ ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 148²⁴⁶ กล่าวคือต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือเขียน

3) ความผิดฐานก่อให้เกิดความรำคาญแก่สาธารณชน (Public Nuisance) ตามมาตรา 268²⁴⁷ ที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดฐานนี้คือบุคคลที่กระทำการอันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายหรือความรำคาญแก่ประชาชนทั่วไป หรือต่อบุคคลที่อาศัยหรือครอบครองทรัพย์สินในบริเวณใกล้เคียง หรือทำ

imprisonment for a term which may extend to 5 years, or with fine, or with caning, or with any combination of such punishments.

²⁴³ Penal Code Article 149 If an offence is committed by any member of an unlawful assembly in prosecution of the common object of that assembly, or such as the members of that assembly knew to be likely to be committed in prosecution of that object, every person who, at the time of the committing of that offence, is a member of the same assembly is guilty of that offence.

²⁴⁴ Penal Code Article 146 Whenever force or violence is used by an unlawful assembly or by any member thereof, in prosecution of the common object of such assembly, every member of such assembly is guilty of the offence of rioting.

²⁴⁵ Penal Code Article 147 Whoever is guilty of rioting shall be punished with imprisonment for a term which may extend to 7 years and shall also be liable to caning.

²⁴⁶ Penal Code Article 148 Whoever is guilty of rioting, being armed with a deadly weapon, or with anything which, used as a weapon of offence, is likely to cause death, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to 10 years and shall also be liable to caning.

²⁴⁷ Penal Code Article 268 A person is guilty of a public nuisance, who does any act, or is guilty of an illegal omission, which causes any common injury, danger or annoyance to the public, or to the people in general who dwell or occupy property in the vicinity, or which must necessarily cause injury, obstruction, danger or annoyance to persons who may have occasion to use any public right.

ให้บุคคลใดได้รับบาดเจ็บ ชัดขวางการใช้สิทธิสาธารณะของบุคคลอื่น ผู้กระทำความผิดฐานนี้อาจต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 2,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ และหากผู้กระทำความผิดรู้ว่าการกระทำของตนเองก่อให้เกิดความรำคาญแก่สาธารณะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ปรับไม่เกิน 2,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 290

4) ความผิดฐานดูหมิ่นโดยเจตนาช่วยุให้เกิดการละเมิดต่อความสงบตามมาตรา 504²⁴⁸ กำหนดข้อจำกัดในการพูดเพื่อปกป้องความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยกำหนดให้บุคคลที่จงใจดูหมิ่นและช่วยุให้บุคคลอื่นโดยเจตนาหรือทราบอยู่แล้วว่าน่าจะเป็นไปได้ว่าการช่วยุนั้นจะทำลายความสงบสุขของประชาชนหรือทำให้กระทำความผิดอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 504 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดไว้ค่อนข้างกว้าง แม้ว่ารัฐจะอ้างว่าเป็นไปเพื่อปกป้องความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่การกำหนดความรับผิดดังกล่าวอาจทำให้บุคคลที่กล่าวปราศรัยระหว่างการชุมนุมสาธารณะถูกดำเนินคดีในทางอาญาได้ ทั้ง ๆ ที่คำพูดที่ช่วยุและก่อความวุ่นวายบางประเภท เช่น การวิจารณ์รัฐบาลหรือบุคคลสาธารณะ มีความสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตยและควรได้รับการคุ้มครองแม้ว่าจะไม่ถูกต้องก็ตาม²⁴⁹

พระราชบัญญัติความผิดเล็กน้อยจากการปั่นป่วนความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Miscellaneous Offences (Public Order and Nuisance) Act)

1) ความรับผิดจากกรณีที่บุคคลใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อไปกระทำการจุดไฟเผาวัตถุใด ๆ ที่สร้างความรำคาญ ความวุ่นวาย หรือเป็นอันตรายต่อสาธารณะ หรือใช้ปืนลมหรือขว้างปาก้อนหินใกล้ถนนสาธารณะ ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 6(1)²⁵⁰

²⁴⁸ Penal Code Article 504 Whoever intentionally insults, and thereby gives provocation to any person, intending or knowing it to be likely that such provocation will cause him to break the public peace, or to commit any other offence, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to 2 years, or with fine, or with both.

²⁴⁹ Human Rights Watch, "Kill the Chicken the Scare the Monkeys Suppression of Free Expression and Assembly in Singapore," (United States of America, December 2017): 119.

²⁵⁰ Miscellaneous Offences (Public Order and Nuisance) Act Article 6(1) Any person who sets fire to or burns any material to the annoyance, inconvenience or danger of the public, or negligently or wilfully discharges any firearm or airgun, or throws or discharges any stone or other missile, or sends up any fire balloon or rocket in

2) ความรับผิดจากกรณีที่บุคคลใดไปกระทำความผิดอันส่งผลกระทบต่อทางสาธารณะ โดยการวางหิน อิฐ หรือสิ่งอื่นใดบนทางสาธารณะอันทำให้เกิดการกีดขวางการจราจร หรือทำให้ช่องทางการจราจรลดน้อยลง ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 13(1)(a)²⁵¹

3) ความรับผิดจากกรณีที่บุคคลใดก่อให้เกิดเสียงรบกวนจนก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้อื่นบริเวณทางสาธารณะหรือสถานที่สาธารณะอื่นใด ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดและต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 14(1)²⁵²

4) ความรับผิดจากกรณีที่บุคคลที่จงใจโดยปราศจากข้อแก้ตัวบุกรุกในพื้นที่ที่เป็นของสาธารณะที่ดูแลโดยรัฐบาล หรือสถานที่ที่มีไว้เพื่อให้บรรลุมัตถุประสงค์สาธารณะ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ตามมาตรา 21(1)²⁵³

พระราชบัญญัติการปลุกระดม (Sedition Act)

ลักษณะของการปลุกระดมตามพระราชบัญญัติการปลุกระดมเป็นไปตามมาตรา 3(1)²⁵⁴ กล่าวคือการกระทำที่ทำให้ประชาชนเกิดความเกลียดชัง ดูหมิ่น หรือปลุกเร้าความไม่พอใจต่อรัฐบาล

or near any public road shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$1,000.

²⁵¹ Miscellaneous Offences (Public Order and Nuisance) Act Article 13(1) Any person who commits any of the following offences shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$5,000:

(a) lays any stone, brick or other article on any public road so as to cause an obstruction thereto, or so as to make the use of the road less convenient;

²⁵² Miscellaneous Offences (Public Order and Nuisance) Act Article 14(1) Any person who makes any noise by any instrument or other means in such a manner as to cause or be likely to cause annoyance or inconvenience to the occupier of any premises in the vicinity or to any person lawfully using any public road or in any public place shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$1,000.

²⁵³ Miscellaneous Offences (Public Order and Nuisance) Act Article 21(1) Any person who without satisfactory excuse wilfully trespasses on any ground belonging to the Government or appropriated to public purposes, or in or on any dwelling house or premises or any land or ground attached thereto, or on any boat or vessel, not thereby in any of such cases causing any actual damage, or not causing in the opinion of the Magistrate's Court more than nominal damage, shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$1,000.

²⁵⁴ Sedition Act Article 3(1) A seditious tendency is a tendency

(a) to bring into hatred or contempt or to excite disaffection against the Government;

พยายามทำให้เกิดความเกลียดชังต่อการบริหารงานยุติธรรม สร้างความไม่พอใจให้แก่พลเมืองสิงคโปร์ สร้างความรู้สึกรังไรหรือทำให้รู้สึกไม่พอใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติและความแตกต่างระหว่างชนชั้นของประชากรสิงคโปร์

ความรับผิดจากกรณีที่บุคคลกระทำการเข้าลักษณะของการปลุกกระดม กระทำการหรือพยายามกระทำการหรือเตรียมการหรือสมคบกับผู้อื่นกระทำการบางอย่างอันเป็นการปลุกกระดม ไม่ว่าจะโดยการพูด พิมพ์ หรือขาย หรือเป็นการนำเข้าสู่สิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นการปลุกกระดม บุคคลนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือทั้งจำทั้งปรับ และหากบุคคลใดกระทำความผิดฐานนี้ซ้ำอีกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ตามมาตรา 4(1)²⁵⁵ หากบุคคลใดครอบครองสื่อสิ่งพิมพ์อันมีข้อความเป็นการปลุกกระดมที่อาจนำมาใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดี ศาลสามารถริบหรือทำลายสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นการปลุกกระดมนั้นได้

ในกรณีบุคคลใดครอบครองสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นการปลุกกระดมโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจในการครอบครอง บุคคลนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 18 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือทั้งจำทั้งปรับ หากบุคคลใดกระทำความผิดฐานนี้ซ้ำอีกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3

(b) to excite the citizens of Singapore or the residents in Singapore to attempt to procure in Singapore, the alteration, otherwise than by lawful means, of any matter as by law established;

(c) to bring into hatred or contempt or to excite disaffection against the administration of justice in Singapore;

(d) to raise discontent or disaffection amongst the citizens of Singapore or the residents in Singapore;

(e) to promote feelings of ill will and hostility between different races or classes of the population of Singapore.

²⁵⁵ Sedition Act Article 4(1) Any person who

(a) does or attempts to do, or makes any preparation to do, or conspires with any person to do, any act which has or which would, if done, have a seditious tendency;

(b) utters any seditious words;

(c) prints, publishes, sells, offers for sale, distributes or reproduces any seditious publication; or

(d) imports any seditious publication,

shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction for a first offence to a fine not exceeding \$5,000 or to imprisonment for a term not exceeding 3 years or to both, and, for a subsequent offence, to imprisonment for a term not exceeding 5 years; and any seditious publication found in the possession of that person or used in evidence at his trial shall be forfeited and may be destroyed or otherwise disposed of as the court directs.

ปี ตามมาตรา 4(2)²⁵⁶ หากบุคคลใดครอบครองสื่อสิ่งพิมพ์อันมีข้อความเป็นการปลุกระดมที่อาจนำมาใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดี ศาลสามารถริบหรือทำลายสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นการปลุกระดมนั้นได้

ตัวอย่างคำพิพากษาของ Ong Kian Cheong และ Dorothy Chan Hien Leng ที่ถูกจับกุมในข้อหาฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการปลุกระดม (Sedition Act) โดยการแจกใบปลิวที่มีเนื้อหาในลักษณะที่ใส่ร้ายชาวมุสลิม นอกจากนี้จำเลยทั้งสองยังได้แจกใบปลิวที่เป็นการเผยแพร่คริสต์ศาสนา ศาลจึงพิพากษาว่า ใบปลิวมีแนวโน้มที่สร้างความรู้สึกมุ่นรำยและความเกลียดชังระหว่างศาสนา มีความผิดตามมาตรา 3(1)(e) ต้องระวางโทษจำคุก 8 สัปดาห์ ตามมาตรา 4(1)(c)²⁵⁷

4.3.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)

ประเทศสิงคโปร์มีการนำหลักความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้กับความรับผิดทางแพ่งและความรับผิดทางอาญา โดยการที่จะให้บุคคลใดต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่นนั้นต้องเป็นกรณีที่ผู้ลงมือกระทำความผิดและผู้ที่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน

ความรับผิดทางแพ่งจากการกระทำของบุคคลอื่นของประเทศสิงคโปร์ กำหนดให้ต้องมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกันระหว่างผู้ที่มีส่วนกระทำความผิดและผู้ที่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง แนวคำพิพากษาในประเทศสิงคโปร์ได้วางหลักเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญในการกำหนดให้บุคคลใดรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่นไว้ดังนี้ กล่าวคือต้องปรากฏว่าการกระทำละเมิดเป็นผลมาจากการที่ลูกจ้างกระทำไปในทางการที่จ้าง และการกระทำนั้นกระทำไปเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง และลูกจ้างอยู่ภายใต้การควบคุมของนายจ้างในขณะที่กระทำการละเมิดในระดับหนึ่ง หลักการสำคัญของความรับผิดที่เกิดจากการกระทำโดยละเมิดคือชดใช้เยียวยาค่าเสียหายให้แก่เหยื่อผู้บริสุทธิ์ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าหากลูกจ้างไปกระทำการ

²⁵⁶ Sedition Act Article 4(2) Any person who without lawful excuse has in his possession any seditious publication shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction for a first offence to a fine not exceeding \$2,000 or to imprisonment for a term not exceeding 18 months or to both, and, for a subsequent offence, to imprisonment for a term not exceeding 3 years, and such publication shall be forfeited and may be destroyed or otherwise disposed of as the court directs.

²⁵⁷ Public Prosecutor v. Ong Kian Cheong [2009] SGDC 163

ละเมิดในทางการที่จ้าง นายจ้างย่อมมีแนวโน้มที่จะมีเงินชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายได้มากกว่า ลูกจ้าง²⁵⁸

ตัวอย่างคำพิพากษาของความรับผิดทางแพ่งจากการกระทำของบุคคลอื่น ศาลได้พิจารณาพิพากษาไว้ในกรณีที่ธนาคารสองแห่งเป็นโจทก์ยื่นฟ้องให้บริษัท APBS ชดใช้ค่าเสียหายแทนลูกจ้างจากการฉ้อโกงเงินกู้ อันเป็นการกระทำของลูกจ้าง ซึ่งทั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำฟ้องของธนาคารทั้งสอง เนื่องจากการที่ธนาคารทั้งสองถูกฉ้อโกงนั้นเป็นผลมาจากการที่ธนาคารทั้งสองประมาทเลินเล่อไม่ตรวจสอบให้ดีก่อนที่ปล่อยเงินกู้ให้แก่บริษัท APBS และศาลพิพากษาอีกว่าบริษัท APBS ไม่ควรรับผิดชอบแทนการกระทำของลูกจ้างเนื่องจากการกระทำของลูกจ้างไม่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานของบริษัท และแม้ว่าลูกจ้างจะเป็นผู้จัดการฝ่ายการเงินแต่อย่างไรก็ตามลูกจ้างก็มีอำนาจจัดการในทางการเงินภายในบริษัทที่จำกัดมาก²⁵⁹ จากคำพิพากษาจะเห็นว่าหน้าที่บริษัทจะต้องรับผิดชอบจากการกระทำของลูกจ้างนั้นจะต้องเป็นกรณีการกระทำของลูกจ้างเป็นผลมาจากการที่ลูกจ้างกระทำการไปในทางการที่จ้าง เมื่อลูกจ้างไม่ได้กระทำการตามทางการที่จ้างแล้วลูกจ้างกระทำความผิด บริษัทก็ไม่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของลูกจ้าง

ความรับผิดทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่นของประเทศสิงคโปร์ เป็นกรณีที่ผู้ลงมือกระทำความผิดและผู้ที่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่นต้องมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน กล่าวคือลูกจ้างได้กระทำความผิดไปในทางการที่จ้างและการกระทำนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกิจการของนายจ้างอันทำให้นายจ้างได้รับผลประโยชน์ โดยที่ปรากฏว่าลูกจ้างอยู่ภายใต้การควบคุมของนายจ้าง ในขณะที่ กระทำความผิด ความรับผิดทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่นปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการขายอาหาร (The Sale of Food Act) มาตรา 27(b) ซึ่งกำหนดให้เจ้าของธุรกิจหรือนายจ้างต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดทางอาญาของลูกจ้าง การที่กฎหมายต้องบัญญัติให้นายจ้างต้องรับผิดชอบจากการกระทำของลูกจ้างก็เพื่อต้องการให้ผู้ประกอบธุรกิจมีความระมัดระวังในการดูแลลูกจ้างเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน นอกจากนี้ลูกจ้างส่วนใหญ่เมื่อกระทำความผิดทาง

²⁵⁸ Lawgazette, "Vicarious Liability, Non-Delegable Duty and the Ng Huat Seng Decision," [Online] Accessed: 19/10/2021. Available from: <https://lawgazette.com.sg/feature/vicarious-liability-non-delegable-duty-ng-huat-seng-decision/>

²⁵⁹ Skandinaviska Enskilda Banken AB (Publ), Singapore Branch v Asia Pacific Breweries (Singapore) Pte Ltd [2011]

อาญาแล้ว มักจะไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้จึงมีความจำเป็นต้องนำหลักความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่นมาบังคับใช้แก่กรณีนี้²⁶⁰

ประเทศสิงคโปร์ไม่นำหลักความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้ในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม หลักการทั่วไปกำหนดให้บุคคลใดเป็นผู้ลงมือกระทำ บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 146 กำหนดให้สมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องร่วมรับผิดชอบจากการกระทำความผิดฐานก่อจลาจล หากปรากฏว่าบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกมีการใช้ความรุนแรงภายในการชุมนุมนั้นและสมาชิกทุกคนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และอีกกรณีคือ มาตรา 149 ที่กำหนดให้สมาชิกในการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่นและอยู่ร่วมกันขณะที่ผู้ลงมือกระทำความผิด ต้องร่วมรับผิดชอบกับสมาชิกที่ลงมือกระทำความผิดในฐานความผิดที่ได้กระทำลง ทั้งสองกรณีเป็นการวางหลักให้ผู้เข้าร่วมการชุมนุมทุกคนต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ลงมือ โดยไม่มีการกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม

ตัวอย่างคดีของนาย Jolovan Wham กับพวกอีก 8 คน จัดให้มีการชุมนุม Silent Protest บน MRT เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปีของการจับกุมและกักขังนักเคลื่อนไหวและอาสาสมัครเพื่อสังคมจำนวน 22 คน เมื่อปีพ.ศ. 2530 ตามพระราชบัญญัติความมั่นคงภายใน พ.ศ. 2530 (the Internal Security Act) ผู้ชุมนุมทั้ง 9 คน ร่วมกันปิดตาและถือหนังสือออกใหม่ “1987: Marxist Conspiracy 30 Years On ของสิงคโปร์” ยืนเงียบ ๆ ในรถไฟ จากนั้นพวกเขาก็ถอดผ้าปิดตาออก นั่งในที่นั่งว่างในรถรางอันเป็นการชุมนุมโดยสงบ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 นาย Jolovan Wham ถูกตั้งข้อหาว่าจัดการชุมนุมสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order Act 2009) มาตรา 16(1)(a) ส่วนผู้ร่วมการชุมนุมคนอื่นก็ต้องรับผิดชอบจากการเข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดการชุมนุมสาธารณะ โดยผู้จัดการชุมนุมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม²⁶¹

²⁶⁰ Provide, "Corporate Vicarious Liability: When Are Employers Responsible for Employees' Misdeeds?," [Online] Accessed: 19/10/2021. Available from: <https://www.providecover.com/corporate-vicarious-liability-singapore>

²⁶¹ watch, H. r., "Singapore: Drop Case against Peaceful Protester."

4.4 ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่ยังไม่ได้ลงนามในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) แต่มีการรับรองเสรีภาพในการชุมนุมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งรัฐบาลกลางประเทศมาเลเซีย (Federal Constitution) มาตรา 10(1)(b)²⁶² ระบุว่าพลเมืองทุกคนมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการชุมนุมนี้เป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่พลเมืองทุกคนพึงได้รับและไม่สมควรที่จะถูกละเมิดจากบุคคลอื่น เสรีภาพในการชุมนุมไม่ได้เป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) แต่เป็นสิทธิสัมพัทธ์ (Relative Right) ที่สามารถจำกัดได้โดยอัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยรัฐธรรมนูญแห่งรัฐบาลกลางประเทศมาเลเซียมาตรา 149²⁶³ กำหนดให้รัฐสภาใช้อำนาจออกข้อบังคับ ในกรณีที่มีการชุมนุมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแม้ว่าการจำกัดสิทธินั้นจะกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลก็ตาม²⁶⁴ เนื่องจากหากให้พลเมืองมีเสรีภาพในการ

²⁶² Federal Constitution Article 10 (1) Subject to Clauses (2), (3) and (4)—

- (a) every citizen has the right to freedom of speech and expression;
- (b) all citizens have the right to assemble peaceably and without arms;
- (c) all citizens have the right to form associations.

²⁶³ Federal Constitution Article 149 (1) If an Act of Parliament recites that action has been taken or threatened by any substantial body of persons, whether inside or outside the Federation—

- (a) to cause, or to cause a substantial number of citizens to fear, organized violence against persons or property; or
- (b) to excite disaffection against the Yang di-Pertuan Agong or any Government in the Federation; or
- (c) to promote feelings of ill-will and hostility between different races or other classes of the population likely to cause violence; or
- (d) to procure the alteration, otherwise than by lawful means, of anything by law established; or
- (e) which is prejudicial to the maintenance or the functioning of any supply or service to the public or any class of the public in the Federation or any part thereof; or
- (f) which is prejudicial to public order in, or the security of, the Federation or any part thereof,

any provision of that law designed to stop or prevent that action is valid notwithstanding that it is inconsistent with any of the provisions of Article 5, 9, 10 or 13, or would apart from this Article be outside the legislative power of Parliament; and Article 79 shall not apply to a Bill for such an Act or any amendment to such a Bill.

(2) A law containing such a recital as is mentioned in Clause (1) shall, if not sooner repealed, cease to have effect if resolutions are passed by both Houses of Parliament annulling such law, but without prejudice to anything previously done by virtue thereof or to the power of Parliament to make a new law under this Article.

²⁶⁴ ASMAH CHE WAN, "Unlawful Assembly Law in Malaysia in Regards of Peaceful Assembly Act 2012," (Malaysia: University Teknologi MARA, 18 April 2017), p. 1.

ชุมนุมแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อาจทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นได้ จึงเป็นเหตุที่ต้องให้อำนาจรัฐสภาในการบัญญัติข้อจำกัดในการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของพลเมือง

ก่อนคริสต์ศักราช 2012 ประเทศมาเลเซียไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ แต่มีการนำเอาพระราชบัญญัติตำรวจ (Police Act 1967) ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้กับการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ใดที่ประสงค์จัดการชุมนุมขึ้นต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติตำรวจ กล่าวคือต้องได้รับใบอนุญาตให้จัดการชุมนุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ที่จัดให้มีการชุมนุม โดยใบอนุญาตอาจมีการกำหนดข้อบังคับหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับการชุมนุม และเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยกเลิกใบอนุญาตได้ทุกเมื่อ²⁶⁵ พระราชบัญญัติตำรวจอธิบายการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้ว่าเป็นการชุมนุมที่จัดขึ้นโดยไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือการชุมนุมที่ไม่ทำตามข้อบังคับหรือเงื่อนไขของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ผู้ที่เข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีความผิด โดยบุคคลใดจะอ้างว่าไม่ทราบว่าการชุมนุมที่ตนเองเข้าร่วมเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ เว้นแต่เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์และพิสูจน์ได้ว่าตนเองไม่ได้มีเจตนาเข้าร่วมการชุมนุมตั้งแต่แรก ผู้ที่ต้องรับผิดชอบภายใต้พระราชบัญญัติตำรวจต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตั้งแต่ 2,000 ริงกิต แต่ไม่เกิน 10,000 ริงกิต²⁶⁶ แม้ต่อมาจะมีการยกเลิกการใช้พระราชบัญญัติตำรวจ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยังสามารถจัดการกับการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายผ่านประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) บัญญัติขึ้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2012 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มาแทนที่และยกเลิกมาตรา 27, 27A, 27B และ 27C แห่งพระราชบัญญัติตำรวจ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจควบคุมการชุมนุมสาธารณะมากเกินไปสมควร พระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบมีวัตถุประสงค์สำคัญสองประการคือรับรองเสรีภาพของพลเมืองที่จะจัดให้มีการชุมนุมหรือเข้าร่วมการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และกำหนดขอบอำนาจในการจำกัดขอบเขตการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของพลเมืองเพื่อความปลอดภัย

²⁶⁵ Sharizal Bin Razali, "A Study on the Non-Compliance of Peaceful Assembly under the Peaceful Assembly Act 2012" (Master of Enforcement Law, University Teknologi mara, 2017), p. 13.

²⁶⁶ WAN, A. C., "Unlawful Assembly Law in Malaysia in Regards of Peaceful Assembly Act 2012," 10-11.

ความสงบเรียบร้อยของสังคมและสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น²⁶⁷ โดยการดูแลและจัดระเบียบการชุมนุมสาธารณะต้องมีความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เข้าร่วมชุมนุมกับเสรีภาพของบุคคลอื่น หลังจากนำพระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบมาใช้บังคับ ผู้จัดการชุมนุมก็ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดการชุมนุมสาธารณะอีกต่อไป เพียงแต่มีหน้าที่ในการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบว่าจะจัดการชุมนุมขึ้น แม้ว่าผู้จัดการชุมนุมจะไม่ต้องขออนุญาตเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ในความเป็นจริงแล้วพระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) ก็ยังกำหนดให้ภายหลังจากที่ผู้จัดการชุมนุมแจ้งการจัดการชุมนุมแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถกำหนดข้อห้ามสำหรับการชุมนุมให้เป็นไปด้วยความสงบตามมาตรา 15 ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าก็ไม่มี ความแตกต่างจากการใช้พระราชบัญญัติตำรวจ (Police Act 1967) เท่าไรนัก

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะค่อนข้างน้อยพิจารณาจากมาตรฐานสากล (Laws on The Right of Peaceful Assembly) ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่ไม่ได้รับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบไว้เท่าที่ควรเนื่องจากอยู่ในระดับปานกลางเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศทั่วโลก²⁶⁸

4.4.1 ความหมายของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) ได้บัญญัติความหมายของคำว่า ผู้จัดการชุมนุม (Organizer) ไว้ในมาตรา 3²⁶⁹ โดยวางหลักไว้ว่าผู้จัดการชุมนุมคือบุคคลผู้มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการชุมนุม รวมถึงการจัดการการรวมกลุ่มเพื่อมาชุมนุม หรือบุคคลผู้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้เข้าร่วมการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมต้องมีอายุ 20 ปีขึ้นไปจึงจะสามารถจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะได้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบได้บัญญัติข้อสันนิษฐานการเป็นผู้จัดการชุมนุมกรณีการชุมนุมสาธารณะที่ไม่สามารถระบุตัวผู้จัดการชุมนุมได้อย่างชัดเจนไว้ในมาตรา 19²⁷⁰ กล่าวคือในกรณีที่การชุมนุมจัดขึ้นโดยไม่ได้

²⁶⁷ Razali, S. B., "A Study on the Non-Compliance of Peaceful Assembly under the Peaceful Assembly Act 2012," pp. 13-15.

²⁶⁸ worldwide, L. o. t. r. o. p. a., "Malaysia."

²⁶⁹ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 3 In this Act, unless the context otherwise requires —
"Organizer" means a person who is responsible of an organization of an assembly, including the arranging, convening, collecting or forming of the assembly, or who is responsible for the conduct of an assembly;

²⁷⁰ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 19 If—

(a) an assembly is held at a designated place of assembly;

แจ้งต่อผู้บัญชาการตำรวจตามมาตรา 9(1)²⁷¹ หรือการประชุมที่จัดขึ้นโดยแจ้งต่อผู้บัญชาการตำรวจตามมาตรา 9(1) แต่ระบุตัวตนของผู้จัดการชุมนุมผิด ให้ถือว่าผู้ริเริ่ม นำ โฆษณา สนับสนุน จัด หรือแนะนำให้มีการชุมนุม หรือชักชวน หรือจัดหาผู้เข้าร่วมการประชุมหรือนักพูดสำหรับการชุมนุมเป็นผู้จัดการชุมนุม

การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้จัดการชุมนุมของประเทศมาเลเซีย ศาลจะพิจารณาจากพระราชบัญญัติการประชุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) มาตรา 3 ที่กำหนดค่านิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้ประกอบกับมาตรา 19 กรณีการประชุมสาธารณะที่ไม่สามารถระบุตัวผู้จัดการชุมนุมได้อย่างชัดเจน จากตัวอย่างคำพิพากษา Public Prosecutor v Badrul Hisham bin Shaharin กำหนดให้โจทก์จะต้องเป็นผู้พิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้จัดการชุมนุมตามความในมาตรา 3 จึงจะสามารถกำหนดความรับผิดให้จำเลยจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการแจ้งจัดการชุมนุมสาธารณะตามมาตรา 9(1) ประกอบมาตรา 9(5)²⁷²

4.4.2 ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม

ความรับผิดทางอาญาของผู้เข้าร่วมการประชุมสาธารณะของประเทศมาเลเซียปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการประชุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) และประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code) ความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมส่วนใหญ่จะเกิดจากการกระทำของตนเอง แต่ก็มีข้อยกเว้นบางประการที่อาจต้องรับผิดทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่น โดยต้องมีกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดหรือมีความสัมพันธ์พิเศษบางประการกับผู้ซึ่งมือกระทำความผิด การกำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการประชุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) เป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามที่พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะกำหนด เมื่อพิจารณาประเภทโทษทางอาญาตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุม จะเห็นว่ากำหนดไว้เพียงโทษปรับ และไม่ได้มีการแบ่งแยกอัตราโทษระหว่างผู้จัดการชุมนุมและผู้

(b) an assembly is specified in the Third Schedule;

(c) a notification required under subsection 9(1) was not given; or

(d) a notification required under subsection 9(1) was given but the identity of the organizer stated in the notification is false,

any person who initiates, leads, promotes, sponsors, holds or supervises the assembly, or invites or recruits participants or speakers for the assembly, shall be deemed to be the organizer of the assembly.

²⁷¹ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 9(1) An organizer shall, ten days before the date of an assembly, notify the Officer in Charge of the Police District in which the assembly is to be held.

²⁷² Public Prosecutor v Badrul Hisham bin Shaharin [2018] 8 MLJ 1

ชุมนุมเอาไว้ อีกทั้งไม่ได้กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของผู้ชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 6 แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบต่อทางอาญาในกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ดังนั้นผู้จัดการชุมนุมจึงไม่มีความรับผิดชอบทางอาญาจากการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ดังเช่นตัวอย่างคำพิพากษา Kerajaan Malaysia v Ambiga Sreenevasan & Ors. ศาลพิพากษาโดยวางหลักไว้ว่า วัตถุประสงค์ของการกำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้จัดการชุมนุมตามมาตรา 6(2) คือต้องการคุ้มครองให้พลเมืองใช้เสรีภาพในการจัดการชุมนุมและเข้าร่วมการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ แม้ว่าผู้จัดการชุมนุมในคดีนี้จะไม่กระทำตามมาตรา 6(2)(g) แต่ก็เป็นที่ประจักษ์ว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้จัดการชุมนุมที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นผู้จัดการชุมนุมจึงไม่มีความผิดทางอาญาในการที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว²⁷³

4.4.2.1 กฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบของผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012)

1) ความรับผิดจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่แจ้งการชุมนุมสาธารณะ โดยผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ในการแจ้งว่าประสงค์จะจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะต่อผู้บัญชาการตำรวจในท้องที่ที่จะจัดให้มีการชุมนุมภายใน 10 วันก่อนจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะตามมาตรา 9(1)²⁷⁴ หากผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนไม่แจ้งการชุมนุมภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิตตามมาตรา 9(5)²⁷⁵

ตัวอย่างคำพิพากษาคดี Nik Nazmi bin Nik Ahmad v Public Prosecutor ศาลวางหลักไว้ว่ามาตรา 9(1) ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ต้องแจ้งต่อผู้บัญชาการตำรวจในท้องที่ที่จะจัดให้มีการชุมนุมอย่างน้อย 10 วัน เมื่อประสงค์ที่จะจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ โดย

²⁷³ Razali, S. B., "A Study on the Non-Compliance of Peaceful Assembly under the Peaceful Assembly Act 2012," pp. 24-25.

²⁷⁴ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 9(1) An organiser shall, ten days before the date of an assembly, notify the Officer in Charge of the Police District in which the assembly is to be held.

²⁷⁵ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 9(5) A person who contravenes subsection (1) commits an offence and shall, on conviction, be liable to a fine not exceeding ten thousand ringgit.

ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษทางอาญาจากการไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด แม้ว่าการชุมนุมสาธารณะจะชอบด้วยกฎหมายก็ตาม²⁷⁶

2) ความรับผิดชอบจากกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามข้อจำกัดหรือเงื่อนไขของเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ที่จัดให้มีการชุมนุมกำหนดไว้ เพื่อให้การชุมนุมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและปลอดภัย เมื่อปรากฏว่าผู้บัญชาการตำรวจในท้องที่ที่จะจัดการชุมนุมสาธารณะได้รับแจ้งจากผู้จัดการชุมนุม ว่าผู้จัดการชุมนุมประสงค์จะจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ ผู้บัญชาการตำรวจจะต้องตอบรับการแจ้งภายใน 5 วัน และหากมีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขประการใดเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งให้ผู้จัดการชุมนุมทราบตามมาตรา 14(1)²⁷⁷ โดยผู้บัญชาการตำรวจอาจกำหนดข้อจำกัดหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับการชุมนุมเพื่อให้การชุมนุมเป็นไปด้วยความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของประชาชน รวมถึงปกป้องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นตามมาตรา 15(1)²⁷⁸ แต่อย่างไรก็ตามผู้บัญชาการตำรวจไม่มีอำนาจที่จะห้ามไม่ให้จัดการชุมนุมเพราะมีเพียงหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่การชุมนุมสาธารณะ

ข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่ผู้บัญชาการตำรวจอาจกำหนดได้ตามมาตรา 15(2)²⁷⁹ เช่น วัน เวลา และสถานที่ที่ใช้ในการชุมนุมสาธารณะ กฎระเบียบที่ใช้ในการชุมนุมสาธารณะ หน้าที่ที่ผู้ชุมนุม

²⁷⁶ Nik Nazmi bin Nik Ahmad v Public Prosecutor [2014] 4 MLJ 157

²⁷⁷ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 14(1) The Officer in Charge of the Police District shall respond to the notification under subsection 9(1) within five days of the receipt of the notification and shall, in the response, inform the organizer of the restrictions and conditions imposed under section 15, if any.

²⁷⁸ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 15(1) The Officer in Charge of the Police District may impose restrictions and conditions on an assembly for the purpose of security or public order, including the protection of the rights and freedoms of other persons.

²⁷⁹ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 15(2) The restrictions and conditions imposed under this section

may relate to—

- (a) the date, time and duration of assembly;
- (b) the place of assembly;
- (c) the manner of the assembly;
- (d) the conduct of participants during the assembly;
- (e) the payment of clean-up costs arising out of the holding of the assembly;
- (f) any inherent environmental factor, cultural or religious sensitivity and historical significance of the place of assembly;
- (g) the concerns and objections of persons who have interests; or

พึงกระทำในระหว่างที่มีการชุมนุม หากปรากฏว่าบุคคลใดไม่กระทำการตามที่ผู้บัญชาการตำรวจกำหนดไว้ตามมาตรา 15(1) ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิตตามมาตรา 15(3)²⁸⁰

พระราชบัญญัติการชุมนุมโดยสงบ (The Peaceful Assembly Act 2012) กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 6(2)(a)(b)(c)(e)(f)(g)(h)(i)(j) แต่ไม่ได้กำหนดบทลงโทษไม่ว่าในทางแพ่งหรือทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมที่ไม่กระทำการตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นหากผู้จัดการชุมนุมไม่ทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดก็ไม่มีควมรับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 6(2)(d) กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่แจ้งต่อผู้บัญชาการตำรวจ 10 วันก่อนจัดให้มีการชุมนุมตามมาตรา 9(1) หากผู้จัดการชุมนุมฝ่าฝืนไม่ทำตามกฎหมายกำหนด ต้องรับโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิตตามมาตรา 9(5) หรือเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งว่าจะมีการจัดการชุมนุมขึ้นและได้กำหนดข้อจำกัดหรือเงื่อนไขสำหรับการชุมนุมแล้ว แต่ผู้จัดการชุมนุมไม่กระทำการตามข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกำหนด ผู้จัดการชุมนุมต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิตตามมาตรา 15(3)

3) ความรับผิดชอบจากกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจออกคำสั่งให้สลายการชุมนุมสาธารณะตามมาตรา 21(1)²⁸¹ แล้วปรากฏว่ามีผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามที่เจ้าหน้าที่ตำรวจออกข้อบังคับต้องระวางโทษ

(h) any other matters the Officer in Charge of the Police District deems necessary or expedient in relation to the assembly.

²⁸⁰ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 15(3) Any person who fails to comply with any restrictions and conditions under this section commits an offence and shall, conviction, be liable to a fine not exceeding ten thousand ringgit.

²⁸¹ The Peaceful Assembly Act 2012 Article 21(1) A police officer may issue an order to disperse in the following circumstances:

- (a) the assembly is held at a prohibited place or within fifty metres from the limit of a prohibited place;
- (b) the assembly is or has become a street protest;
- (c) any person at the assembly does any act or makes any statement which has a tendency to promote feelings of ill-will or hostility amongst the public at large or does anything which will disturb public tranquility;
- (d) any person at the assembly commits any offence under any written law;
- (e) the participants did not or do not comply with the restrictions and conditions imposed under section 15; or
- (f) the participants are engaging in, or about to engage in, unlawful or disorderly conduct or violence towards persons or property.

ปรับไม่เกิน 20,000 ริงกิตตามมาตรา 21(3)²⁸² การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถออกคำสั่งสลายการชุมนุมต้องปรากฏว่ามีสถานการณ์ดังต่อไปนี้ มีการจัดการชุมนุมสาธารณะบริเวณที่ห้ามจัดการชุมนุม มีผู้ชุมนุมกระทำการที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิด หรือมีผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 15 เป็นต้น

4) ความรับผิดชอบจากกรณีที่ไม่ได้เป็นพลเมืองมาเลเซียแล้วทำการจัดให้มีการชุมนุมหรือเข้าร่วมการชุมนุม หรือจัดให้มีการชุมนุมหรือเข้าร่วมการชุมนุมที่จัดขึ้นในบริเวณที่ต้องห้ามไม่ให้มีการจัดการชุมนุมและจัดการชุมนุมในรัศมีห้าสิบลเมตรจากพื้นที่ต้องห้าม หรือผู้ใดเข้าร่วมการเดินขบวนบนถนน หรือเป็นบุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปีจัดให้มีการชุมนุม หรือบุคคลที่เป็นเด็กแล้วเข้าร่วมการชุมนุม นอกเหนือจากการชุมนุมที่ให้เด็กเข้าร่วมได้ตามตารางที่สองท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ ตามมาตรา 4(2) ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิตตามมาตรา 4(3) และหากบุคคลใดที่กระทำความผิดโดยจัดหาเด็กหรือนำเด็กเข้ามาเข้าร่วมการชุมนุม ที่ไม่ใช่การชุมนุมที่ให้เด็กเข้าร่วมได้ตามตารางที่สองท้ายพระราชบัญญัติ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 20,000 ริงกิตตามมาตรา 4(4)

ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code)

ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศมาเลเซียไม่ได้กำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมโดยตรง แต่กำหนดความรับผิดในลักษณะของผู้ที่เป็นสมาชิกเข้าร่วมการชุมนุมซึ่งผู้จัดการชุมนุมก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิก ซึ่งหากผู้จัดการชุมนุมกระทำการใดฝ่าฝืนบทบังคับของกฎหมายก็ต้องรับโทษ เช่น กรณีที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

ประมวลกฎหมายอาญาให้คำนิยามของคำว่าชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้ในมาตรา 141 ความว่าการชุมนุมของบุคคลตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันต่อต้านการดำเนินการตามกฎหมาย หรือร่วมกันกระทำความผิดอาญา หรือร่วมกันใช้วิธีการบังคับทางอาญาต่อบุคคลใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิครอบครองทรัพย์สิน หรือเพื่อขัดขวางการใช้สิทธิของบุคคลอื่น หรือร่วมกันใช้วิธีการทางอาญาเพื่อบังคับให้บุคคลกระทำในสิ่งที่บุคคลนั้นไม่มีความผูกพันที่ต้องกระทำ หรือห้ามไม่ให้บุคคลใดกระทำในสิ่งที่บุคคลนั้นประสงค์ที่จะกระทำ ประมวลกฎหมายอาญาได้อธิบาย

²⁸² The Peaceful Assembly Act 2012 Article 21(3) Any person who fails to comply with the order issued under this section commits an offence and shall, on conviction, be liable to a fine not exceeding twenty thousand ringgit.

เพิ่มเติมไว้ว่าการชุมนุมที่ชอบด้วยกฎหมายอาจเปลี่ยนแปลงเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้หากการชุมนุมเข้าลักษณะของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา

1) ความรับผิดจากกรณีเป็นสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 142²⁸³ บุคคลใดที่เจตนาเข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยทราบข้อเท็จจริงอยู่แล้วว่าการชุมนุมนั้นมีวัตถุประสงค์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุคคลนั้นถือเป็นสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุคคลที่เป็นสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 143²⁸⁴ หากบุคคลใดที่เข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยพกพาอาวุธหรือสิ่งอื่นใดที่อาจใช้ได้เหมือนอาวุธต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 144²⁸⁵

2) ความผิดฐานก่อจลาจล (Riot) หากปรากฏว่าสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่นของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายใช้กำลังหรือใช้ความรุนแรงในระหว่างการชุมนุม สมาชิกทุกคนของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีความผิดฐานก่อจลาจลตามมาตรา 146²⁸⁶ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 147²⁸⁷ และหากปรากฏว่าสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเข้าร่วมการก่อจลาจลโดยพกพาอาวุธหรือสิ่งอื่นใดที่อาจใช้ได้เหมือนอาวุธ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 148²⁸⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁸³ Penal Code Article 142 Whoever, being aware of facts which render any assembly an unlawful assembly, intentionally joins that assembly, or continues in it, is said to be a member of an unlawful assembly.

²⁸⁴ Penal Code Article 143 Whoever is a member of an unlawful assembly, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to six months or with fine or with both.

²⁸⁵ Penal Code Article 144 Any person who attends, takes part in or is found at any unlawful assembly and who has in his possession at such assembly any firearm, ammunition, explosive, corrosive, injurious or obnoxious substance, stick, stone or any weapon or missile capable of use as a weapon of offence shall be punished with imprisonment for a term which may extend to two years or with fine or with both.

²⁸⁶ Penal Code Article 146 Whenever force or violence is used by an unlawful assembly or by any member thereof, in prosecution of the common object of such assembly, every member of such assembly is guilty of the offence of rioting.

²⁸⁷ Penal Code Article 147 Whoever is guilty of rioting shall be punished with imprisonment for a term which may extend to two years or with fine or with both.

²⁸⁸ Penal Code Article 148 Any person who attends, takes part in or is found at any riot and who has in his possession at such riot any firearm, ammunition, explosive, corrosive, injurious or obnoxious substance, stick,

3) ความผิดฐานทะเลาะวิวาท (Affray) ตามมาตรา 159²⁸⁹ กำหนดให้การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปทะเลาะวิวาทกันในที่สาธารณะอันเป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อย ถือว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดฐานทะเลาะวิวาทตามต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 ริงกิต หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 160²⁹⁰ และมาตรา 290²⁹¹ กำหนดว่าหากปรากฏบุคคลใดกระทำการอันเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของสาธารณะนอกเหนือจากความรับผิดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาระดับนี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

4) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (Mischief) ตามมาตรา 425²⁹² เป็นการที่บุคคลใดเจตนาก่อให้เกิดความเสียหาย หรือทำลายแก่สาธารณะ หรือแก่บุคคลใด หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินใด หรือทำให้สิ่งใดเสื่อมคุณค่าหรือเสื่อมประโยชน์ การทำให้เสียทรัพย์ไม่จำเป็นต้องกระทำต่อเจ้าของทรัพย์สิน กล่าวคือเพียงมีเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายหรือทำลายทรัพย์สินก็ถือว่ากระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์แล้ว โดยไม่ต้องพิจารณาว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในความครอบครองของเจ้าของทรัพย์หรือไม่ บุคคลใดกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 426²⁹³

หากบุคคลใดเจตนากระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์โดยกระทำการต่อการขนส่งสาธารณะ ด้วยการกระทำให้เสียหายหรือทำลาย รถไฟ รถตู้ รถบรรทุก หรือการขนส่งสาธารณะรูปแบบใด ๆ บุคคลนั้นกระทำความผิดฐานทำให้การขนส่งสาธารณะเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่

stone or any weapon or missile capable of use as a weapon of offence shall be punished with imprisonment for a term which may extend to five years or with fine or with both.

²⁸⁹ Penal Code Article 159 When two or more persons, by fighting, in a public place, disturb the public peace, they are said to “commit an affray”.

²⁹⁰ Penal Code Article 160 Whoever commits an affray shall be punished with imprisonment for a term which may extend to six months, or with fine which may extend to one thousand ringgit or with both.

²⁹¹ Penal Code Article 290 Whoever holds out any threat of injury to any person for the purpose of inducing that person to refrain or desist from making a legal application, for protection against any injury, to any public servant legally empowered as such to give such protection or to cause such protection to be given, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to one year or with fine or with both.

²⁹² Penal Code Article 425 Whoever, with intent to cause, or knowing that he is likely to cause, wrongful loss or damage to the public or any person, causes the destruction of any property, or any such change in any property, or in the situation thereof, as destroys or diminishes its value or utility, or affects it injuriously, commits “mischief”.

²⁹³ Penal Code Article 426 Whoever commits mischief shall be punished with imprisonment for a term which may extend to five years or with fine or with both.

เกิน 20 ปี หรือปรับ หรือเฆี่ยนตามมาตรา 430A²⁹⁴ หรือหากบุคคลใดเจตนากระทำความผิดฐานทำให้เสียหายโดยกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ถนนสาธารณะ สะพาน คลอง หรือแม่น้ำ ต้องระวางโทษไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 431²⁹⁵ หรือบุคคลใดกระทำให้เกิดความเสียหายแก่สายโทรศัพท์ สายที่ใช้ในการส่งสัญญาณ หรือสายไฟด้วยวิธีการตัดหรือทำให้เสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามมาตรา 431A²⁹⁶

4.4.2.2 กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม (Vicarious Liability)

ประเทศมาเลเซียมีการนำหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้กับความรับผิดทางแพ่งและความรับผิดทางอาญา โดยการที่จะให้บุคคลใดต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นนั้นต้องเป็นกรณีที่ผู้ลงมือกระทำความผิดและผู้ที่จะต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน

ความรับผิดทางแพ่งจากการกระทำของบุคคลอื่นของประเทศมาเลเซีย นำมาใช้ในการกระทำละเมิดทางแพ่งซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยลูกจ้างไปกระทำละเมิดในทางการที่จ้างเป็นเหตุให้นายจ้างต้องรับผิดจากการกระทำของลูกจ้าง สาเหตุที่ต้องกำหนดให้นายจ้างต้องรับผิดจากการกระทำของลูกจ้างเนื่องจากนายจ้างมีความจำเป็นต้องควบคุมดูแลความเป็นไปของลูกจ้าง นายจ้างเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้าง ดังนั้นนายจ้างก็ต้องรับผิดจากการกระทำของลูกจ้าง เมื่อนายจ้างเป็นผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้างแล้วนายจ้างก็ต้องรับมือกับความเสียหายที่อาจเกิดความเสียหายจากการทำงานของลูกจ้างด้วย จากตัวอย่างคำพิพากษาคดี Chemical Industries Ltd v Shatwell ศาลได้วางหลักไว้ว่าการที่จะกำหนดให้บุคคลใดรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นนั้นต้องพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การที่ผู้นำเป็น

²⁹⁴ Penal Code Article 430A Whoever commits mischief by doing any act with intent or with the knowledge that such act is likely to obstruct, upset, overthrow, injure or destroy any railway engine, train, tender, carriage, truck or any form of public transportation, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to twenty years, and shall also be liable to fine or to whipping.

²⁹⁵ Penal Code Article 431 Whoever commits mischief by doing any act which renders, or which he knows to be likely to render, any public road, bridge, navigable river, or navigable channel, natural or artificial, impassable or less safe for travelling or conveying property, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to five years or with fine or with both.

²⁹⁶ Penal Code Article 431A Whoever commits mischief by cutting or injuring any electric telegraph cable, wire, line, post, instrument or apparatus for signalling, shall be punished with imprisonment for a term which may extend to two years or with fine or with both.

คนสั่งการให้ผู้รับใช้ไปกระทำการบางอย่างเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อผู้นำสั่งการไปแล้วหากผู้รับใช้ไปกระทำการใดให้เกิดความเสียหาย ผู้นำก็ต้องรับผิดชอบจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำเหล่านั้น²⁹⁷

ความรับผิดทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่นของประเทศมาเลเซีย นำมาใช้กับกรณีที่บริษัทรับผิดชอบทางอาญาแทนลูกจ้างภายในบริษัท การที่บริษัทกำหนดหน้าที่ให้แก่ลูกจ้างภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของบริษัทและปรากฏว่าลูกจ้างไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับของบริษัท เช่นนี้บริษัทต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของลูกจ้างโดยบริษัทสามารถปฏิเสธความรับผิดได้หากปรากฏว่าใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอแล้วในการดูแลลูกจ้าง ความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นในกฎหมายอาญาไม่ได้เป็นความรับผิดโดยเด็ดขาด (Strict Liability) ซึ่งบริษัทสามารถปฏิเสธความรับผิดได้หากพิสูจน์ว่าตนเองได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอแล้วแต่ก็ยังมีความเสียหายเกิดขึ้น²⁹⁸

นอกจากนี้หลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มักจะนำมาใช้กับผู้ประการธุรกิจเกี่ยวกับการบริการสาธารณะกล่าวคือธุรกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อสาธารณชน โดยนายจ้างต้องรับผิดชอบจากการกระทำผิดของลูกจ้างในทางการที่จ้าง แม้ว่าลูกจ้างจะกระทำการบางอย่างไปโดยไม่ได้รับอนุญาตก็ตาม ผู้ที่จะรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่นได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์พิเศษกับผู้ลงมือกระทำความผิด ซึ่งความสัมพันธ์ที่อาจนำหลักการนี้มาปรับใช้ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างหุ้นส่วนบริษัท ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของยานพาหนะกับผู้ถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้ใช้ยานพาหนะ เป็นต้น²⁹⁹

ประเทศมาเลเซียไม่นำหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้ในการกำหนดความรับผิดทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมแต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149³⁰⁰ ได้นำหลักการรับผิดจากการกระทำของบุคคล

²⁹⁷ Ahmad Masum, "Analysis of the Tests Developed by the Courts in Determining the Existence of an Employee or an Independent Contractor Relationship in the Imposition of Vicarious Liability in Malaysia," *Pertanika Journal* Vol. 22 (2014): 100-101.

²⁹⁸ Legal plus, "Extent of Responsibilities of Corporate Organisations for Bribery Acts of Their Employees," [Online] Accessed: 25/10/2021. Available from: <https://www.legalplus.com.my/extent-of-responsibilities-of-corporate-organisations-for-bribery-acts-of-their-employees/>

²⁹⁹ Hanim kamaruddin, "Vicarious Liability," [Online] Accessed: 25/10/2021. Available from: <https://www.slideshare.net/surrenderyourthrone/tort-vicarious-liability-152306021>

³⁰⁰ Penal Code Article 149 If an offence is committed by any member of an unlawful assembly in prosecution of the common object of that assembly, or such as the members of that assembly knew to be likely

อื่น (Vicarious Liability) มาใช้ โดยวางหลักให้สมาชิกการประชุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful Assembly) ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของสมาชิกคนอื่นที่ลงมือกระทำโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Common Object) กับสมาชิกการประชุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายคนอื่น หรือเป็นการกระทำที่สมาชิกทราบว่าจะไปกระทำความผิด สมาชิกที่อยู่ในขณะที่ความผิดเกิดขึ้นต้องรับผิดชอบจากการกระทำของสมาชิกที่ลงมือกระทำความผิด ซึ่งหลักการตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149 กำหนดให้สมาชิกของการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องรับผิดชอบจากการกระทำของสมาชิกคนอื่น โดยไม่ได้กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมแต่อย่างใด³⁰¹

ตัวอย่างคำพิพากษาของศาลได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิสูจน์ว่าบุคคลใดเป็นสมาชิกการประชุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 141 ประกอบมาตรา 142 ดังต่อไปนี้ ผู้ถูกกล่าวหาต้องเป็นสมาชิกการประชุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ความผิดต้องกระทำลงโดยหนึ่งในสมาชิกการประชุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสมาชิกทุกคนมีวัตถุประสงค์เดียวกัน (Common Object) โดยวัตถุประสงค์นั้นคือต้องการทำร้าย Sarawanan สมาชิกการประชุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทุกคนทราบว่า การทำร้ายอาจจะทำให้ Sarawanan ตาย ดังนั้นสมาชิกทุกคนจึงต้องรับผิดชอบจากการกระทำความผิดของผู้ลงมือตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149 การกระทำที่แสดงให้เห็นว่าสมาชิกทุกคนมีวัตถุประสงค์ร่วมกันก็คือ ในที่เกิดเหตุสมาชิกทุกคนพกพาอาวุธและมุ่งเข้าทำร้ายเฉพาะ Sarawanan และการที่จำเลยที่ 5 ไม่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดในฐานะของสมาชิกของการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นเพราะว่าจำเลยที่ 5 ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์อันเป็นกรณีที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่น³⁰²

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซียต่างก็มีกฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งสี่ประเทศให้ความสำคัญในเรื่องเสรีภาพในการชุมนุมในระดับที่แตกต่างกันโดยประเทศเกาหลีใต้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมในระดับมากที่สุด ส่วนประเทศสิงคโปร์นั้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมน้อยที่สุดโดยพิจารณาจากการรับรองเสรีภาพในการชุมนุมตามมาตรฐานสากล เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าการกำหนดค่านิยมคำว่าผู้จัดการชุมนุมของทั้งสี่

to be committed in prosecution of that object, every person who, at the time of the committing of that offence, is a member of the same assembly, is guilty of that offence.

³⁰¹ Public Prosecutor v Hemanathan a/l Ramachandran & Ors [2019] MLJU 217

³⁰² Pendakwa Raya v Thurairaj a/l Arulnathan [2009] MLJU 467

ประเทศสามารถสรุปความได้ว่าผู้จัดการชุมนุมเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในการชุมนุมสาธารณะ รวมถึงต้องมีพฤติกรรมที่ทำให้ผู้ชุมนุมเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดการชุมนุม นอกจากนี้จากการศึกษาไม่พบว่ามีกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะของประเทศใด ที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม

บทที่ 5

บทวิเคราะห์ความเหมาะสมของการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่ เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

เมื่อได้ศึกษาการกำหนดความรับผิดชอบของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง ศึกษาโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญารวมถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่น และศึกษาความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย ในบทนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาในสองประเด็น ประเด็นที่หนึ่ง พิจารณาเกี่ยวกับคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ประเด็นที่สอง พิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพิจารณาร่วมกันเพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาย่างเหมาะสม

5.1 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

การชุมนุมสาธารณะเป็นการแสดงออกทางความคิดและเป็นการใช้สิทธิในการเรียกร้อง เพื่อให้ได้ตามข้อเรียกร้องซึ่งอาจกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ จึงจำเป็นต้องมีผู้จัดการชุมนุมที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการชุมนุมสาธารณะให้อยู่ภายใต้ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการชุมนุมที่ไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่เดิมไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศไทยที่กำหนดคำนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุม มีเพียงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่สามารถอธิบายได้ว่าผู้จัดการชุมนุมมีคุณลักษณะอย่างไร ซึ่งอาจเรียกได้หลายรูปแบบ เช่น แกนนำ หัวหน้าการชุมนุมหรือผู้จัดการชุมนุม เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายที่นำมาปรับใช้กับผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะก็ไม่ได้มีบทบัญญัติกำหนดความรับผิดชอบให้แก่ผู้จัดการชุมนุมแยกออกมาจากผู้ชุมนุม โดยกฎหมายเห็นว่าผู้จัดการชุมนุมอยู่ในฐานะเป็นผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะเช่นเดียวกับผู้ชุมนุม

ก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมฉบับใดกำหนดนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุม จึงต้องพิจารณาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา โดยศาลได้วางหลักว่าผู้จัดการชุมนุมต้องเป็นบุคคลที่มีพฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ชุมนุมทราบว่าตนเองเป็นผู้จัดการชุมนุม และเป็นบุคคลที่สามารถดูแลและควบคุมผู้ชุมนุมได้ ดังเช่น คดีที่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติร่วมกันเดินทางไปขัดขวางการประชุมสุดยอดอาเซียน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลที่เป็นผู้จัดการชุมนุมต้องมีพฤติการณ์ดังต่อไปนี้

1) ผู้จัดการชุมนุมต้องอยู่ในฐานะผู้ชี้แนะโดยมีอำนาจชี้แนะผู้ชุมนุมให้ปฏิบัติตามคำสั่ง เช่น สามารถสั่งการให้ผู้ชุมนุมเคลื่อนย้ายการประชุมหรือกระทำการใดภายใต้วัตถุประสงค์ของการชุมนุมสาธารณะ

2) ผู้จัดการชุมนุมต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยของผู้ชุมนุม และมีหน้าที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการดูแลการประชุมสาธารณะ

กรณีที่ผู้ชุมนุมมีพฤติการณ์ขึ้นไปอยู่บนรถขยายเสียงโดยไม่ได้ทำการปราศรัยผ่านเครื่องขยายเสียงโดยพูดจาปลุกปั่น ยุยง หรือชักชวนให้ผู้ชุมนุมกระทำการใด ศาลวางหลักให้บุคคลนั้นไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุม เมื่อพิเคราะห์แล้วผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่บุคคลเพียงยืนอยู่บนรถขยายเสียง โดยไม่ได้กระทำการปราศรัยต่อผู้ชุมนุม เป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริง กล่าวคือบุคคลนั้นไม่ได้มีความสามารถในการควบคุม หรือสั่งการผู้ชุมนุมให้ไปกระทำการใด ๆ จากคำพิพากษาแสดงให้เห็นว่าศาลไม่ได้ตีความอย่างกว้างในการพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้จัดการชุมนุม แต่พิจารณาตามความเป็นจริงว่าบุคคลนั้นแสดงตนต่อสาธารณชนหรือไม่ว่าตนเองเป็นผู้จัดการชุมนุม

ต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการประชุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กฎหมายได้กำหนดคำนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุม และได้กำหนดหน้าที่ รวมถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมแยกออกจากการเป็นผู้ชุมนุม แสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคคลใดอยู่ในฐานะของผู้จัดการชุมนุมย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นมา นอกจากนี้ผู้จัดการชุมนุมยังมีภาระในการรับผิดชอบทางอาญาหากฝ่าฝืนบทบัญญัติในพระราชบัญญัติฉบับนี้อีกด้วย โดยความรับผิดชอบทางอาญานั้นไม่ได้มีแต่เฉพาะกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง แต่ยังมีกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามมาตรา 31 วรรคสองอีกด้วย ดังนั้นจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างมากในการที่จะกำหนดว่าบุคคลใดอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมาย

การกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมจึงต้องมีความชัดเจนแน่นอนไม่ทำให้เจ้าหน้าที่และประชาชนเกิดความสับสนในระหว่างที่บังคับใช้ ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและควรตีความอย่างเคร่งครัด เนื่องจากการอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่ไปด้วย ดังนั้นจึงไม่ควรตีความคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมในความหมายอย่างกว้าง หลักในการตีความคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมต้องยึดหลักการตีความตามตัวอักษรกับการตีความตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติควบคู่กันไป การที่จะตีความอย่างแคบหรือตีความกว้างหรือตีความโดยการขยายความนั้นต้องพิจารณาจากความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัตินั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายอาญาไม่จำเป็นต้องตีความโดยเคร่งครัดเสมอไป การตีความกว้างหรือขยายความก็สามารถทำได้ถ้าไม่ได้เปลี่ยนแปลงความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัตินั้น³⁰³

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 บัญญัติคำนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 10 วรรคสอง โดยมาตรา 4 เป็นบทกำหนดคำนิยามในส่วนหลัก เมื่อพิจารณาคำนิยามตามมาตรา 4 แล้วผู้วิจัยเห็นว่าคำนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมคือผู้ที่จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมการชุมนุมสาธารณะโดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น เช่น บุคคลที่ไปแจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งว่าประสงค์ที่จะจัดให้มีการชุมนุม บุคคลที่มีอำนาจในการควบคุมผู้ชุมนุม บุคคลที่กล่าวคำปราศรัยอยู่บนเวที หรือบุคคลที่ทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมตามความในมาตรา 4 ก็เพียงพอสำหรับการที่จะพิจารณาแล้วว่าบุคคลใดอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง เป็นเสมือนบทขยายคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม ซึ่งทำให้การกำหนดคำนิยามของคำว่า “ผู้จัดการชุมนุม” กว้างเกินสมควรและอาจทำให้ผู้ชุมนุมบางคนมีความรับผิดชอบจากการอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุม ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้ชุมนุมตามความเป็นจริง แต่เพียงเพราะมีพฤติการณ์ตรงตามนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุม อันทำให้ผู้ชุมนุมโดยทั่วไปต้องได้รับความเดือดร้อน โดยต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่พระราชบัญญัติกำหนด ซึ่งเป็นภาระที่ผู้เข้าร่วมชุมนุมไม่สมควรที่จะได้รับ ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่มาตรา 10 วรรคสอง ให้ถือว่าผู้เชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไม่ว่า

³⁰³ แสง บุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, หน้า 32-33.

จะด้วยวิธีการใด ๆ รวมทั้งผู้ขออนุญาตใช้สถานที่หรือเครื่องขยายเสียง หรือขอให้ทางราชการอำนวยความสะดวกในการชุมนุมเป็นผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ เป็นการกำหนดความหมายของคำว่าผู้จัดการชุมนุมที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริง เพราะพฤติการณ์ของผู้ชุมนุมตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 วรรคสอง นั้นไม่ใช่ข้อพิจารณาที่สามารถระบุได้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริง

ปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดจากการกำหนดค่านิยามตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ปรากฏอยู่ในตัวอย่างคดีของนายเจมส์³⁰⁴ ที่ศาลพิพากษาให้เป็นผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง เพราะเป็นผู้โพสต์ข้อความเชิญชวนในเพจ และคดีของนายเอกชัยและนายโชคชัย³⁰⁵ โดยนายเอกชัยโพสต์ข้อความที่มีลักษณะเป็นการเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดและนายโชคชัยแฮร์โพสต์ของนายเอกชัย ศาลจึงพิพากษาให้จำเลยทั้งสองเป็นผู้จัดการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง

จากคดีของนายเจมส์และคดีของนายเอกชัยและนายโชคชัย แสดงให้เห็นว่าการกำหนดค่านิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้อย่างกว้างขวางตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างว่าจะกำหนดให้บุคคลใดเป็นผู้จัดการชุมนุมบ้าง อีกทั้งการอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมยังมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติและต้องรับโทษหากฝ่าฝืนบัญญัติตามพระราชบัญญัติ ซึ่งเป็นกรณีที่กระทบต่อเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะของผู้ชุมนุมมากเกินไปสมควรกว่าเหตุ หากกำหนดค่านิยามตามที่ปรากฏในมาตรา 10 วรรคสอง จะทำให้ประชาชนหลายคนต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งทำให้กฎหมายตกเป็นเครื่องมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลพินิจเพื่อกำหนดว่าบุคคลใดสมควรเป็นผู้จัดการชุมนุม อีกทั้งยังปรากฏว่ามีการเลือกปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจกำหนดให้ผู้ใดอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมบ้าง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้ดำเนินคดีทางกฎหมายกับผู้โพสต์ข้อความทางเฟซบุ๊กอันมีลักษณะเป็นการเชิญชวน หรือผู้ที่แฮร์ข้อความดังกล่าวในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุมทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎหมายในการรังแกประชาชนมากกว่าให้ความคุ้มครองผู้ชุมนุมสาธารณะตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติ

³⁰⁴ TLHR, "จับตา ฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดี "เจมส์ ประสิทธิ์" ชุมนุมไม่ถอยไม่ทน - เปิดคำอุทธรณ์ได้ 6 ประเด็น คำพิพากษาศาลชั้นต้น" [ออนไลน์].

³⁰⁵ TLHR, "พิพากษาขึ้นปรับ 2 พัน เอกชัย-โชคชัย ฐานไม่แจ้งชุมนุม กรณีเปิดเพลง "ประเทศกูมี" " [ออนไลน์]

การที่ผู้ชุมนุมอยู่ในฐานะของผู้จัดการชุมนุมโดยไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริง ถือเป็นกรณีสืบเนื่องจากการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมของผู้ชุมนุมประการหนึ่ง ดังนั้นการที่จะบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมของผู้จัดการชุมนุมจะต้องเป็นไปตามหลักพอสมควรแก่เหตุ โดยประกอบไปด้วยหลักความเหมาะสม หลักความจำเป็น และหลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ³⁰⁶ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การชุมนุมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและไม่กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น แต่การกำหนดค่านิยมไว้อย่างกว้างตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ตามมาตรา 10 วรรคสอง เช่นนี้เป็นกรณีที่รัฐบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่จำกัดเสรีภาพในการชุมนุมมากเกินไปเกินหลักความจำเป็น กล่าวคือการกำหนดค่านิยมของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 ก็เพียงพอที่จะกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้จัดการชุมนุมแล้ว ไม่จำเป็นต้องขยายความหมายของนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุมตามที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 10 วรรคสอง การกำหนดค่านิยมในลักษณะดังกล่าวเป็นการเพิ่มภาระให้บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริง ต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการอยู่ในฐานะของผู้จัดการชุมนุม ซึ่งเกินกว่าที่ผู้เข้าร่วมชุมนุมจะคาดหมายได้ว่าตนเองมีภาระหน้าที่จากการเป็นผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมาย ไม่เป็นไปตามหลักความพอสมควรแก่เหตุ และเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้เนื่องจากกฎหมายมุ่งคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนเป็นสำคัญ ไม่ได้มุ่งลงโทษผู้ชุมนุมที่กระทำความผิดภายในการชุมนุมสาธารณะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทน คงเจริญ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ผู้วิจัยการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ เคยเบิกความต่อศาลในคดีของนายเจมส์ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้จัดการชุมนุมเพราะเป็นผู้โพสต์ข้อความเชิญชวนในเพจความว่า การที่จะกำหนดให้บุคคลใดอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุม บุคคลนั้นจะต้องทราบข้อมูลรายละเอียดว่ามีการจัดการชุมนุมเมื่อใด มีการจัดการชุมนุมอย่างไร ขอใช้สถานที่และเครื่องขยายเสียงอย่างไร จึงจะสามารถแจ้งการชุมนุมสาธารณะได้ บุคคลที่เป็นเพียงผู้เชิญชวนไม่อาจเป็นผู้ที่รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแจ้งการชุมนุมได้ การตีความว่าผู้ที่แชร์ข้อความในสื่อสาธารณะเกี่ยวกับการชุมนุมว่ามีขึ้นเมื่อใด ที่ใด ว่าเป็นผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมจะเป็นการตีความอย่างเกินขอบเขต และบทบัญญัติในการแจ้งการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคหนึ่ง หากฝ่าฝืนจะต้องได้รับบทลงโทษทางอาญา ดังนั้นการตีความคำว่าผู้จัดการชุมนุมต้องเป็นการตีความโดยเคร่งครัด

³⁰⁶ ต่อพงศ์ กิตติยานพวงศ์, ทัศนวิสัยทัศน์พื้นฐาน, หน้า 240-245.

หมายความว่าผู้ที่เชิญชวนให้บุคคลอื่นมาร่วมชุมนุมที่จะถือว่าอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุม จะต้องมิใช่ข้อเท็จจริงว่ามีการทำงานเป็นทีมในการจัดการชุมนุม นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่าปัจจุบันเป็นยุคของสังคมออนไลน์ มีผู้แชร์ข้อความเกี่ยวกับการชุมนุมจำนวนมาก ซึ่งการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเลือกดำเนินคดีกับบางบุคคลถือเป็นการเลือกปฏิบัติ³⁰⁷

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทจิรา เอี่ยมมยุรา ได้ให้ความเห็นในประเด็นเรื่องความหมายของผู้จัดการชุมนุมไว้ว่า การจัดการชุมนุมสาธารณะในปัจจุบันนิยมแจ้งกันผ่านทางโซเชียลเน็ตเวิร์ค โดยมีผู้เริ่มโพสต์ข้อความอันเป็นการนัดหมายก่อน แล้วต่อมาก็มีบุคคลมาแชร์ข้อความดังกล่าวต่อไปเป็นทอด ๆ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือคนที่แชร์ข้อความเหล่านี้ต้องเป็นผู้จัดการชุมนุมด้วยหรือไม่ ประเด็นนี้หากพิจารณาพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง แล้วจะเห็นว่ากำหนดให้ผู้ที่เชิญชวนทั้งหมดอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุม แต่เมื่อพิจารณาคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมตามมาตรา 4 ที่กำหนดนิยามของผู้จัดการชุมนุมว่าเป็นผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมการชุมนุมสาธารณะโดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดการชุมนุม จะเห็นว่าการอยู่ในฐานะของผู้จัดการชุมนุมสาธารณะไม่ใช่เพียงมีพฤติการณ์การโพสต์ข้อความเชิญชวน แต่ต้องมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นด้วยว่าตนเองเป็นผู้จัดการชุมนุม ปัจจุบันมีคดีความเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากที่กำหนดให้บุคคลที่โพสต์เชิญชวนถูกตั้งข้อหาให้เป็นผู้จัดการชุมนุม จึงมีความเห็นว่าพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง ขัดกับรัฐธรรมนูญ และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย การกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมตามมาตรา 4 ก็เพียงพอแล้ว³⁰⁸

จากการวิเคราะห์ถึงการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมประกอบกับความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทมน คงเจริญและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทจิรา เอี่ยมมยุรา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสองเป็นมาตราที่กำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมกว้างเกินสมควรแก่เหตุ อันส่งผลกระทบต่อการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของผู้ชุมนุมที่ไม่ได้อยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริง อีกทั้งยังเป็นเสมือนเครื่องมือทางกฎหมายให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจในการกำหนดว่าผู้ใดอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการ

³⁰⁷ TLHR, “จับตา ฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดี “เจมส์ ประสิทธิ์” ชุมนุมไม่ถอยไม่ทน – เปิดคำอุทธรณ์ได้ 6 ประเด็น คำพิพากษาศาลชั้นต้น” [ออนไลน์]

³⁰⁸ iLaw, “แจ้งสามประเด็นปัญหาการตีความ พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 29 กันยายน 2564. แหล่งที่มา <https://iLaw.or.th/node/5542>

ชุมนุมอันเป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการนำกฎหมายต่างประเทศประกอบด้วยประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย มาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่าพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่สมควรให้มีอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือไม่ และพิจารณาว่าการกำหนดค่านियามค่าว่าผู้จัดการชุมนุมควรเป็นอย่างไร

การกำหนดค่านियามของผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมายระหว่างประเทศ สมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ได้วางหลักว่ารัฐไม่ควรที่จะสันนิษฐานว่าบุคคลใดเป็นผู้จัดการชุมนุมจนกว่าที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลนั้นมีเจตนาที่จะจัดให้มีการชุมนุมจริง ๆ³⁰⁹ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าบุคคลที่จะอยู่ในฐานะของผู้จัดการชุมนุมจะต้องเป็นบุคคลที่มีเจตนาตามความเป็นจริงในการจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกันกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่วางหลักไว้ว่าบุคคลที่เป็นผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมายจะต้องเป็นผู้ที่สามารถกำหนดแนวทางของการชุมนุมสาธารณะและเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ ต้องมีภาระผูกพันและหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งหากไม่กระทำตามที่ที่กฎหมายกำหนดต้องรับผิดชอบจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่จากการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง แสดงให้เห็นว่าเพียงบุคคลทำการโพสต์ข้อความลงทางโซเชียลมีเดียก็ถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้จัดการชุมนุมแล้ว ทั้ง ๆ ที่บุคคลที่ทำการแชร์ข้อความดังกล่าวไม่ได้มีเจตนาเป็นผู้จัดการชุมนุมแต่ประการใด และรัฐก็ไม่ได้พิสูจน์ว่าบุคคลนั้นมีเจตนาจัดให้มีการชุมนุมจริงหรือไม่ ซึ่งเป็นกรณีที่ขัดต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายภายในเกี่ยวกับการชุมนุมของประเทศที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษานั้นทุกประเทศต่างมีพระราชบัญญัติที่คุ้มครองและควบคุมเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะเป็นการเฉพาะ มีเพียงประเทศอังกฤษและประเทศสิงคโปร์ที่กฎหมายส่วนที่เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ส่วนประเทศเกาหลีใต้และประเทศมาเลเซียมีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ไม่ปรากฏการกำหนดค่านियามค่าว่าผู้จัดการชุมนุมไว้อย่างแน่ชัด แต่อย่างไรก็ตามสามารถตีความจากบริบทของสังคมได้ว่าผู้จัดการชุมนุมของประเทศอังกฤษจะต้องเป็นบุคคลที่มีความ

³⁰⁹ Human Rights Council, "Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association, Maina Kiai,"(2012), pp. 8-9.

รับผิดชอบในการชุมนุม โดยมีพฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ชุมนุมรู้ว่าตนเองเป็นผู้จัดการชุมนุม รวมถึงมีหน้าที่ในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในระหว่างที่การชุมนุมสาธารณะถูกจัดขึ้น

พระราชบัญญัติการชุมนุมและการเดินขบวน (The Assembly and Demonstration Act) ของประเทศเกาหลีใต้มีโครงสร้างของกฎหมายคล้ายกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก ประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย และประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการชุมนุมค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับอีก 4 ประเทศ โดยพิจารณาจากมาตรฐานสากล (Laws on The Right of Peaceful Assembly) กฎหมายได้ให้นิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุมไว้ว่าเป็นบุคคลหรือองค์กรที่จัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวนภายใต้ความรับผิดชอบของตน โดยผู้จัดการชุมนุมสามารถแต่งตั้งผู้ดูแลให้รับผิดชอบและจัดการให้การชุมนุมเป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย ซึ่งมีการกำหนดค่านิยมของผู้จัดการชุมนุมในลักษณะเดียวกันกับประเทศมาเลเซียว่าผู้จัดการชุมนุมคือบุคคลที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการชุมนุมรวมถึงการจัดการการรวมกลุ่มเพื่อมาชุมนุม และเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้เข้าร่วมการชุมนุม

การกำหนดค่านิยมคำว่าผู้จัดการชุมนุมของประเทศเกาหลีใต้และประเทศมาเลเซียแตกต่างจากการกำหนดค่านิยมของผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 โดยพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่ได้บัญญัติค่านิยมไว้ในลักษณะที่กำหนดให้บุคคลที่อยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมนั้นต้องมีพฤติการณ์เป็นที่ประจักษ์ว่าบุคคลนั้นมีอำนาจในการจัดการหรือควบคุมผู้ชุมนุม หรือเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการชุมนุมสาธารณะ ผู้วิจัยเห็นว่าหากกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมของประเทศไทยมีการบัญญัติค่านิยมของผู้จัดการชุมนุมไว้ว่าให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการชุมนุมสาธารณะน่าจะเป็นประโยชน์ในการตีความและการบังคับใช้มากขึ้น

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในเรื่องการกำหนดอายุขั้นต่ำของการอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมตามประเทศมาเลเซียที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องมีอายุ 20 ปีขึ้นไป จึงจะสามารถจัดให้มีการชุมนุมสาธารณะได้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเสรีภาพในการชุมนุมเป็นเสรีภาพที่บุคคลทั่วไปใช้ในการแสดงออกเมื่อต้องการแสดงความคิดเห็น トラบใดที่ประชาชนประพฤติตนในการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะด้วยความสงบและปราศจากอาวุธก็ไม่สมควรที่จะจำกัดเสรีภาพในการชุมนุม ดังนั้นไม่ว่าผู้จัดการชุมนุมจะมีอายุเท่าใดก็สมควรที่จะเป็นผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมายได้

กฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะของประเทศสิงคโปร์ไม่ได้บัญญัติคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมเอาไว้โดยตรง แต่มีบทบัญญัติที่กำหนดคำนิยามของการจัดการชุมนุมเอาไว้ จึงทำให้สามารถพิจารณาได้ว่าการกระทำใดของผู้เข้าร่วมการชุมนุมที่จะอยู่ในฐานะของผู้จัดการชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมคือบุคคลที่มีความรับผิดชอบในการจัดให้มีการชุมนุมหรือการเดินขบวน และให้รวมถึงบุคคลที่ช่วยเหลือส่งเสริมให้มีการชุมนุม หรือรวมกลุ่มการชุมนุม เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าผู้จัดการชุมนุมของประเทศสิงคโปร์มีความคล้ายกับผู้จัดการชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง เนื่องจากมีการขยายความหมายให้บุคคลที่ช่วยเหลือส่งเสริมให้มีการชุมนุมหรือรวมกลุ่มการชุมนุมเป็นผู้จัดการชุมนุม ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วผู้จัดการชุมนุมควรที่จะต้องมียอำนาจในการควบคุมและรับผิดชอบผู้ชุมนุมด้วย บุคคลที่มีเพียงพฤติกรรมช่วยเหลือส่งเสริมให้มีการชุมนุมไม่สมควรอยู่ในฐานะผู้จัดการชุมนุมเพราะไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริง

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า โดยพิจารณาจากมาตรฐานสากล (Laws on The Right of Peaceful Assembly) ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสองบัญญัติให้ผู้ขออนุญาตใช้สถานที่หรือขอใช้เครื่องขยายเสียงในการชุมนุมถือเป็นผู้จัดการชุมนุม ซึ่งคล้ายกันกับประเทศสิงคโปร์ที่กำหนดให้ผู้ช่วยเหลือส่งเสริมให้มีการชุมนุมเป็นผู้จัดการชุมนุม แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการบัญญัติคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมเช่นนี้เป็นกรณีที่ไม่เหมาะสมบุคคลที่เป็นเพียงผู้ให้การช่วยเหลือในการจัดให้มีการชุมนุมไม่สมควรที่จะอยู่ในฐานะของผู้จัดการชุมนุม

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย ผู้จัดการชุมนุมคือบุคคลที่มีความรับผิดชอบในการชุมนุมสาธารณะ กล่าวคือต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมหรือสั่งการผู้ชุมนุม รวมถึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการชุมนุมหรือการเดินขบวนสาธารณะ และต้องเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมอันทำให้ผู้ชุมนุมเข้าใจว่าเป็นผู้จัดการชุมนุมเพื่อที่จะกระทำการตามคำสั่งของผู้จัดการชุมนุม แต่อย่างไรก็ตามผู้จัดการชุมนุมไม่ควรตีความไปถึงผู้ช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้จัดการชุมนุมเพราะบุคคลเหล่านี้ไม่ได้มียอำนาจหน้าที่ในการควบคุมผู้ชุมนุมตามความเป็นจริง และเมื่อพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกำหนดคำนิยามตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ประกอบกับการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมของกฎหมายต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าสมควรที่จะยกเลิกพระราชบัญญัติการ

ชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสองที่กำหนดบทขยายคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมแล้ว คงเหลือเพียงแต่บทกำหนดคำนิยามผู้จัดการชุมนุมตามมาตรา 4

5.2 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง มีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาในกรณีที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม ในกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 16(3)(4)(5)(6)(7) และ(8) แล้วการกระทำนั้นทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร อันเป็นกรณีที่กำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมโดยต้องรับผิดทางอาญาจากการกระทำความผิดของผู้ชุมนุมทุกกรณี โดยไม่มีข้อยกเว้นหรือโอกาสให้ผู้จัดการชุมนุมแก้ตัว อันเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ที่ผู้จัดการชุมนุมไม่อาจปฏิเสธความรับผิดได้ การกำหนดความรับผิดแก่ผู้จัดการชุมนุมในลักษณะนี้เป็นการกำหนดความรับผิดเกินกว่าที่ควรจะเป็นในทางอาญา ผู้จัดการชุมนุมไม่สมควรที่จะรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมที่อยู่นอกเหนือวิสัยที่ผู้จัดการชุมนุมจะเข้าไปควบคุมได้

พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนดหน้าที่แก่ผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 15 ซึ่งเป็นการกำหนดหน้าที่แก่ผู้จัดการชุมนุมไว้อย่างกว้าง กล่าวคือกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะ ให้ความร่วมมือแก่เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ และยังขยายหน้าที่ไปจนถึงดูแลและรับผิดชอบต่อผู้ชุมนุม ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและต้องร่วมรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม ซึ่งการกำหนดหน้าที่ตามมาตรา 15 ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกรณีที่เกิดขึ้นกว่าที่ผู้จัดการชุมนุมจะต้องรับผิดชอบ เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) จะเห็นว่าหลักสากลกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบดูแลการชุมนุมสาธารณะ ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่เพียงแค่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐโดยการแจ้งว่าประสงค์จัดให้มีการชุมนุม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ใช้สิทธิในการชุมนุมสาธารณะเท่านั้น ไม่ได้มีหน้าที่ในการรับผิดชอบจากการที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย เพราะหน้าที่ในการดูแลให้ผู้ชุมนุมไม่ก่อให้เกิดความเสียหายและดำเนินกิจกรรมชุมนุมไปด้วยความสงบเรียบร้อยนั้นเป็นหน้าที่ของตำรวจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้จัดการชุมนุมควรมีหน้าที่เพียงแค่แจ้งการชุมนุมและประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิของประชาชนเท่านั้น ไม่จำเป็นต้อง

มีหน้าที่ในการรับผิดชอบในทางอาญาอันเกิดจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ของผู้ชุมนุม เพราะผู้ชุมนุมย่อมต้องรับผิดชอบจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามกฎหมายอยู่แล้ว

นอกจากนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ได้วางหลักให้การที่จะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมไว้ว่าต้องเป็นกรณีที่มีหลักฐานชี้ชัดว่าผู้ชุมนุมกระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย และผู้จัดการชุมนุมอาจคาดหมายได้ แต่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้กระทำเพื่อป้องกันผล³¹⁰ ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวตามมาตรา 31 วรรคสองเป็นกรณีที่ขัดต่อหลักการดังกล่าว แม้ว่าการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบดังกล่าวเนื่องจากกฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ กล่าวคือเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ระบบสาธารณสุขโลกในระหว่างที่มีการชุมนุมสาธารณะ เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ในทันที กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมซึ่งเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบการชุมนุมสาธารณะมาร่วมรับผิดชอบจากความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าการกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมแต่เพียงผู้เดียวก็เป็นการไม่สมควรแม้ว่าจะจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะก็ตาม

การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง อาจแบ่งการพิจารณาได้เป็นสองประเด็นกล่าวคือ พิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาโดยทั่วไป และหลักการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่น

(1) หลักการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาโดยทั่วไป

การที่จะกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมนั้นต้องพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดหรือไม่ ซึ่งการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณสุขโลกในระหว่างที่มีการชุมนุมสาธารณะเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม ซึ่งคนส่วนมากเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและสมควรถูกลงโทษโดยต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และการนำกฎหมายอาญามาใช้แก่กรณีเป็นวิธีการที่ดีที่สุดแล้วในการจัดการกับเหตุการณ์ดังกล่าวตามทฤษฎีของเซอร์เบิร์ต แอล แพ็กเกอร์ (Herbert Leslie Packer) แต่อย่างไรก็ตามบทบัญญัติมาตรา 31 วรรคสองไม่สมควรกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการ

³¹⁰ Committee, H. R., "General Comment No. 37 (2020) on the Right of Peaceful Assembly (Article 21)," 11.

กระทำของผู้ชุมนุม กฎหมายควรกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเองเท่านั้น ส่วนการกระทำของผู้ชุมนุม ผู้ชุมนุมก็ต้องรับผิดชอบต่อตนเองตามกฎหมายฉบับนี้หรือกฎหมายฉบับอื่น

การกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมนั้นจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วน เนื่องจากการกำหนดความรับผิดทางอาญาเป็นเรื่องที่จะไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งการบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีตลอดจนสุขอนามัยของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 44

การกำหนดความรับผิดแก่ผู้จัดการชุมนุมในกรณีที่ผู้ชุมนุมกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณูปโภคโดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ทราบถึงการกระทำของผู้ชุมนุม ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือไม่ได้เป็นผู้ยักยอกส่งเสริมให้กระทำความผิด เป็นการสร้างภาระเกินสมควรให้แก่ผู้จัดการชุมนุมเนื่องจากการที่จะกำหนดให้บุคคลใดต้องรับผิดชอบจะต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นรู้เห็นถึงการเกิดขึ้นของการกระทำความผิด การบัญญัติกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของบุคคลต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลกับประโยชน์สาธารณะที่สมควรได้รับความคุ้มครองเสมอ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ากำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมโดยที่ไม่รู้เห็นถึงการกระทำความผิดของผู้ชุมนุมเป็นกรณีที่เห็นแก่ประโยชน์สาธารณะมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้จัดการชุมนุม ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ แต่อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมทราบถึงการกระทำผิดของผู้ชุมนุมแล้วไม่กระทำการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณะ เช่นนี้ผู้จัดการชุมนุมต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันกับผู้ชุมนุม

หลักทั่วไปในการกำหนดความรับผิดทางอาญาบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาแต่เฉพาะในกรณีที่ตนเองเป็นผู้กระทำความผิด เว้นแต่กรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้บุคคลต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งการกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง เป็นกรณีที่ขัดต่อโครงสร้างความรับผิดทางอาญาโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นกรณีที่ไม่มีกระทำความผิดของผู้จัดการชุมนุมจึงทำให้ขาดการกระทำครอบงำประกอบที่กฎหมายบัญญัติและทำให้ไม่สามารถกำหนดความรับผิดให้แก่

ผู้จัดการชุมนุมได้ นอกจากนี้ผู้จัดการชุมนุมยังไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดเองโดยดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล เนื่องจากกรณีที่ผู้กระทำความผิดโดยการงดเว้นจะมีความรับผิดชอบนั้น ผู้กระทำจะต้องรู้ถึงข้อเท็จจริงและผลที่อาจเกิดขึ้นจากการงดเว้นนั้นด้วย หากเป็นกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้จัดการชุมนุมทราบว่าผู้ชุมนุมกำลังจะไปกระทำความผิดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณสุขไปโดยไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร แล้วผู้จัดการชุมนุมเพิกเฉยไม่กระทำการห้ามหรือป้องกันไม่ให้เกิดผลร้าย เช่นนี้ถือว่าผู้จัดการชุมนุมกระทำการโดยดเว้น ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบเป็นผู้ลงมือกระทำความผิด และไม่ใช้กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมมีเจตนาในการกระทำความผิด เช่นเดียวกับผู้ชุมนุมอันเป็นเหตุให้ต้องร่วมกันรับผิดชอบจากการเป็นตัวการ อีกทั้งไม่ใช่กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมก่อให้เกิดผู้ชุมนุมไปกระทำความผิดต่อระบบสาธารณสุขไป อันเป็นเหตุให้ผู้จัดการชุมนุมเป็นผู้ใช้ให้บุคคลอื่นไปกระทำความผิดต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ

เมื่อพิจารณาแล้วผู้วิจัยเห็นว่าพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 ไม่สมควรที่จะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 15 กล่าวคือไม่ดูแลให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ต้องรับผิดชอบอันเกิดจากความประพฤติของผู้ชุมนุมในระหว่างที่มีการชุมนุมสาธารณะ เนื่องจากเป็นกรณีกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่กว้างขวางจนเกินไป การกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบนั้นเป็นเพียงการละเว้นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด อันเป็นหน้าที่โดยทั่วไปของผู้จัดการชุมนุม ไม่ใช่หน้าที่ที่ต้องทำเพื่อป้องกันผลจากการกระทำของผู้ชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 31 วรรคหนึ่งเท่านั้น ไม่มีความผิดนอกเหนือไปจากนั้นเนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากการที่ผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น อันเป็นการกระทำโดยดเว้นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคท้าย และผู้จัดการชุมนุมสมควรที่จะรับผิดชอบจากการที่ตนเองละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เฉพาะในกรณีที่ตนมีส่วนร่วมในการกระทำเท่านั้น หากผู้จัดการชุมนุมปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างครบถ้วนแล้วแต่ความเสียหายยังเกิดขึ้น ผู้จัดการชุมนุมไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบอีก

(2) หลักการกำหนดความรับผิดทางอาญาจากการกระทำของบุคคลอื่น

เมื่อพิจารณาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาโดยทั่วไปผู้วิจัยพบว่า การกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมตาม พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสองนั้น ไม่ใช่กรณีที่ผู้จัดการชุมนุมเป็นผู้กระทำความผิดเองหรือผู้ร่วมกระทำความผิด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ซึ่งเป็น

หลักความรับผิดที่บุคคลต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น โดยผู้ที่ต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นไม่ได้มีการกระทำร่วมกันกับผู้กระทำความผิด แต่ต้องรับผิดเพราะฐานะหรือความสัมพันธ์ของตนที่มีต่อผู้กระทำความผิดนั้น แม้ว่าหลักการนี้จะเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปของกฎหมายอาญาและไม่ได้เป็นหลักที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของกฎหมายไทย แต่กฎหมายไทยก็ได้นำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้กับบางกรณี เช่น ความรับผิดของสมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจร ความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลจากการกระทำของนิติบุคคล ความรับผิดของบิดามารดาจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์

การกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่สมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรเป็นการกำหนดความรับผิดทางอาญาในลักษณะที่สมาชิกทุกคนมีวัตถุประสงค์ร่วมกันไปกระทำความผิด อันเป็นวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่แรก เมื่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งลงมือกระทำความผิดตามความมุ่งหมายของสมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 213 ทั้งผู้ลงมือกระทำความผิดและผู้รับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันต้องร่วมกันรับผิดจากการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ามีข้อเท็จจริงแตกต่างจากพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง เนื่องจากในการชุมนุมสาธารณะนั้นผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมไม่ได้มีเจตนาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณสุขไปตั้งแต่แรก เพียงแต่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการอันเป็นวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันชุมนุมสาธารณะ ดังนั้นจึงไม่สมควรที่จะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมที่ไม่ได้มีเจตนาในการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณสุขไปมารับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม มิเช่นนั้นอาจทำให้ประชาชนไม่อยากใช้เสรีภาพในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการ

การกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้แทนนิติบุคคลจากการกระทำของนิติบุคคล เป็นกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้มีอำนาจสั่งการและควบคุมเหนือนิติบุคคล การกระทำใดที่นิติบุคคลแสดงออกนั้นเปรียบเสมือนการแสดงออกของผู้แทนนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลจึงต้องรับผิดจากการกระทำของนิติบุคคลหากตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด แต่ถ้าไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำก็ไม่ต้องรับผิดจากการกระทำนั้น ในส่วนของการกำหนดความรับผิดแก่บิดามารดาจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์ก็มีลักษณะคล้ายกัน คือบิดามารดามีอำนาจปกครองเหนือบุตรผู้เยาว์และมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรผู้เยาว์ ดังนั้นการกระทำของบุตรผู้เยาว์ย่อมสะท้อนถึงการกระทำของบิดามารดา แต่อย่างไรก็ตามบิดามารดาไม่จำเป็นต้องรับผิดในทุกกรณี บิดามารดาต้องรับผิดเฉพาะในกรณีที่ทราบข้อเท็จจริงว่าบุตรผู้เยาว์จะไปกระทำให้เกิดความเสียหายแต่ไม่ได้กระทำการป้องกันไม่ให้

ความเสียหายเกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมที่เป็นความสัมพันธ์ทางกฎหมายโดยผู้จัดการชุมนุมมีหน้าที่ดูแลให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติตามหน้าที่ที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 กำหนด และการกระทำของผู้ชุมนุมก็ไม่ได้เกิดจากการสั่งการของผู้จัดการชุมนุมทุกกรณีอื่นจะทำให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมมีเพียงอุดมการณ์ร่วมกันในการใช้สิทธิเสรีภาพ ดังนั้นผู้จัดการชุมนุมจึงไม่สมควรที่จะรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมในกรณีที่ตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ากฎหมายบัญญัติให้ผู้แทนนิติบุคคลไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของนิติบุคคล เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลมีการกระทำหรือมีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิด และบิดามารดาก็ไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุตรผู้เยาว์ หากพิสูจน์ได้ว่าดูแลบุตรผู้เยาว์พอสมควรแก่ฐานะแล้ว ในขณะที่พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบหากไม่ดูแลให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติตามหน้าที่ในทุกกรณี ซึ่งเป็นการกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้จัดการชุมนุมเกินกว่าที่ผู้จัดการชุมนุมสมควรจะรับผิดชอบในทางอาญา บุคคลต้องรับผิดชอบแต่เฉพาะกรณีที่เกิดจากการกระทำของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามหากบุคคลใดต้องรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลอื่น ก็สมควรที่จะรับผิดชอบเพียงกรณีที่ตนเองมีส่วนร่วมในการกระทำนั้น

เมื่อพิจารณาถึงการกำหนดความรับผิดแก่ผู้แทนนิติบุคคลจากการกระทำของนิติบุคคล มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 วินิจฉัยให้พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำความผิดของนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคล ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญที่วางหลักไว้ว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ซึ่งเมื่อผู้วิจัยพิจารณาการกำหนดความรับผิดแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง ที่สันนิษฐานแต่แรกแล้วว่าผู้จัดการชุมนุมได้กระทำความผิดโดยอาศัยสถานะบุคคลเป็นเงื่อนไข โดยไม่ได้พิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดว่าผู้จัดการชุมนุมมีการกระทำหรือร่วมกระทำความผิดหรือไม่ เห็นว่าเป็นกรณีที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

เมื่อศึกษากฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย พบว่าหลักการกำหนดความรับผิดทางอาญาของบุคคลในกฎหมายต่างประเทศส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้ลงมือกระทำความผิดต้องรับผิดจากการกระทำของตนเอง หรือหากต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นก็จะต้องมีวัตถุประสงค์ที่จะไปกระทำความผิดร่วมกัน หรือมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน เช่น ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ชุมนุมกระทำการตามคำสั่งของผู้จัดการชุมนุมจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย และผู้จัดการชุมนุมสามารถควบคุมการกระทำของผู้ชุมนุมได้แต่ไม่ได้ทำการควบคุมดูแล ซึ่งสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และองค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (OSCE)

กฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะของประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย ไม่มีกฎหมายของประเทศใดที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง และจากการศึกษาพบว่าไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะของประเทศใด ที่กำหนดโทษทางอาญาแก่บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณสุขป็นระหว่างที่จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ ดังเช่นปรากฏในพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 แต่กฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย จะบัญญัติความรับผิดดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายอาญาหรือในกฎหมายอื่นๆ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะของต่างประเทศมีเพียงวัตถุประสงค์ในการจัดระเบียบการชุมนุมสาธารณะเท่านั้น กล่าวคือบทบัญญัติของกฎหมายมีเพียงการกำหนดขั้นตอนภายในการชุมนุมสาธารณะตั้งแต่การแจ้งการชุมนุมไปจนถึงการสลายการชุมนุม โดยกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะนั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักในการกำหนดโทษแก่ผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะแต่อย่างใด

ผู้วิจัยพบว่าในกฎหมายต่างประเทศที่ผู้วิจัยทำการศึกษานำหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาใช้ในกรณีที่ผู้ลงมือกระทำความผิดและผู้ที่ต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149 ของประเทศมาเลเซียกำหนดให้สมาชิกของการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องรับผิดจากการกระทำของสมาชิกคนอื่นที่ลงมือกระทำความผิด โดยการกำหนดความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ต้องเป็นกรณีที่ผู้รับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นทราบข้อเท็จจริงว่าผู้ลงมือจะไปกระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับผู้ลงมือและอยู่ร่วมกันขณะกระทำ

ความผิด ซึ่งแตกต่างจากการกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง ที่กำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมโดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับผู้ชุมนุม อีกทั้งไม่ได้อยู่ร่วมด้วยในขณะที่ผู้ชุมนุมกระทำความผิด

นอกจากนี้ยังมีประมวลกฎหมายอาญาของประเทศสิงคโปร์ที่กำหนดให้ผู้ชุมนุมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่นและอยู่ร่วมกันในขณะที่กระทำความผิด ต้องร่วมรับผิดจากการกระทำของผู้ลงมือในกรณีที่ร่วมกันก่อจลาจลหรือเป็นสมาชิกของการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับโทษเพิ่มเป็นพิเศษแยกจากผู้ชุมนุมแต่ประการใด และพระราชบัญญัติว่าด้วยความสงบเรียบร้อย (Public Order Act 1986) ของประเทศอังกฤษที่กำหนดความรับผิดให้แก่กลุ่มผู้ชุมนุมที่ทำการรวมกลุ่มกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยหากมีผู้ชุมนุมคนใดลงมือกระทำความผิด ผู้ชุมนุมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันและแสดงตนอยู่ในขณะนั้นต้องร่วมรับผิดกับผู้ชุมนุมที่ลงมือกระทำความผิดฐานก่อจลาจล (Riot) แต่ประเทศเกาหลีใต้นั้นไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะฉบับใดที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่าพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง ไม่สมควรที่จะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม หรือหากผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมต้องเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมทราบว่าผู้ชุมนุมจะไปกระทำความผิดหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และการกำหนดความรับผิดทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมนั้นจะต้องไม่เป็นความรับผิดโดยเด็ดขาด (Strict Liability) ผู้จัดการชุมนุมต้องสามารถที่จะปฏิเสธความรับผิดได้หากปรากฏว่าผู้จัดการชุมนุมได้ใช้ความระมัดระวังทุกวิถีทางแล้วเพื่อที่จะไม่ให้เกิดการกระทำความผิด ผู้วิจัยเห็นว่ามาตรา 31 วรรคสองสมควรที่จะกำหนดให้ทั้งผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมรับผิดจากการกระทำของตนเองโดยยึดหลักการกำหนดความรับผิดทางอาญาโดยทั่วไป ซึ่งการแก้ไขมาตรา 31 วรรคสองโดยการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่กฎหมายกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดแต่เพียงผู้เดียว เป็นกำหนดให้ทั้งผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของตนเองนั้น ไม่ได้กระทบต่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะในการหาตัวผู้รับผิดชอบความเสียหายอันเกิดจากการชุมนุมสาธารณะ เพราะผู้จัดการชุมนุมก็ยังคงต้องรับผิดทางอาญาหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่กฎหมายไม่ควรกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดทุกกรณีอย่างไม่มีขอบเขต

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุม มีสองประเด็นที่ต้องพิจารณา ประเด็นแรกคือผู้จัดการชุมนุมคือบุคคลใด โดยต้องพิจารณาจากพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 ประกอบมาตรา 10 วรรคสอง ซึ่งเป็นการกำหนดค่านิยมในความหมายอย่างกว้างและส่งผลกระทบต่อการใช้ ประเด็นที่สองคือความเหมาะสมของการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามมาตรา 31 วรรคสอง ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาโดยทั่วไปที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบเฉพาะการกระทำของตนเอง จากการศึกษาทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศผู้วิจัยได้บทสรุปและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 บทสรุป

6.1.1 การกำหนดค่านิยมของผู้จัดการชุมนุม

ก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ไม่มีบทกฎหมายใดกำหนดค่านิยมคำว่าผู้จัดการชุมนุมไว้เป็นการเฉพาะ มีเพียงคำพิพากษาของศาลฎีกาที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องอยู่ในฐานะผู้ชี้นำโดยมีอำนาจชี้นำผู้ชุมนุมให้ปฏิบัติตามคำสั่ง เช่น สามารถสั่งการให้ผู้ชุมนุมเคลื่อนย้ายการชุมนุมหรือกระทำการใดภายใต้วัตถุประสงค์ของการชุมนุมสาธารณะ และผู้จัดการชุมนุมต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยของผู้ชุมนุม รวมถึงมีหน้าที่ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลการชุมนุมสาธารณะ ต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้มีการกำหนดค่านิยมคำว่าผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 4 ความเป็นผู้จัดการชุมนุมคือบุคคลที่จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะหรือผู้ที่มีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดการชุมนุม เช่น บุคคลที่ไปแจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งว่าประสงค์ที่จะจัดให้มีการชุมนุม บุคคลที่มีอำนาจในการควบคุมผู้ชุมนุม บุคคลที่กล่าวคำปราศรัยอยู่บนเวที หรือบุคคลที่ทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดค่านิยมคำผู้จัดการชุมนุมไว้ในมาตรา 10 วรรคสอง โดยให้ถือว่าผู้เชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ รวมทั้งผู้ขออนุญาตใช้สถานที่หรือเครื่องขยายเสียง หรือขอให้ทางราชการอำนวยความสะดวกในการชุมนุม เป็นผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ ซึ่งเป็น

การกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมไว้ในความหมายอย่างกว้าง อันทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลพินิจกำหนดว่าผู้ใดอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุม นอกจากนี้บุคคลที่มีการกระทำตามที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 10 วรรคสองนั้น อาจไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุมตามความเป็นจริงเนื่องจากเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือให้การสนับสนุนการชุมนุมสาธารณะ ไม่ได้มีอำนาจในการควบคุมหรือสั่งการผู้ชุมนุม

เมื่อพิจารณาจากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ประกอบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า ผู้จัดการชุมนุมคือบุคคลที่มีความรับผิดชอบในการชุมนุมสาธารณะ กล่าวคือต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมหรือสั่งการผู้ชุมนุม รวมถึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการชุมนุมหรือการเดินทางชุมนุมสาธารณะ และต้องเป็นบุคคลที่มีพฤติการณ์อันทำให้ผู้ชุมนุมเข้าใจว่าเป็นผู้จัดการชุมนุม เพื่อที่จะกระทำการตามคำสั่งของผู้จัดการชุมนุม แต่อย่างไรก็ตามผู้จัดการชุมนุมไม่ควรตีความไปถึงผู้ช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้จัดการชุมนุมเพราะบุคคลเหล่านี้ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมผู้ชุมนุมตามความเป็นจริง และเมื่อพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกำหนดคำนิยามตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ประกอบกับการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมของกฎหมายต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าสมควรที่จะยกเลิกพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสองที่กำหนดบทขยายคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม แล้วคงเหลือเพียงแต่บทกำหนดคำนิยามผู้จัดการชุมนุมตามมาตรา 4

6.1.2 การกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม

การกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมต้องพิจารณาให้เป็นไปตามหลักการกำหนดความรับผิดทางอาญา เนื่องจากการกำหนดความรับผิดทางอาญาเป็นเรื่องที่จะไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีตลอดจนสุขอนามัยของประชาชนหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่นตามมาตรา 44 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กฎหมายที่จะนำมาใช้กำหนดความรับผิดแก่ผู้จัดการชุมนุมรัฐต้องพิจารณาความสมดุลระหว่างความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชนกับประโยชน์ที่สังคมพึงจะได้รับจากการรักษาความสงบเรียบร้อยตามหลักความได้สัดส่วน

โครงสร้างความรับผิดทางอาญาประกอบด้วยกรกระทำของประกอบที่กฎหมายบัญญัติ การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด การกระทำไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ หากข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบทั้งสามประการ บุคคลที่กระทำความผิดครบองค์ประกอบดังกล่าวก็ต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งการพิจารณาว่าการกระทำของประกอบที่กฎหมายบัญญัติต้องพิจารณาจากการกระทำ การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายนอก การกระทำนั้นครบองค์ประกอบภายใน มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ เมื่อพิเคราะห์แล้วเห็นว่าการกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสองนั้นเป็นกรณีที่ขัดต่อโครงสร้างความรับผิดทางอาญาโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นกรณีที่ไม่มีการกระทำความผิดของผู้จัดการชุมนุมจึงทำให้ขาดการกระทำของประกอบที่กฎหมายบัญญัติ เมื่อไม่มีการกระทำของประกอบที่กฎหมายบัญญัติจึงทำให้ไม่สามารถกำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมได้

หลักทั่วไปของกฎหมายอาญากำหนดให้บุคคลต้องรับผิดเฉพาะการกระทำของตนเอง การกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมไม่มีการกระทำ ผู้จัดการชุมนุมจึงไม่สามารถที่จะรับผิดทางอาญาในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน นอกจากนี้ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกับผู้ชุมนุม และไม่ทราบถึงการกระทำความผิดของผู้ชุมนุม ผู้จัดการชุมนุมจึงไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดเองโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล แต่อย่างไรก็ตามผู้จัดการชุมนุมอาจรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมได้หากเป็นกรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ การที่บุคคลใดต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นนั้นต้องเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจและต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอาญาอย่างถูกต้อง

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยนำหลักการกำหนดความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาบังคับใช้ 3 กรณี คือความรับผิดของสมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโจร ความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลจากการกระทำของนิติบุคคล และความรับผิดของบิดามารดาจากการกระทำของบุตรผู้เยาว์ ซึ่งการจะกำหนดให้บุคคลใดรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ต้องปรากฏว่าทั้งผู้ลงมือกระทำความผิดและผู้ที่ต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นต้องมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน เช่น ผู้ที่ต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นมีอำนาจเหนือผู้ลงมือกระทำความผิดโดยสามารถควบคุมการกระทำของผู้ลงมือกระทำความผิดได้ หรือผู้ที่ต้องรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่นมีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับผู้ลงมือกระทำความผิด

เมื่อพิจารณาแล้วผู้วิจัยเห็นว่าการกำหนดความรับผิดให้ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสองนั้น ไม่มีความสัมพันธ์พิเศษเหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอัยย์หรือพรรคพวกช่องโง่ร ผู้แทนนิติบุคคลและนิติบุคคล หรือบิดามารดาและบุตรผู้เยาว์ กล่าวคือผู้จัดการชุมนุมไม่ได้มีอำนาจในการควบคุมการกระทำของผู้ชุมนุมในทุกการกระทำ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการที่จะไปก่อให้เกิดความเสียหาย และไม่ได้ทราบถึงการกระทำความผิดของผู้ชุมนุม ดังนั้นจึงไม่สมควรที่จะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม

จากการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศประกอบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่าประเทศอังกฤษ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซีย ต่างไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุม ซึ่งสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่วางหลักให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง การที่จะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมนั้นต้องเป็นกรณีที่มีหลักฐานชี้ชัดว่าผู้ชุมนุมกระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย และผู้จัดการชุมนุมอาจคาดหมายได้หรืออาจป้องกันไม่ให้ภัยอันตรายเกิดขึ้นได้แต่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้กระทำเพื่อป้องกันผล ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง ที่กำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้ชุมนุมแม้ว่าจะไม่ทราบถึงการกระทำ ความผิดของผู้ชุมนุม

เมื่อพิจารณาแล้วผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่าพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง ไม่สมควรที่จะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำของผู้ชุมนุม แต่ควรกำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนเอง และหากจะนำหลักความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) มาปรับใช้ในการกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จัดการชุมนุมจากการกระทำของผู้ชุมนุมนั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้จัดการชุมนุมทราบว่าผู้ชุมนุมจะไปกระทำความผิดหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยการกำหนดความรับผิดทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมนั้นจะต้องไม่เป็นความรับผิดโดยเด็ดขาด (Strict Liability) ผู้จัดการชุมนุมต้องสามารถที่จะปฏิเสธความรับผิดได้หากปรากฏว่าผู้จัดการชุมนุมได้ใช้ความระมัดระวังทุกวิถีทางแล้วเพื่อที่จะไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม

จากการศึกษาความเหมาะสมในการกำหนดคำนิยามคำว่าผู้จัดการชุมนุม ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะนำพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 10 วรรคสอง ซึ่งเป็นมาตราที่ขยายคำนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุมออกจากพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 10 วรรคสองนั้น กำหนดคำนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุมอย่างกว้างเกินไปจนอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือของเจ้าหน้าที่รัฐในการรังแกผู้เข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ โดยการใช้ดุลพินิจกำหนดว่าบุคคลใดสมควรเป็นผู้จัดการชุมนุม อันจะส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการชุมนุมของผู้ชุมนุม อีกทั้งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 ก็มีบทกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมที่บังคับใช้แล้ว นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเสนอให้เพิ่มคำนิยามของผู้จัดการชุมนุม ดังนี้

การกำหนดคำนิยามของคำว่าผู้จัดการชุมนุมจากเดิมพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 4 วางหลักไว้ว่า

“ผู้จัดการชุมนุม” หมายความว่า ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และให้หมายความรวมถึงผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาจัดการชุมนุมสาธารณะโดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น

ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการกำหนดคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมให้มีความชัดเจนมากขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดว่าบุคคลใดสมควรเป็นผู้จัดการชุมนุมลดน้อยลงจึงขอเสนอให้

“ผู้จัดการชุมนุม” หมายความว่า ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะโดยเป็นผู้รับผิดชอบดูแลการชุมนุมสาธารณะ และให้หมายความรวมถึงผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาจัดการชุมนุมสาธารณะโดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น

การที่ขยายคำนิยามของผู้จัดการชุมนุมเพิ่มเติมว่า “โดยเป็นผู้รับผิดชอบดูแลการชุมนุมสาธารณะ” ก็เพื่อกำหนดคำนิยามให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าบุคคลที่จะอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการชุมนุมนอกจากจะต้องมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้ประสงค์จัดการชุมนุมสาธารณะแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบดูแลการชุมนุมสาธารณะ โดยสามารถที่จะควบคุมผู้ชุมนุมให้ดำเนินการชุมนุมด้วยความสงบและปราศจากอาวุธตามที่รับรองเสรีภาพในการชุมนุมไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

6.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุมที่เกิดจากการกระทำของผู้ชุมนุม

การกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมต้องรับผิดจากการกระทำของผู้ชุมนุมที่ไปกระทำต่อระบบสาธารณูปโภคให้ใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวรตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 มาตรา 31 วรรคสอง เป็นการกำหนดความรับผิดทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมอย่างไม่เหมาะสม และเป็นการกำหนดความรับผิดให้แก่ผู้จัดการชุมนุมโดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับผู้ชุมนุม ไม่ได้ยุยงส่งเสริมให้ผู้ชุมนุมไปกระทำความผิดและไม่ทราบว่าผู้ชุมนุมกำลังไปกระทำความผิด ซึ่งการกำหนดความรับผิดทางอาญาให้แก่ผู้จัดการชุมนุมโดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่มีการกระทำ เป็นการกำหนดความรับผิดที่ขัดต่อโครงสร้างความรับผิดทางอาญาโดยทั่วไปที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษจากการกระทำของตนเอง

ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรให้นำหลักการกำหนดความรับผิดทางอาญาจากการกระทำของตนเองอันเป็นหลักการโดยทั่วไปของกฎหมายอาญา มาปรับใช้กับการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้จัดการชุมนุม กล่าวคือหากผู้เข้าร่วมการชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามมาตรา 31 วรรคหนึ่ง เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณูปโภคไม่ว่าเป็นการชั่วคราวหรือถาวรตามมาตรา 31 วรรคสอง ผู้จัดการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมที่เป็นผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ระบบสาธารณูปโภคจะต้องรับผิดจากการกระทำของตนเอง โดยผู้วิจัยขอเสนอให้แก้ไขมาตรา 31 วรรคสอง ดังนี้

จากเดิมที่มาตรา 31 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร **ผู้จัดการชุมนุม**ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ให้แก้ไขเปลี่ยนเป็น “ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งทำให้ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบการสื่อสารหรือโทรคมนาคม ระบบผลิตหรือส่งกระแสไฟฟ้าหรือประปา หรือระบบสาธารณูปโภคอื่นใดใช้การไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร **ผู้กระทำความผิดในวรรคหนึ่ง**ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 10. ประเทศไทย: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2551.

———. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง จำกัด, 2562.

คณพล จันทน์หอม. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563.

———. หลักพื้นฐานกฎหมายอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563.

จิตติ ดิงศักดิ์. กฎหมายอาญาภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2546.

———. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วย จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรถูก ละเมิด (มาตรา 395 - 452). กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศักดิ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

———. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536.

ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์. ทฤษฎีสิติบทขึ้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563.

———. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิดและลหุโทษ. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562.

ปกป้อง ศรีสนิท. กฎหมายอาญาระดับสูง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563.

ไพโรจน์ ชัยนาม. คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรนิติ, 2495.

มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

———. คู่มือศึกษาวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562.

วรวิทย์ ฤทธิพิศ. หลักกฎหมายการดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548.

วัชร วรรณดี และธนพงษ์ วงศ์เสรี. คำถาม - แนวคำตอบ หลักและทฤษฎีกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2564.

ศนันท์กรณ์ โสคติพันธุ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรถูก. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563.

ศักดิ์ สอนองชาติ. คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ละเมิด และความรับผิดทางละเมิด.

กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2556.

- ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลของประเทศไทยกับประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.
- สุชาติ ธรรมมาพิทักษ์. ทฤษฎีสถานภาพของนิติบุคคลกับความรับผิดชอบทางอาญา. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2541.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. หลักกฎหมายอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551.
- โสพล จริงจิตร, ท. ต. การชุมนุมสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา, 2555.
- หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511. กรุงเทพฯ: นำเนเจอร์พิมพ์, 2512.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการขั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2562.
- หนังสือภาษาต่างประเทศ
- Ashworth, A. Principles of Criminal Law. 5 ed. United States: OXFORD, 2006.
- Campbell, H. Black's Law Dictionary. 6 ed. St. Paul, Minn.: West Publishing, 1990.
- Card, J. E. a. R. Butterworths Police Law. 3 ed. London: Butterworths, 1991.
- Chinhengo, A. M. Essential Jurisprudence. London: Cavendish Pub. Ltd., 1995.
- International, A. Freedom of Peaceful Assembly in South Korea and International Human Rights Standards. 1 ed. London: Amnesty International Ltd, 2016.
- Packer, H. L. The Limits of the Criminal Sanction California: Standford University Press, 1968.
- Paulsen, K. a. Criminal Law and Its Processes. 3 ed. Boston Toronto: Little, Brown and Company, 1975.
- Quinn, C. E. F. Criminal Law. 11 ed. United Kingdom: PEARSON, 2016.
- Smith, J. Smith & Hogan Criminal Law. 10 ed. London: Butterworths LexisNexis, 2002.
- Stone, R. Civil Liberties & Human Rights. 4 ed. New York: Oxford University Press, 2002.
- Storey, J. M. a. T. Unlocking Criminal Law. 5 ed. New York: Routledge, 2015.
- แหล่งข้อมูลอื่น ๆ
- BBC. South Korea Ferry: Court Begins Hearing Evidence [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-27972979> [9/1/2022].
- Clayton, G. Reclaiming Public Ground: The Right to Peaceful Assembly. Modern Law Review Vol. 63 (March March 2000).
- Committee, H. R. "General Comment No. 37 (2020) on the Right of Peaceful Assembly (Article21)." International Covenant on Civil and Political Rights 2020.

- Council, H. R. "Joint Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association and the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions on the Proper Management of Assemblies." 2016.
- . "Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association on His Mission to the Republic of Korea." 2016.
- . "Report of the Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association, Maina Kiai." 2012.
- Defenders, F. L. Case History: Sang-Gyun Han [Online]. Available from: <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/case-history-sang-gyun-han> [9/1/2022].
- dissent, I. Information for Those Who the Police Might Identify as Organisers in the Xr Network [Online]. Available from: <https://informeddissent.info/organising-a-protest/organisers> [15/10/2021].
- Fulbright, N. R. Business Ethics and Anti-Corruption Laws: South Korea [Online]. Available from: <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/23ccb8e5/business-ethics-and-anti-corruption-laws-south-korea> [1/11/2021].
- HC Elizabeth Yu, J. H. a. B. H. N., Bae, Kim & Lee, LLC. "Employment and Employee Benefits in South Korea: Overview." United States: WESTLAW, 2021.
- iLaw. เก็บอาชญากรรม: ขกเลิกกฎหมายความมั่นคง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://iLaw.or.th/node/273> [เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2564]
- ISHR. Defender Profile: Park Lae-Goon from South Korea [Online]. Available from: <http://archived2021.ishr.ch/news/defender-profile-park-lae-goan-south-korea> [9/1/2022].
- kamaruddin, H. Vicarious Liability [Online]. Available from: <https://www.slideshare.net/surrenderyourthrone/tort-vicarious-liability-152306021> [25/10/2021].
- Korea, S. C. o. Supreme Court Decision 2012do14137 Decided March 13, 2014 [Violation of the Assembly and Demonstration Act & General Traffic Obstruction] [Online]. Available from: https://library.scourt.go.kr/SCLIB_data/decision/2012Do14137.htm [9/1/2022].
- Lawgazette. Vicarious Liability, Non-Delegable Duty and the Ng Huat Seng Decision [Online]. Available from: <https://lawgazette.com.sg/feature/vicarious-liability-non-delegable-duty-ng-huat-seng-decision/> [19/10/2021].

- Li-ann, K. Y. T. T. "Constitution Law in Malaysia & Singapore." Singapore: LexisNexis, 2010.
- Masum, A. Analysis of the Tests Developed by the Courts in Determining the Existence of an Employee or an Independent Contractor Relationship in the Imposition of Vicarious Liability in Malaysia. Pertanika Journal Vol. 22 (2014).
- Nationallegalservice. Uk Protest Rights [Online]. Available from: <https://nationallegalservice.co.uk/uk-protest-rights> [15/10/2021].
- OSCE. Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly. (2010).
- plus, L. Extent of Responsibilities of Corporate Organisations for Bribery Acts of Their Employees [Online]. Available from: <https://www.legalplus.com.my/extent-of-responsibilities-of-corporate-organisations-for-bribery-acts-of-their-employees/> [25/10/2021].
- Provide. Corporate Vicarious Liability: When Are Employers Responsible for Employees' Misdeeds? [Online]. Available from: <https://www.providecover.com/corporate-vicarious-liability-singapore> [19/10/2021].
- Publico, O. P. B. The Law on Policing Peaceful Protest. (September University of Oxford, September 2020).
- Razali, S. B. A Study on the Non-Compliance of Peaceful Assembly under the Peaceful Assembly Act 2012. Master of Enforcement Law, University Teknologi mara. 2017.
- Straitstimes, T. Man Fined for Organising Procession in Support of Million Mask March [Online]. Available from: <https://www.straitstimes.com/singapore/courts-crime/man-fined-for-organising-procession-in-support-of-million-mask-march> [9/1/2022].
- TLHR. จับตา ฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดี "เจมส์ ประติบัติ" ชุมนุมไม่ถอยไม่ทน – เปิดคำอุทธรณ์ได้ 6 ประเด็น คำพิพากษาศาลชั้นต้น [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tlhr2014.com/archives/30209> [เข้าถึงเมื่อ 29 กันยายน 2564]
- WAN, A. C. "Unlawful Assembly Law in Malaysia in Regards of Peaceful Assembly Act 2012." Malaysia: University Teknologi MARA, 18 April 2017.
- Watch, H. R. Kill the Chicken the Scare the Monkeys Suppression of Free Expression and Assembly in Singapore. (December 2017 United States of America, December 2017).
- . Singapore: Drop Case against Peaceful Protester [Online]. Available from: <https://www.hrw.org/news/2017/11/29/singapore-drop-case-against-peaceful-protester> [19/10/2021].

worldwide, L. o. t. r. o. p. a. Malaysia [Online]. Available from:

<https://www.rightofassembly.info/country/malaysia> [9/12/2021].

———. The Right of Peaceful Assembly [Online]. Available from:

<https://www.rightofassembly.info/> [9/12/2021].

———. South Korea [Online]. Available from: <https://www.rightofassembly.info/country/south-korea> [9/12/2021].

———. United Kingdom [Online]. Available from:

<https://www.rightofassembly.info/country/united-kingdom> [9/12/2021].

กฤตชัย ลิขิตจิตถะ. การนำมาตรการสมคบมาใช้กับกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา.

นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558.

จันทจิรา เอี่ยมมยุรา. เสรีภาพในการชุมนุมในที่สาธารณะ : หลักทั่วไปและข้อจำกัด. บทบัญญัติปีที่ 65 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2552).

ทินกฤต นุตวงษ์. อดีต ปัจจุบัน อนาคต กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะของไทย. วารสารนิติสังคมศาสตร์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2/2557 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2557).

ปกรณ นิลประพันธ์. การตรากฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะ. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ฉบับที่ 3 (ธันวาคม 2555).

ภพพร พายทอง. การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ที่มีลักษณะเป็นการละเว้นหรือเป็นการงดเว้นหน้าที่เพื่อป้องกันผล. หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554.

วิษณุ เครืองาม. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น. วารสารนิติศาสตร์ 2525, ปีที่ 11, ฉบับที่ 4 (2527).

สมชาย แสวงการ. สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะอย่างมีความรับผิดชอบตามกฎหมาย. ใน รายงานการอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2558. 2558.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ... ใน เรื่องเสรีจที่ 183/2553. ค้นที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 9 ธันวาคม 2563.

สุธีรา อุปพัทรางกูร. ความรับผิดชอบของผู้แทนนิติบุคคลกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามหลักสิทธิมนุษยชน. ใน เอกสารวิชาการส่วนบุคคล สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 2560.

สุรจิต พัฒนสาร. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอั้งยี่ : ช่องโหว่ในประเทศไทย. นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530.

อนันต์ จันทโรภากร. โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด. ใน หนังสือรวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร. ปรีดี เภยมทรัพย์. กรุงเทพฯ: พี.เค. พรินติ้งเฮาส์, 2531.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวบุรณิมา อรุณนิมิตกุล
วัน เดือน ปี เกิด	23 พฤศจิกายน 2538
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ระดับชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสตรีวิทยา ๒ ระดับชั้นปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (รุ่นที่ 57) หลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภานายความ (รุ่นที่ 51) เนติบัณฑิตไทย (สมัยที่ 72)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY